SALA DE LECTURĂ

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 10 martie 1993 • 10 (158)

AXA MAJORĂ

România – ca, de altfel, și celelalte țări cu trecut comunist – a cunoscut în acești trei ani de istorie post-comunistă o extraordinară eflorescență a vieții politice, ilustrată – pe de o parte – de apariția unui număr impresionant de formațiuni politice (peste 150) și – pe de alta – de creșterea, nu mai puțin impresionantă, a apetitului politic al cetățeanului român de toate vîrstele din toate categoriile sociale și profesionale. Explicabil prin efectul de revocare a frustrării gîndirii libere (una din cele cîteva consecințe cu adevărat noi ale Revoluției din decembrie 89), prin dezlănțuirea energiilor ideo-morfe atîta vreme ținute sub obrocul partidului unic, fenomenul proliferării partidelor politice răspunde redescoperirii democrației pluraliste dar exprimă și absența cristalizării doctrinelor politice, veleitarismul angajării politice și confuzionismul ideologic din această primă etapă a reîntîlnirii noastre cu democrația. Pe lîngă faptul că nu au o pondere reală în peisajul politic, multe, foarte multe din aceste partide (95%) sînt indistincte din punct de vedere doctrinar sau, în cel mai bun caz, reprezintă variante tautologice ale aceleași doctrine ori platforme politice. Consultînd documentele programatice (acolo unde ele au fost constituite ca atare), declarațiile de principii ale unor lideri (acolo unde acestea au putut fi decantate) și intervențiile ocazionale în materie de orientare politică ale unor partide fără platformă explicită și fără declarații clare de principii, am ajuns la următorul relief doctrinar al hărții politice românești la această oră : a) doctrina social-democrată (pomovată mai mult sau mai puțin limpede de P.S.D., F.D.S.N., P.D.A.R., P.S.M etc). b) doctrina liberală (riguroasă sau hibridă, reclamată de PNL, PL, FSN, PAC), c) doctrina democrat-creștină (invocată, cu mult mai mult sau mai puțin temei, de PNȚCD, U.C.D. etc), d) doctrina naționalistă (în varianta „naționalist-comunistă" – PRM, sau în varianta „naționalist-mistică" – M.P.R.). Acceptînd că liberalismul, grație preponderenței economicului în corpul său doctrinar, se găsește, din punct de vedere politic, la centru, vom situa la stînga social-democrația iar la dreapta democrația-creștină. Aceste trei doctrine compun axa majoră a vieții politice, avînd la extrema stîngă „naționalist comunismul", la extrema dreaptă „naționalist misticismul" iar cu tendința spre centru formațiunile hibride doctrinar (ecologismul, sindicalismul politc). Cît despre PUNR și UDMR (precum și celelalte partide etnice), deși justificate conjunctural, reprezintă un nonsens politic și nu au nici o șansă de supraviețuire într-un context normalizat. Așa credem că stau lucrurile, teoretic vorbind. Evident, nici teoretic și nici practic cele trei doctrine majore nu nu se găsesc în stare pură. Există destule atribute care, proprii fiind unei anume doctrine, sînt asumate de o altă doctrină, tendința vremurilor noastre constituind-o mobilitatea doctrinară înțeleasă ca proces de adecvare a teoriei (ideologiei) politice la realitatea istorică, excepție făcînd doctrina comunistă structural înghețată în proiect și de tendință inversă. Numai că, dincolo de această firească interferență de atribute doctrinare, peisajul politic românesc oferă numeroase exemple de nepotrivire între vocația de doctrină a unor platforme politice și aspirația unor lideri de partid, între codul politic și comportamentul politic, în fine, între numele unui partid și acțiunea lui politică. Astfel, FDSN-ul e social-democrat în platformă și marxist-totalitar în acțiunea politică, FSN-ul e liberal în doctrină și social-democrat în aspirații, PAC-ul e indecis în doctrină și liberal în comportamentul politic, PNȚCD-ul e democrat-creștin în aspirații, dar conservator tradiționalist în vocație, PNL-ul e liberal în aspirații, dar labil și cameleonic în practica politică, în vremea ce PNL (noul P.L.,) e poate singurul partd politic de la noi care-și susține în chip congruent doctrina prin comportament. E foarte probabil ca, în timp, și nu îndelungat, eforturile de limpezire doctrinară să ducă la o re-constituire a partidelor cu pondere politică, în sensul eliminării incongruențelor amintite și al consolidării identității. E de așteptat ca un atare lucru să se producă mai ales de-a lungul axei majore, axă care, după opinia noastră, va determina o bună bucată de vreme viața politică românească.

„L"

Număr ilustrat cu lucrări ale pictorului Sorin Ilfoveanu expuse recent la sala de la etajul IV al Teatrului Național din București

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Partidul de tip nou

Ce doze mari de emoție vor fi trecut prin inim a milioane de oameni cînd li s ințat, de sus, în decembrie [illegible], u voie să se înscrie în ce partid, vor, ba mai mult, că au voie chiar să inființeze partide dacă-și găsesc 251 de [illegible]. Căci devenisem o țară pluripartidică. Mai întîi, dacă ținem bine minte, au apărut partidele istorice, cărora li s-a spus, în continuare, „așa zis istorice", ba chiar unul dintre ele „s-a demascat singur" în opinia primului ministru de atunci. Se demas că vrea pu erea. Dorință care a și fost, pe loc, considerată ca o crimă, de [illegible] zecile de mii de exponenți ai democratiei, dotați cu rânji și căști de subteran, prezenți la discursul respectiv. Ca și acum partidele ar fi fost înființate doar așa, ca să poată recruta — pe alte filiere acum — mulțimi de „aplaudaci" ai, totuși, unicului partid.

Pe urmă, însă au început să apară partid le ca mustele, vara, pe gunoaiele per [illegible] selor patriei noastre dragi. [illegible] a Socialistă (dar de plai [illegible] Debili mintali sau, dimpot: s-au proclamat președinți de parti au primit sedii, niște mici (mari a! ajutoare și, datorită autodemasca r „asa-zise istorice", s-au trezit (-ind dormeau de-a binelea) într-un fel parlament.

Între timp cineva și-a dat seama că, pentru a-i face de rîs pe adversarii istorici, poți să-i dublezi cu partide avînd, uneori, aceleași inițiale, dar compuse din clienții abjecți dinainte și de după '89, ai p.c.r.-ului. Plus încurcătura în care-i arunci pe cetățeni, ca să-i poți priponi din nou la gardul unicului partid, fostul partid unic. Hazul este că și cei de stînga, clienții p.c.r. sau ai securității, și-au făcut mai multe astfel de grupări, după afinități (că nici între ei nu-i consens !), după care mai certîndu-se pentru una, mai împăcîndu-se între al a, au început să circule dintr-un partid din ăsta, de tip nou, în altul, precum lichidul din vasele comunicante. Asta ne-a dovedit, dacă mai trebuia, că toate partidele de tip nou nu erau decît niște O. B-uri sau fracțiuni mai mari ale încă viului p.c.r. Căci altfel n-ar fi fost așa de ușor să treci de la P.R.M. la P.U.S.D. sau de la P.U.N.R. la P.D.A.R. sau de la M.E.R. unde vezi cu ochii, „în acest spectru larg de probleme, tovarăși".

Ceea ce era să se-ntîmple a fost, în felul ăsta, evitat cu grijă și din primul moment. Era să se întîmple o divizare a națiunii pe partide, conform simpatiilor sau ideilor, acolo unde ar fi fost cazul. Nu s-a întîmplat. Au rămas puțini cei care nu s-au raliat consensului întreținut prin grosolane formule proletcultiste, de care mi-e și scîrbă să-mi aduc aminte. Mulțimile s-au păstrat în jurul vechiului nucleu, imobil cu toate că disimulat sub atîtea colecții de trei sau patru inițiale, mai toate conținînd cîte-un pi și cîte-un ri, desigur verzale. Iar toată circulația evocată înainte nu face nici cît mișcarea browniană, care nici nu se vede cu ochiul liber, căci nu e decît expresia unei imobilități a gîndirii care nu mai trebuie să ne dea de, scuzați gîndit. Poate doar de muncit.

Pînă acum, se pare, a triumfat „partidul de tip nou". Dar cum într-o zonă a „așa — ziselor partide istorice" au început să aibă loc mișcări, mai mult decît browniene, putem spera că acea zonă va fi luată de către omul nou drept partid de tip nou și atunci ar mai fi, orișicîtuși de puțin, vorba aceea, o șansă. Ultima.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personala

Vagonul cu sorți și contravoința unei țigănci

Lipsit de **voința revoluționară**, să avem pardon („voință revoluționară ce se află într-un strîns conflict cu o contravoință), lăsat hipnotizat de o țigancă dată naibii, o **contravoință** ieșită din comun după cum veți fi citit printre rînduri în **Luceafărul**, unde am rămas săptămîna trecută ? Am rămas pe dinafara comentariului politic, pe unul din holurile strîmte ale unei cîrciumi deocheate din Azuga, localitate în care coborîsem, cu totul întîmplător, direct din cerurile înzăpezite ale Predealului, din chiar vîrful Clăbucetul Taurului, pentru prima oară în viață lovit la cap, alunecat pe spate. Și mă mirasem cu voce tare că pe mijlocul străzilor principale din Azuga e cale ferată, neputînd să cred că poate să circule un tren, astfel, ba încă și **tren orășenesc**, pe post de tramvai, eventual drept care am pus pariu cu un betiv ce m-a acostat pe trotuar, „dacă în jumătate de oră apare trenul"... Pe o mie de lei că **trenul particular** e un tren de marfă, uzinal, nu de persoane, care leagă Fabrica de bere Azuga cu liniile curente, naționale, ale C.F.R.-ului ! Pariu pus în cîrciumă, unde intrasem să mă dezmeticesc, fiind ger în seara Ajunului Crăciunului anului trecut și avînd dureri ascuțite în ceafă, unde îmi pipăiam permanent un cucui straniu, în formă de „L"...

Bun... Jumătatea de oră a pariului tocmai trecuse și fusesem invitat să plecăm din cîrciumă, că betivul ce mă adusese aici îi auzea sirena trenului fantomă : să fiu sincer, eu nu auzeam atunci nici o sirenă, dar dacă tot intrasem în joc... Taman acum, la ieșirea din cîrciumă, fiind tras deoparte de o țîgăncușă, vrăjitoare, nu altceva, cu ochii roșii, să îmi ghicească soarta în palmă și...

Și eu mă dădusem peste cap, pluteam, îi vedeam țîgăncii buzele senzuale mișcîndu-se dar n-o auzeam, nu mă dezmeticisem după leșinul cu ochii deschiși din cîrciumă ? Eram în transă, ce mai... Plus că îmi revenise clar în fața ochilor un computer „McIntosh Classic" (din categoria acelula ce culege **Cotidianul**, cunoscut mie „din exterior"), pe ecranul căruia încercam să să deslușesc sîrurile de cuvinte amestecate, fără să le pot lega, logic, între ele...

Visam ? În definitiv, cine apăsa clapele literelor computerului dezvăluit ? Țîgăncușa ? Era o nebunie, ea îmi ținea palma dreaptă și îmi ghicea : din cînd în cînd o apăsa... Imaginea tulburîndu-mi-se de cîte ori încercam să mă concentrez — ea „dactilografia" ? Ba era țîganca, ba nu era ea, ba era femeia aceea „drăguță", cînd la 35, cînd la 45 de ani, de la masa mea de scris de acasă, cu inițialele P.D. sau D.P. cusute cu arnici, cusute pe buzunarul halatului, vă mai aduceți aminte de ea, vă mai aduceți aminte, vă mai aduceți...

— Haj să-ți citești soarta pe calculator, conașule...

Soarta ? Deodată mintea mi se limpezi, înșelătoare : cuvintele se ordonau unele după altele, fosforescente, avau un Dumnezeu...

„Ce chestie !" Reciteam pe ecranul computerului, privind în ochii țîgăncii : care îmi ghioca în palma stîngă acum, ce tîmpenie, de altfel... Citeam și reciteam încet cuvintele pe ecranul luminat...

„Nici nu mă dezmeticisem bine"... Ce interesant : textul vorbea în numele meu...

„Nici nu mă dezmeticisem bine din leșinul avut în cîrciumă, la Azuga, cînd a oprit trenul orășănesc, particular, în stație, în plin centrul vechi — ce tren din alt secol, secolul trecut... N-aveam de gînd să mă urc în acest tren fantomă, eu mă apropiasem doar să mă conving de existența lui, era întuneric, dar becurile aprinse, colorate ale Crăciunului de a doua zi, plus lanterna betivanului meu... Era ceva magnific, mi se pusese un cîrcel în stomac, numai în copilărie mai păteam asa ceva, știind că se apropie, nevăzut, Moș Crăciun... Betivanul meu mă apucase strîns de cot și mă trăsese după el, tutuindu-mă iar : ne, ne, ne, păi nu merge asa, de ce tot dau înapoi și nu mă misc mai repede ? Noi am pus un pariu, nu ? Că tocmai ieșisem din cîrciumă la brat : pariu, pariu, am bîiguit eu, am pus, am pus... Glasul meu era un ecou : ce fac ? Am ajuns, gata, asta-i bună, poftim, poți să pipăi trenul orășenesc... Parcă eram chior : mă lovisem cu genunchiul de scara joasă a unui vagon — dar e ireal... Ce ireal, domnule, ai zis că nu avem trenul nostru în Azuga, numai al nostru, poftim de te plimbă cu trenul particular : tu plătești pariul și fac eu cinste cu bilete — corect ? Corect, ce să zic... E prea de tot....

Am dat să mă urc în primul vagon, dar nu : betivanul m-a tras smeriat de o mînecă — nu pe aici ! Cu acest vagon nu călătoresc decît sorții noștri ! Sorții ? Soarta mea, a lui... Ce tot bîigul : care sorți ? Poate soții — mi se împleticea limba... Soți-s soți, sorții-s sorți ! Atîta lucru știu și eu, n-o mai face pe cretinul... Zău ? Uite, eu nu vreau să mă urc decît în acest vagon de tren, cu sorți : nu mai trage degeaba de mine, că nu cobor ! Trăgea să-mi rupă haina îmblănită, nu alta : coboară imediat, că te omor, ce, e după tine ?"

Liviu Ioan Stoiciu
(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● „Un prim succes agrar al Guvernului Văcăroiu: A NINS!". **(Tineretul liber)** ● CARMINA HAȘEGANU: „Prieteni, prieteni, dar... barja-l pe Dunăre". **(România liberă)** ● ION CRISTOIU: „Acum, blocarea Dunării e un gest categoric ostil la adresa României". **(Evenimentul zilei)** ● ȘTEFAN NICOLAE: „Ciosici a plecat, Dunărea rămîne blocată". **(Tineretul liber)** ● ION CRISTOIU: „Din cazua entuziasmului stîrnit de lovitura diplomatică pe care o reprezintă președintele Dobrica Ciosici, Bucureștiul a uitat că Dunărea a fost blocată". **(Evenimentul zilei, ediția de prinz)** ● MIRCEA HAMZA: „Zilele belgiene ale președintelui Iliescu au însemnat o strălucită biruință românească". **(România Mare)** ● ION CRISTOIU: „Complet ilogică se dovedește poziția Partidului România Mare. Prin glasul lui Corneliu Vadim Tudor, acest partid (...) și-a exprimat antipatia față de Europa, manifestîndu-se în favoarea unei apropieri a României de China și Irak. Iată-l pe Corneliu Vadim Tudor salutînd vizita dlui Ion Iliescu la NATO mai ceva ca un europenist pur-sînge". **(Evenimentul zilei)** ● ILIE NEACȘU: „Pentru a nu fi în urma altora, domnul Ion Iliescu a pătruns zilele trecute în sediul NATO. Și Ceaușescu intrase în NATO, și încă în măruntaiele lui, prin Caraman et co.". **(Europa)** ● EUGEN SERBĂNESCU : „Deși nu a obținut nimic concret, președintele a considerat simpla călătorie și primirea protocolară de la dl. Worner, drept un succes suficient spre a se prezenta în fața presei de pe poziții de ascendență". **(România liberă)** ● MIRCEA DINESCU: „Dracula, pînă una-alta, e singurul om politic român capabil să înmoale genunchii locuitorilor societății de consum". **(Academia Cațavencu)** ● ȘERBAN MADGEARU: „Astăzi, dl. Iliescu ne istorisește despre succesele domniei sale la NATO". **(Cotidianul)** ● PETRE MIHAI BĂCANU: „ Nu înțeleg de ce la Bruxelles, președintele Iliescu rîdea tot timpul. Cînd la noi situația este de plîns". **(România liberă)** ● TUDOR OCTAVIAN: „Doctorul Ivana, de la spitalul «Ilioara» din București, s-a făcut cunoscut, în ultima vreme, prin aceea că a castrat pisica domnului Iliescu".;... „așteptăm și alte castrări la Cotroceni". **(Flacăra)** ● DUMITRU AUGUSTIN DOMAN: „Un rom a violat o măgăriță". **(Evenimentul zilei)** ● CORNEL RADU CONSTANTINESCU: **„Atenție! Revin pionierii!!"**.; „Cerințele patriotice bat la ușă, mai ales cînd patria suferă. Pe cînd colectarea de borcane goale, cîrpe, dopuri, melci, fier vechi, mușețel? cum ne obișnuisem".; „Pioneria travestită în haine de străjerie stă să reînvieze". **(Adevărul)** ● LIVIU OLTEANU: „Cînd trompetele răsună, toți românii se adună". **(Politica)** ● ION HRISTU: „Vedeți, Vadim primește în permanență dosare de la foștii ofițeri de securitate. O bună parte din politicienii români sînt șantajați cu ele". (Interviu, în **Expres**) ● HORAȚIU HULEA: „Președintele PRM Alba a tîlhărit o femeie". **(Evenimentul zilei)** ● ION ȚURCANU: **„Box la procesul C.V. TUDOR.** Dan Ioan Mirescu bate un fotoreporter!". **(Expres magazin)** ● NICOLAE PRELIPCEANU: „Poate că, într-adevăr, toți sunt la fel și atunci nu mai e nimic de făcut în România". **(România liberă)** ● HANIBAL STANCIULESCU. „Eu știu cam ce umblă prin bărbuța d-lui Everac. Domnia sa e un ayatollah sui generis, un ideolog al fundamentalismului maoisto-stalinist. Ideile lui — de fapt obsesiile de politruc bolșevik — pe care le avea pe vremea cînd ținea trena Anei Pauker au prins corp în dramoleta **O molie pe lampă**, piesă conformă cu toate normele ideologice ale Epocii Daurite. Tot aia spune și azi dl. Everac. Poate doar că e mai nesărat ca pe vremuri. Oricum, lucrurile sînt clare: distinsul dramaturg are fibră de mormon". **(Contrapunct)** ● VIRGIL IERUNCA: „Dacă în perioada totalitară prostituția avea cîteva conotații oarecum explicabile (mimarea ideologiei ca supraviețuire cît de cît confortabilă, frică, teroare etc.), în «contextul revoluției furate» nu e loc pentru circumstanțe atenuante". (Convorbire, în **România literară**) ● RADU G. TEPOSU : **„Paul Everac este un incult"** ; „La vîrsta lui nu mai poate scăpa de incultură, așa cum nu poate scăpa pădurea de uscături". **(Cuvîntul)** ● ALEX ȘTEFĂNESCU: „De mai bine de trei ani ne transformăm prin stagnare". **(Zig Zag)** ● **Ce subiect i-ați propune dlui Everac pentru tableta de sîmbătă seară?** (Selecție). CARMEN POPESCU, 40 ani, stomatolog: „Nu mai vreau să-l văd pe... Lenin și i-aș propune tableta de cianură".; CRISTOFORIDIS ARISTIDE, industriaș, 38 ani: „Să pledeze pentru înființarea caselor de toleraţă".; DEALCA ION, 27 ani, șef de sală jocuri mecanice — ADMIRAL: „Nu mi-e nici simpatic, nici antipatic dar cred că ar fi mai indicat să-l dea pe post la 3 dimineața. Nu știu de ce nu prea-l suferă lumea, probabil că a fost un comunist înfocat".; UN ANONIM: „În loc de tableta lui Everac, orice din lumea animalelor".; NELU CIRCIU, 42 ani, patron: „Tableta lui Everac va rămîne în istorie. De la limba de lemn am ajuns la limba de tablă". **(Curierul național)** ● GEORGE BANICĂ: „A rămas însărcinată cu izmenele din baie!". **(Infractorul)** ● ADRIAN PĂTRUȘCĂ: „România e țara tuturor posibilităților". **(ORA)** ● „Cornel Dinu, un Paul Everac al Federației Române de fotbal". **(Cotidianul)** ● DUMITRU TOMA : „Cataramă-Cîmpeanu : 0—1". **(AZI)** ● MIRCEA N. ȘTOIAN, LUCIAN PAL: **„În urma creșterii dolarului, în Gara de Nord** Prostituatele cer pentru un contact sexual normal 6 000 lei". **(Evenimentul zilei)** ● CRISTIAN CRISBASAN : „O nouă dilemă : lung sau scurt ?". **(Cotidianul)**.

Petre Stoica

FESTIVALUL «LUCIAN BLAGA»

Festivalul „Lucian Blaga", aflat la a XIII-a ediție, se desfășoară anul acesta în perioada 6—9 mai. Festivalul cuprinde două mari concursuri naționale : de CREAȚIE LITERARĂ, **care se adresează tuturor creatorilor nemembri ai uniunilor de creație, și de** INTERPRETARE **(recitare a poeziei lui Lucian Blaga), care vizează numai actori profesioniști de la teatrele din țară (ce se vor înscrie pe baza unui formular care cuprinde : numele și prenumele, localitatea, teatrul respectiv, trimis pe adresa Casei de cultură Sebeș pînă la 1 mai 1993).**

La concursul de creație se pot trimite poeziile — dactilografiate în două exemplare — pînă la 23 aprilie 1993 pe adresa : Casa de cultură Sebeș, str. Mihai Viteazul nr. 42, **cu mențiunea :** Pentru Festivalul „Lucian Blaga", ediția a XIII-a.

FUNDAȚIA «N. STEINHARDT»

Inspectoratul pentru Cultură al județului Maramureș, împreună cu Editura „Dacia" din Cluj-Napoca și Mănăstirea Rohia, anunță înființarea „Fundației N. Steinhardt".

Ședința de constituire va avea loc în data de 3 aprilie 1993, ora 13, la Rohia.

Cei care doresc să sprijine acest act cultural sînt rugați, ca pînă la data de 20 martie 1993, să-și anunțe, în scris, participarea.

Adresa : Inspectoratul pentru Cultură al județului Maramureș.

Str. Gh. Șincai nr. 46, 4800 Baia Mare.

ZIUA DE MÎINE

Semnalul alb

Ciberneticienii au creat o metodă de examinare a structurilor, ansamblurilor, dispozitivelor, a căror schemă de alcătuire internă rămîne inaccesibilă observatorului. Este cazul așa-ziselor cutii negre — sisteme dispunînd de o serie de intrări și de ieșiri — despre al căror interior nu știm nimic. În cazul în care este vorba de un dispozitiv de prelucrare informațională sau de control al unor procese, putem fi în situația de a nu cunoaște nici organizarea structurală a ansamblului — ce este deci, acel hardware — și nici programele introduse în sistem — așa-zisul software. Pentru a obține elemente de această natură, în sistem se introduce un semnal numit alb, conținînd o extrem de largă componentă spectrală — pe scurt, un semnal neînsemnînd, ca atare, nimic, putînd însemna foarte bine orice. Ieșirile din sistem — reacția acestuia la semnalul alb — nu vor mai depinde în nici un fel de intrări, ci doar de ce este, prin structură și program, sistemul însuși.

Într-un fel, întrebarea pusă publicului, dar mai ales multor membri ai clasei politice, cu privire la componenta elementară a apei — acele două treimi hidrogen, în atomi — întrebare imaginată de ziariști ai Academiei Cațavencu și apoi avansată sub obiectivul camerei video spre beneficiul unei emisiuni de televiziune, și pe această cale, spre știința întregii națiuni, a avut, în mare măsură, caracterul semnalului alb din informatică. Este absolut clar că inspirații redactori ai uneia dintre cele mai bune reviste de atitudine ironică, din rîndul revistelor politice publicate în România și în lume, punînd întrebarea și culegînd răspunsurile de acum știute de toată lumea, au întins o capcană în care cîțiva dintre oamenii noștri politici au căzut cu mult prea mare ușurință. Nu ar trebui poate, să mai dăm continuare unui episod neplăcut — pentru unii în chip direct, deci personal și pentru noi toți în chip nu foarte indirect, deci național — dar există cîteva aspecte care merită să fie atent considerate.

Primele dintre acestea sînt ușurința, rapiditatea și simplitatea modului în care membri ai clasei noastre politice au putut cădea într-o capcană, în același timp copilărească și extrem de malițioasă. Cîndva Edward Kennedy a fost subiectul unui accident de mașină, în urma căruia secretara sa s-a înecat, iar el a scăpat. A reușit apoi să explice foarte ușor cum — pierzîndu-și cumpătul la prăbușirea mașinii în apă — nu a mai fost în situația de a putea ajuta pe tînăra femeie care, astfel, și-a pierdut viața. Toată lumea a înțeles, dar a înțeles și că un om care își pierde cumpătul nu are cum fi președinte și că, într-un fel, tristul eveniment a fost, poate, salvator pentru națiune. Să ne întrebăm deci, cu deplină recunoștință, asupra căror primejdii — să zicem ministeriale — ne previne „Academia Cațavencu".

S-ar putea observa deci, inutilitatea celei mai mari părți a bugetelor pentru învățămînt, încît putem să declarăm cu deplină convingere și îndreptățire : mult foarte mult din învățămîntul nostru nu folosește la nimic. Despre un ministru — de fapt, o femeie-ministru — din timpul regimului comunist se povestește că s-a încercat a fi convinsă de utilitatea învățării limbilor străine. „Un asemenea învățămînt nu este deloc necesar — ar fi spus ea — iată, eu nu știu nici o limbă străină și sînt ministru". În termeni similari ar putea să vorbească niște politicieni români despre utilitatea învățămîntului gimnazial și liceal. Vreau să fiu înțeles bine : un om care a fost tîrît toată tinerețea prin închisori a avut lucruri mai grave de făcut decît să păstreze patina unei anumite culturi științifice, dar cei care au fost între persoanele de nivel intelectual, dacă nu academic, în această țară, în oricare din momentele de evoluție a comunismului nu au decît să își explice de ce ne arătam cîndva mirarea că o treime din elevii americani nu știau cine a fost Victor Hugo, iar o jumătate dintre elevii francezi nu puteau spune numele cavalerului supranumit „Fără frică și fără prihană".

Apoi, o lipsă de contact autentic în raport cu o problemă reală marchează aceste răspunsuri, fiind clar relevată de ele. Intuiția cea mai simplă ar trebui să spună oricui că un ceva impurificat la peste jumătate încetează a mai fi acel ceva ; dacă este vorba de apă am avea sau mămăligă sau șerbet, noroi sau un gaz volatil sau altceva posibil ori mai puțin posibil de numit.

Cutiile negre despre care este vorba în experimentul Cațavencu nu sînt însă cutii negre ; reacțiile lor la o serie de stimuli sînt foarte cunoscute. Atunci care este avantajul administrării semnalului alb al hidrogenului Academiei Cațavencu ? El reflectă simplicitatea noastră politică în software. Dacă unui calculator i se aplică un semnal alb spre a i se vedea structura interioară, atunci este evident că se poate proceda și altfel unui ceva care s-ar părea că nu este calculator. I se aplică semnalul alb și i se poate descoperi o natură atît de schematică încît termenul de dispozitiv electronic devine pretențios, mai potrivită fiind imaginea jucăriei mecanice.

Toate acestea le-am spus cu un singur scop : sublinierea necesității creșterii seriozității vieții politice românești. Dacă experimentul apei Cațavencu nu este luat în serios riscăm să continuăm a face experimente Cațavencu mascate. Un bun cunoscut de-al meu, al cărui nume nu îl voi mai scrie aici, este, desigur, epuizat fizic și nervos de campaniile sale post-electorale care nu i-au adus decît ministere tot mai fantomatice. Acesta, pre-

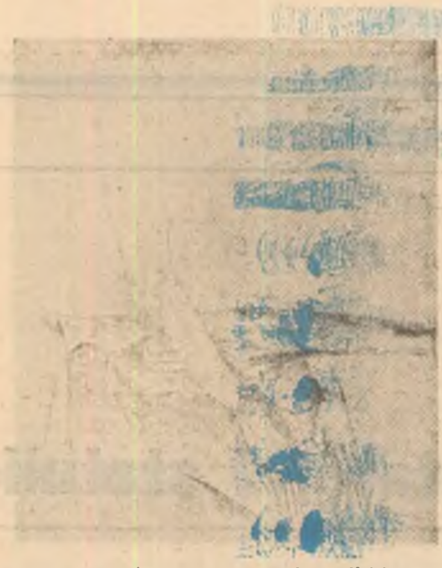

cum toți cei care la cuvîntul hidrogen nu fac asocierea apă sau invers, n-ar putea să nu aibă un singur gol cultural ; este greu de crezut că redactorii lui Cațavencu au tras atît de bine cu un randament atît de bun, într-un material altminteri solid.

După copii handicapați, invazii ale minerilor, Academia Cațavencu ne oferă o nouă dezolare. Este posibil ca faptul să nu fi fost observat în lume, dar dacă nu dorim să ne facem țara din tragică ridicolă să fim cu toții și ceea ce cu toții putem fi — nu niște cutii [illegible] ci niște oameni. Mulți au uitat de-a binelea — fiecare mai uităm din cînd în cînd — și de aceea există Academia Cațavencu.

Caius Dragomir

momos

Trei zile supt Caragiale

Săptămâna trecută am petrecut trei zile și mai bine răsfoind și citând din Caragiale. Căutam pentru o foaie nou înființată, **7 zile**, descrieri de tot felul despre epocă, moravuri, obiceiuri ș.c.l. cu care să ilustreze viața Capitalei în secolul trecut.. Dar cum nu totdeauna găsești numai ce cauți, dădui și peste rîndurile de mai jos. Ele se potrivesc atît de bine vremurilor pe care le trăim încât nu pot să nu impart surprinderea mea și cititorilor noștri :

"ROMÂNII VERZI"

"Noi, românii verzi, purcedem de la următoarele principii sănătoase de progres național :

A iubi neamul său e peste putință din partea aceluia care nu urăște celelalte neamuri.

Un neam nu poate avea vrăjmași în propriile sale defecte ; vrăjmașii lui sunt numai și numai calitățile altor neamuri. De aceea, un neam nu trebuie să-și piardă vremea a se gîndi cum să-și îndrepteze defectele și cum să-și cultive calitățile : el are altceva mai profitabil de făcut : să le numere defectele și să le ponigrească sau de-a dreptul să le tăgăduiască altora calitățile (...).

De aici, necesitatea imperioasă a exclusivismului național celui mai extrem (...)

STATUTELE SOCIETĂȚII "ROMÂNII VERZI". **cap. I.. Despre numele, membrii și emblema societății.**

Art. 1. — Se înființează în România o societate română cu numele "Românii verzi".

Art. 2. — Oricine poate face parte din această societate, fără deosebire de [illegible] de etate sau de coloare politică, dacă este român sau română verde.

Art. 3. Emblema societății va fi un român verde zdrobind falnic cu călcâiul său șarpele străinismului, care scrâșnește și țipă.

Cap. II. Despre datoriile membrilor societății în genere

Art. 4 — Membrii de orice sex și etate ai societății "Românii verzi" sunt datori să urască tot ce e străin și tot ce e de la străin, tot ce nu e român verde sau tot ce nu e de la român verde (...).

Art. 9. — Se exceptează de la această regulă capitalurile neromânești (...)

Cap. III. Despre datoriile membrilor minori ai societății

(...)Art. 33. — Membrii minori ai societății sunt obligați a obținea note bune numai la profesori români verzi, de preferință la acei cari sunt membri activi în societate.

Cap. IV. Despre datoriile membrilor de sex feminin

(...)Art. 49 — În cazul cînd un membru nu ar avea lapte, sau întîmplător, nu i-ar fi sfârcul mamelelor perforat, sau s-ar gâdila prea tare, sub nici un cuvânt nu va putea lua o doică străină, care ar da copilului să sugă lapte străin, alăptându-l în același timp cu sentimente și idei străine ..."

Imnul acestei noi și folositoare asociații va fi evident, oda **Tricolorul în-trea-gă** pe care prozatorul o transcrie într-o scrisoare nedatată către Paul Zarifopol : „Că li-i groază lor, / groază tutulor, / Groază liftelor / Și păgânilor... / Și maghiarilor / Sălbaticilor / Fii ai hunilor ; / Fanaticilor ; / (...) / Și scapeților, / Și jădanilor / Scârnăviilor !..." Etc. Etc. Etc.

Ștefan Agopian

nimax

Șmenul pe stînga

Este momentul ca toți românii să fie încunoștințați de faptul că este mai ușor să se întoarcă la comunism decît să facă un efort susținut pentru intrarea în democrație.

(Mihai I)

Cea mai dulce politică
Pe care o salutăm
E această duminică
În care ne sărutăm
(Muzică ușoară moldovenească)

De departe, tocmai din încețoșata Englitera, o femeie (ori, cine știe, poate este fecioară ca Jana Dark) cu sînge albastru ne trimite îndemn la zaveră. Ea, englezoaica, tocmai nouă, românilor ! C-auzi ce să facem. „**A venit vremea ca poporul român să se ridice ca Emil Zola și să strige cu mînie : J'accuse ! , înainte de a fi prea tîrziu.**" Ca și cum nu ne-ar fi de-ajuns panarama (dar sîngeroasă !) din dec. '89 de ni s-a dus buhul în toată lumea ! De unde și, vorba poetului, „Lasă-mă cucoană-n pace !". Părîndu-ni-se ... venit aici a deschide un fel de paranteză cu gîndul la toți cei care, sărmani bezmetici, încă mai visează o revoluție, da', așa, revoluție revoluție, ce n-a văzut Parisul ! Să nu dea Dumnezeu cel sfînt să vrem noi sînge nu pămînt etc. etc. etc. Doamnelor, domnișoarelor și domnilor, potoliți-vă ! Veniți-vă-n fire, oameni buni ! Jocurile sînt făcute, rien va plus iar, de regulă, cîștigă casa. Și odată închisă paranteza, s-ar putea continua cu ceva duios despre 1 și 8 martie, sau despre barje, despre cucuvele, despre debarcarea d-lui R. Cîmpeanu și dezertarea d-lui P. Burcă din P. (F) U. N. R., slavă Domnului, subiecte sînt destule. Bașca „scandalul Tokes". Ne întoarcem însă la englezoaica care (sic !), semnînd Elizabeth Spencer, ne-a impresionat pînă peste poate : n-are liniște din cauza proceselor ilegale ale cepexiștilor. Asta da, internaționalism proletar ! Să stai binișor la Londra, să mai ai și motive de întristare văzînd la tv cum se omoară între ei micuții tăi compatrioți, da' să nu te rabde sufletul pentru nedreptățile strigătoare la cer cărora i-au căzut victime comuniștii români și țac la „România Mare" cu grațiosul titlu „Ce ne împiedică să-i eliberăm pe deținuții politici ?" ! Interesantă fiind și argumentația ce precede îndemnul de a ne ridica noi românii în două picioare strigînd „J'accuse !", că doar, ce naiba, franco-foni sîntem. S-o re-cităm dară pe distinsa englezoaică. „**Cuvintele importante conduc la reacții «asemenea oilor». Cînd o situație este prezentată de un așa-zis expert, masele merg cu ele așa cum au făcut în 1936 cu procesele lui Vîșinski**". Și mai departe. „**Prin tăcerea compatrioților, asemenea lui Kamenev, ei** (cepexiștii — n. n.) **vor deveni martiri, dar cine are nevoie de martiri ?. Nimeni. E mai bine să fie eroi.**" Eroii neamului ! Ne place ori ba, totuși de două ori adevărată fiind admonestarea. O dată cu oile, iar a doua oară că totul n-a fost decît o răfuială între to'arăși. Răfuiala ce nu s-a încheiat încă după cît se-arată. Ba s-ar putea să fie abia la-nceput cadrilul. Iată cum, din vorbă-n vorbă ajuns-am astfel la „miezul problemei".

Avînd în vedere că, cel puțin deocamdată la Moscova nu se întrevăd schimbări decisive, Elțîn rămîne pe post iar americanii nu numai că n-au de gînd să se retragă din Europa dar au zis și „Plus !", vorbă tare neplăcută auzului oricărui pokerist cu buzunarele goale, la București Puterea semnalizează în isteț dreapta. Doar doar o pica ceva. Nu guvernul n-o să pice dat fiind că a trecut cu bine examenul iernii, a zis președintele Iliescu, consilierii d-sale negiind pare-se prognoza meteo. Să pice deci ceva parale de la capitaliști și fraierii în plasă. Balansul stînga-dreapta a iscat imediat dihonia în arena politică. Deși poporul a avut iarăși bucuria să-i vadă pe emanați cîteva clipe alături FSN a atacat în continuare. Pregătind schimbul de mîine. Deputatul A. Severin a cerut socoteală guvernului Văcăroiu pentru ilegalitățile comise. Pe puncte, frumos, în transmisie directă la tv. să se vadă și să se audă pînă la Palatul Cotroceni. Din partea cealaltă, oarecum din partea cealaltă, PRM și, mai ales, PSM, și-au scos și ele la vedere scula de cizmărie amenințînd coastele d-lui Văcăroiu. (O fi el bun de plată prin sentință judecătorească V.C. Tudor numai că, pîna una alta îi vedem, poza la gazetă defilînd împreună cu mai marele jandarilor și cu ministrul de interne ; asta în timp ce omologul său din Ungaria este condamnat la 6 luni pușcărie.) De reținut în acest sens este condiția politică a PSM care în schimbul susținerii în Parlament, cere guvernului să realizeze reconcilierea națională prin eliberarea cepexiștilor și **„descătușarea morală a celor peste 4 milioane de comuniști cărora li s-a pus anatema că au distrus țara asta"**. Și să nu uităm că PSM face legătura cu China unde, har Domnului !, încă mai putem exporta cîte ceva pe bani d-ăia. Așa că, în definitiv, de ce nu s-ar putea vota repede în Parlament Ziua românilor de pretutindeni și de toate culorile. La 14 iunie bunăoară. Doamne ce frumos o să mai fie ! La tribuna oficială instalată în Piața Universității o să-i vedem îmbrățișîndu-se pe tov. Drăghici cu tov. pardon, cu dl. Iliescu și cu dl. Cîmpeanu din partea foștilor deținuți politici acum dacă **tot a fost substituit cu Ionescu al V-lea** la partid putînd să schimbe mai tare cîrma.. Că dacă tot o facem, barem s-o facem lată, cu bere și mici, cu fanfară și paradă militară.

Pînă atunci, răsuflînd ușurați că sîrbii s-au milostivit și și-au tras barjele la mal, urmează să asistăm joi 4 martie la mare show mare în Parlament unde guvernul o să-și prezinte, nu demisia, ci programul sau cam așa ceva, o chestie liberalo-fedesenistă să împace pe toată lumea. Bine aleasă ziua căci, înainte de începerea show-ului, președintele Parlamentului va putea să ceară un moment de reculegere în memoria victimelor de la cutremur cînd, să ne-aducem aminte, au fost toți românii uniți etc. etc. etc. E slab dl. Gherman dacă n-o face și p-asta de-o să-i frîngă inima de poet lu' tov Păunescu și nu numai lui. Deci și prin urmare, pronostic X. Deocamdată. Adică or fi amenințat ei cu sula peremiștii și pesemiștii, da' la numărătoare o să iasă bine. După care va urma și descătușarea comuniștilor, răsplătindu-li-se compensatoriu și pierderile morale din cei peste trei ani care-au trecut de cînd niște naivi mureau împușcați pe stradă visînd frumos că astfel îi vor învinge pe to'arăși. Vă mai aduceți aminte cînd ascultam la „Europa Liberă" rafalele de la Timișoara ? Și vocea aceea care striga „Trage mă, trage !" ... Iar ei au tras. Și vor trage ori de cîte ori va fi nevoie. Poate gîndindu-se mai mult pînă s-o facă dar, dacă nu vor avea încotro, tot vor trage. Cu siguranță vor trage ! Atîta doar că nu va mai fi nevoie fiindcă românii s-au deșteptat iar dacă ne-o mai aduc și pe Madonna, pu'em zice că ne-a pus Dumnezeu mîna-n cap !

3 martie 1993

Șerban Lanescu

P. S. Bineînțeles că doar nu era să persistăm în bazaconia de a folosi â în loc de î c-așa vor academicienii. Cît o mai ține !

cronica ediţiilor

Statutul statuilor

Această sintagmă de mare pregnantă si actualitate nu a făcut nici pe departe cariera meritată, asa cum unii s-ar fi asteptat. Eu am auzit-o încă din primăvara lui 1990, deci imediat după răsturnările survenite, rostită de dna Monica Lovinescu la una din emisiunile d-sale radiofonice : în cadrul unei emisiuni în dialog cu mine, în noiembrie al aceluiasi an, a repetat-o. Nu stiu dacă d-sa e autoarea, asa cum îmi vine mie să cred : dacă gresesc cer cuvenitele scuze.

Este o formulă tipică pentru cineva care gindeste în cadrele criticii tradiionale, ale spiritului pe care s-a întemeiat critica românească interbelică si care s-a continuat în cei cîtiva ani de libertate relativă a opiniei de dinainte de instaurarea tiraniei comuniste. Ideea că libertatea redobîndită deschide calea tuturor reevaluărilor, neocolind nici personajele cele mai consolidate, este firească pentru cine e pătruns de adevăratul sens al criticii si-i cunoaste specificul. Existau si înainte autori cu o anumită reputatie : nimeni nu scria despre ultimele cărti ale lui Sadoveanu, de pildă, apărute în anii '30, fără o anumită deferentă si acelasi regim l-au avut si cărtile lui Rebreanu sau ultimele opere ale lui Octavian Goga sau Brătescu-Voinesti. Dar nimic nu ar fi împiedicat pe un recenzent oarecare să procedeze altminteri : este vorba de o atitudine dictată de criterii strict personale. Sorgintea aceasta firească a optiunilor, alegerii unei anumite expresii si a gradului de severitate garanta însăsi valabilitatea actului critic sau îl socotea de sub omenestile bănuieli, chiar dacă acestea nu erau chiar fără justificare. În timp ce „în socialism" chiar si o opinie critică valabilă era suspectă de atitea si atitea deformări încît ar fi de pus în cauză doar datoria contextului în care a apărut, cînd cineva citea cel mai surprinzător verdict iscălit de vreun critic despre orice scriitor, el înteleg a că e vorba de o opinie personală care-l angajează în cel mai înalt grad pe semnatar, chiar dacă (sau mai ales dacă) i se părea greită.

În ultima jumătate de veac, atmosfera literară a fost în asemenea măsură viciată de influenta factorului politic asupritor încît pînă si cele mai firesti judecăti de valoare, cele mai consolidate situatii pot fi bănuite de deformări din afara sferei specifice artei si necesitînd repunerea lor în discutie. Fenomenul depăseste relativismul firesc în cazul judecătii artistice din orice loc si orice vreme : chiar si pozitia „clasicilor" nu era stabilită printr-o judecată lipsită de alterările conjuncturii (Nu mai vorbesc de situatii de anomalie extremă, consecinte măcar indirecte tot ale comunismului, precum sfera culturală din Moldova de dincolo de Prut, unde valorile care aparţin culturii române sunt văzute cu totul altfel, iar Eminescu, de pildă, are o „situatie" pe care noi cei de dincoace, din Tară, nici nu ne-o putem imagina, desi noi insine îl socotim pe autorul **Luceafărului** un „mare poet").

Totul pare „manipulat" în comunism si chiar a fost, fie si în cazul celor mai normale fenomene. Asa de pildă, căderea regimului l-a găsit pe Maiorescu într-o situatie cît se poate de firească, recunoscut ca o personalitate definitorie a culturii nationale, ca un „ctitor" chiar, eventual ca un model, ca un scriitor de prim ordin, a cărui difuziune era asigurată prin publicarea repetată a operelor, prin comentariile cele mai elogioase, prin impunerea în sfera didactică. Situatia lui

în cultură depăsea cu mult ceea ce stabilise critica mai veche, recte aceea interbelică, pînă în 1940, anul centenarului nasterii sale si un fel de apoteoză a valorificării sale în constiinta literară si culturală de atunci. Ei bine, acest nivel era cu mult depăsit în ultimul deceniu de comunism : Maiorescu devenise o figură epocală, din articolele si îndrumările lui iesise literatura română modernă, era o personalitate comparabilă cu Goethe, scrisese un jurnal extraordinar,

anticipase simbolismul si curentele moderne în Semiotică, determinase apariti unor genii si îi dăscălise bine etc., etc

Toate acestea, simtite de multi observatori lucizi, ca niste exagerări, nu erau lipsite de acoperire, dar tot atît de bine se stia că era vorba de niste deformări si exagerări „necesare" pentru a se rectifica altele încă mai grave — sub regimul cărora trăise autorul **Criticelor** timp de vreo două decenii sub comunism. Anume, după o excludere si apoi minimalizare prin interpretări partizane si deformări politice, el a fost „recuperat" de toată ginta literară, dar si de autoritătile culturale, operatia aceasta urmărind însă tipicul manevrelor din epocă desi a existat si o analiză critică si dezbatere destul de vie si de liberă în jurul său, curînd Maiorescu a devenit o personalitate aproape tabu, de care nu era „bine" să te apropii cu spirit critic era un cîstig al epocii mai recente, asemeni nu unei figuri cu o situatie consolidată, ci unui Blaga, Voiculescu, adică venit dintr-o semiclandestinitate...

Orice obiectie, orice aluzie defavorabilă, devenea suspectă, era, în cercurile cele mai largi, considerată măcar o lipsă de tact. În jurul lui (în spirit contra maiorescianismului) nu era recomandat decît tam-tam-ul.

Dar această situatie avea si un aspect politic încă mai nociv, desi nu usor de băgat în seamă : nu a existat culturnic nostalgic al autoritarismului si decretelor fără replică si oponentă, care să nu fi adoptat în sinea sa ideea „directivei" căreia în cultura română tocmai Maiorescu cu păruse a-i fi dat trup. A fost repede uitat acel critic temerar care în tinerete procedase radical si iconoclast si spus accentul pe „autoritarismul" maiorescian, pe îndrumător, pe ideologul care trasase culturii românesti noi căi. Pe scurt, pentru că nu mai avem la dispozitie un Jdanov si pe genialul conducător de la Moscova, toti amatorii de interdictii si directionări au căutat să găsească pe teren autohton (căci asa venise moda) unul. În acelasi spirit de deformare a adevărului actiunii criticului junimist au lucrat (poate inconstient) tot felul de universitari prin esentă amatori ai criticii de autoritate, de la Pompiliu Marcea la Liviu Rusu si de la Eugen Todoran la Ion Dodu Bălan (Nu mai punem la socoteală pe multi intelectuali ardeleni care pe aceeasi linie gresită isi închipuie că pot valorifica pe Maiorescu nu în cadrul unui curent de radicalism si chiar zeflemism cum a fost „Junimea" în prima ei parte, ci un Lehrer încruntat si principial, care a venit să pună ordine printre niste „balcanici" — această interpretare, tradiională cărturarii transilvăneni mai vechi si-au găsit expresia chiar si la un interpret de inteligenta lui Ovidiu Cotrus!!!

Din toate aceste distorsiuni si echivocuri, subintelesuri si exagerări perpetuate „în folosul" lui Maiorescu, figura acestuia se înalţă azi (A.D. 199 pe un foarte solid soclu. O critică recent adecvată nu l-ar da jos de acolo, iar dacă l-ar oferi un alt soclu, acesta n-ar fi mai puţin înalt. Statutul lui de „statuie" rămîne însă discutabil atîta vreme cît el constituie o contradictie directă fată de ceea ce a propus spiritul său prin excelentă critic, cu tot curajul, cu toată arta, ba chiar si cu toată modestia.

Alexandru George

povestea vorbei

Strategiile senzaţionalului

Cu strategiile lor specifice, uşor de parodiat, alunecînd adesea în manierism, fără a înceta să fie eficiente, ştirile de senzaţie din multe publicaţii româneşti actuale regăsesc (chiar cu o certă notă de originalitate, ca în formula practicată de „Evenimentul zilei"), trăsăturile fireşti ale genului.

Unele gazete continuă să publice ştiri de „fapt divers", în forma permisă în perioada limbajului de lemn — neobservînd că vechea formulă profita de lipsa totală de viaţă a paginilor anoste de propagandă : rubricile de „fapt divers", de mică publicitate şi de sport, singurele în care se întîmpla ceva, constituiau firave puncte de contact cu realul. În aceste condiţii, era suficient ca întîmplarea să fie evocată (prezentarea ei era obligatoriu sumară, lacunară, detaliile sinistre sau greţeşti trecînd drept imorale) pentru ca imaginaţia cititorului să o completeze, cu generozitate. Discursul moralizator era, de altminteri, ambalajul obligatoriu al faptului povestit : de la ordinea de prezentare a informaţiei (începînd cu pedeapsa !) pînă la recomandările etice directe. Din lipsă de talent gazetăresc sau de simţ al realităţii (în primul rînd, al realităţii unei concurenţe acerbe în domeniul publicistic), sînt încă produse texte de acest tip : „Patru luni de zile va sta în închisoare, după cum a hotărît instanţa judecătorească Gicu Vişan, administrator la S.C. «Olimpia» din Drobeta-Turnu Severin. Motivul ? Provocase scandal într-un local public. (...). Să sperăm că la cei 23 de ani, cîţi are, va trage concluziile necesare cu privire la respectarea liniştii şi ordinii publice" („Poliţia română", nr. 2, 1992, p. 9). În pasajul omis din citatul anterior nu se găseau, cum ar fi cineva tentat să creadă, detalii despre scandalul provocat, ci doar comentarii asupra faptului că personajul în cauză avea asupra sa un cuţit, cu care „ar fi putut să facă cine ştie ce gest necugetat". În mod surprinzător, un asemenea text, predestinat prin subiect narativităţii, îşi reduce nucleul epic la minimum, la o propoziţie generală, nedeterminată — exilată într-un timp al planului verbal îndepărtat: mai mult ca perfectul — „provocase scandal într-un local public". În textul care aparţine cu siguranţă, prin modul expunerii, genului didactic şi moralizator, viitorul şi condiţionalul ocupă mai mult loc decît trecutul. Stîngăcia textului e confirmată, de altfel, de încercarea şcolărească de dinamizare „dramatică", prin întrebare şi răspuns: „Motivul ? Provocase scandal...".

Adevăratele ştiri de senzaţie sînt, în schimb, intens narativizate ; chiar cînd faptul brut e banal, discursul îl transformă, prin procedee care se plasează la limita dintre real şi ficţiune.

Titlurile în trei timpi, specifice „Evenimentului zilei", rezumă ştirea în forma unei micro-naraţiuni centrate pe insolit, pe contraste, pe contrazicerea aşteptărilor cititorului. Deşi par să se supună unei reguli de concizie, titlurile cuprind date care nu au nici un rol în declanşarea şi în desfăşurarea acţiunii ; uneori, chiar date care nu se vor regăsi în text. E una din micile păcăleli ale genului ; ea s-ar putea totuşi justifica prin ideea că senzaţionalul nu aparţine doar acţiunii în sine, ci şi relaţiei ei cu un cadru existenţial mai larg. Circumstanţele evocate de la început îl implică pe cititor în poveste, oferindu-i un punct de contact cu lumea textului, din propria-i experienţă practică ori culturală : **„În ziua alegerilor,** / Gavrilă Zih din Arad s-a aruncat de pe un viaduct direct în cap" ; **„La 8 km de Mirceşti,** / val de sinucideri într-o liniştită comună leşeană" („Evenimentul zilei", nr. 86, 1992, p. 2 şi 190, 1993, p. 2). Legătura pe care alegerile ar putea-o avea cu sinuciderea nu e decît cel mult o sugestie a textului sau o ipoteză de lectură a cititorului ; nimic nu dă de bănuit că apropierea de Mirceşti ar avea vreo importanţă în creşterea numărului de sinucideri. Circumstanţa temporală şi cea locală din exemplele de mai sus funcţionează mai mult ca termeni de contrast : evocînd experienţa clişeizată a cititorului — în ziua alegerilor lumea merge cuminte la vot ; la Mirceşti e lunca idilică în care Alecsandri scria frumoase poezii — textul aduce faptul care contrazice regula : în loc să mergi la vot, te arunci în cap ; zona idilică e bîntuită de forţe malefice. Uneori, circumstanţa poate fi şi cauzală: atunci cînd între cauză şi efect există deja un contrast suficient de mare ; de pildă, cel dintre solemnitatea festivistă a cauzei şi comicul de situaţie al efectului : **„În cinstea venirii la Iaşi a dlui Iliescu** / la statuia lui A. I. Cuza, ore în şir, pompierii au spălat găinaţul de pe sabia şi barba domnitorului" („Evenimentul zilei", nr. 176, 1993, 1).

Nici modul de referire la personaje implicate în acţiune nu e întîmplător: identificarea lor se face, în ştirile mai noi, în special prin nume (eventual iniţiale) şi vîrstă : datele unei minime „umanizări" a faptelor. Lucrul pare atît de firesc, încît e nevoie să ne întoarcem la ştirile în limbaj de lemn pentru a observa o altă posibilitate de identificarea prin profesie şi prin „locul de muncă". Nespectaculoase de mai adesea, profesiile nu sînt selectate de textele centrate pe senzaţional: vechile „fapte diverse" le indicau sub presiunea modelului moralizator propagandistic : infracţiunea descrisă nu era relevantă în raport cu un model uman general, ci doar cu rolul social: „iată ce face un administrator (un inginer, un maistru) un om al muncii...". Oricum, informaţiile de acest gen păstrează ideea de preeminenţă a ipostazei „oficiale" a individului : nu persoana, ci „încadrat". Apariţia lor în texte care încearcă adaptarea la o formulă nouă, mai dezinvoltă — e un semn al continuităţii stîngaci moralizatoare: „M. Vasile, în vîrstă de 25 de ani, muncitor grav-vopsitor la Cooperativa «Constructorul» din Bacău, deşi tînăr, este un vechi şi înrăit beţiv" („Infractorul", nr. 28, 1992, p. 5). Identificarea persoanelor prin domiciliu riscă, în condiţiile complicatelor adrese în uz, să producă un exces de precizie inutilă ; în asemenea cazuri acţionează tehnica detaliului autentificator, producînd un puternic efect de real : „Daniel Ioni din vîrsta de 34 de ani, domiciliat Calea Griviţei nr. 230, bl. 3, sc. A, 1, ap. 7..."(„Evenimentul zilei", 144, 1992, p. 2) ; cîtă vreme regulile extratextuale, etice, care să interzică precizarea unor identităţi, nu acţionează, discursul senzaţionalului le folosește în scopuri proprii ; uneori, ca în acest caz, transformîndu-se, temporar, în discurs al banalului.

Rodica Zafiu

cronica literară

La o reeditare

Dumitru Ţepeneag AŞTEPTARE, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1993

Principala temă a prozelor publicate de Dumitru Ţepeneag în primele sale volume (**Exerciţii** 1966, **Frig**, 1967, **Aşteptare**, 1971 — ultimul dintre ele reeditat astăzi la „Editura Cartea Românească") este **zborul**. Sînt cazuri în care tema aceasta e tratată metaforic şi pictural (un băiat se îndrăgosteşte de o fată, şi atunci personajele se înalţă „în al nouălea cer", ca în **tablourile lui Chagall**), dar de cele mai multe ori avem de a face cu o simbolistică mai complicată, care urmăreşte să reactualizeze, ca în viaţa din vis, marile mituri arhetipale, cu aspiraţiile lor devoratoare, eterne şi adînci.

În schiţa **Amintire**, de exemplu, un moşneag cu barba mare şi albă fabrică, din speteze subţiri şi din hîrtie de toate culorile, aripi pe care le montează apoi pe omoplaţii copiilor, făcîndu-ne să ne simţim în Paradis. În schiţa **Icar**, un personaj visează că şi-a fixat pe spate, cu ajutorul unor panglici şi al bretelelor de la pantaloni ,o scîndură de călcat, după care se lansează de la fereastra dormitorului, într-un zbor planat pe deasupra oraşului. **Frig** este relatarea unei călătorii fantastice spre ţara oamenilor cu aripi, după cum în **Intrusul** este vorba de un oraş straniu, al păsărilor şi al copiilor care se închină unui ou monumental, plantat în mijlocul unei pieţe, ca într-un mare tablou suprarealist. Tot o ţară a păsărilor este şi **Oraşul cu păuni**, în care, odată ajuns, povestitorul începe să scoată sunete ciudate, amintind prin începutul acesta de metamorfoză de celebra schiţă a lui Macedonski, **Intre coteţe**, publicată la sfîrşitul secolului trecut.

Adevărul este că nu numai zborul ca atare, dar şi patinajul, acrobaţia, dansul sau, în fine, orice activitate glisantă, care poate fi considerată o componentă sau un preambul al zborului, intră în preocupările personajelor lui Dumitru Ţepeneag. În schiţa **La noi în curte**, trei acrobaţi misterioşi transformă un bătător pentru covoare într-un aparat de gimnastică de care se servesc pentru a-i oferi povestitorului un extraordinar spectacol aerian : „Întîi, ca pentru a se încălzi, execută cîteva piruete pline de graţie, cîteva tumbe. Pe urmă, printr-un salt uluitor, tustrei deodată, se prind de bîrna orizontală a bătătorului şi, ca la un trapez, execută cîteva figuri demne de cei mai mari acrobaţi. Se învîrtesc, fluturînd ca nişte aripi, în jurul bîrnei, se azvîrl în aer, apoi se agaţă cu o singură mînă, se ridică, picioarele în sus, îşi dau drumul în cap, şi cînd toată lumea, cu sufletul la gură, ameţeşte de frică, se prind cu labele picioarelor şi rămîn aşa atîrnaţi, ca liliecii."

Recunoaştem în cîteva din prozele acestea un număr de **modele** culturale, care aparţin, exact ca în poezia lui Leonid Dimov, suprarealismului pictural (în **Dor de patrie** avem chiar un fel de textualizare fantasmatică a celebrului tablou omonim de René Magritte), dar mai importantă pare să fie relaţia schiţelor, cu o determinare care vine din viaţă, chiar dacă e făcută din elemente care în aparenţă se exclud.

De obicei, starea obişnuită a personajelor lui Dumitru Ţepeneag e una de **constringere**, şi aceasta formează cea dintîi componentă a determinării existenţiale despre care am vorbit. În **Specialistul**, un personaj este obligat să se considere prizonier într-o cameră ,pentru că îi lipsesc, pur şi simplu, pantofii, tot la o stare de claustrare impusă dinafară poate fi redusă şi schiţa **Coridorul**, iar în **Dedesubt**, un alt personaj locuieşte într-o maşină complexă, înţesată cu butoane şi cu manete, pe care trebuie să le pună în mişcare într-un ritm complicat şi riguros. **Camera, coridorul** sau **maşina** sînt pentru personajele lui Ţepeneag locuinţe restrictive ,embrioane de universuri concentraţionare, în care se naşte întotdeauna **aspiraţia** exprimată simbolic printr-o privire aruncată **„dincolo"**, printr-o **călătorie** sau prin **zbor**. Din nou ne frapează asemănarea cu poezia lui Leonid Dimov, căci şi la Dumitru Ţepeneag **constringerea** se rezolvă nu printr-un **deznodămînt** tratat în manieră epică ,ci prin detensionări simbolice, figura cea mai des repetată fiind aceea a **vizorului** montat într-un zid, a **ochenului fermecat (Specialistul)**, a **crăpăturii** „în formă de ochean" **(Gardul)**, a privirii care încearcă să se strecoare printr-o **gaură de cheie (Prin gaura cheii)**.

Dar probabil că textul cel mai frapant din primele cărţi semnate de Dumitru Ţepeneag rămîne schiţa **Accidentul**, în care, mai puternică decît orice altă determinare livrescă, picturală sau de natură explicit existenţială se dovedeşte a fi componenta fantasmatică şi sacrală a obsesiei zborului. Aici, un frizer, nea Leu, îşi uluieşte colegii prin insistenţa cu care le vorbeşte despre zbor şi prin experienţa sa incontestabilă în domeniu : „Toată frizeria ştia că o zi pe lună nea Leu se învoieşte ori aranjează să-i scadă din concediu, şi pleacă cu avionul într-un oraş cît mai îndepărtat." Convins că este „născut pentru zbor", nea Leu nu se mulţumeşte să rămînă singur cu propria sa pasiune şi încearcă, fără succes, din păcate, să facă prozeliţi : „E atît de bine să zbori, explică el, să ştii că sub tine sînt nenumărate fiinţe mici, şi tu eşti acolo sus, închizînd ochii şi ai aripi." Ori de cîte ori un avion intră în raza sa vizuală, nea Leu îşi întrerupe activitatea şi, fără să se mai poată stăpîni, iese în stradă, cu briciul într-o mînă şi cu cealaltă mînă mînjită de clăbuc, pentru a-l contempla. Ceilalţi frizeri, Lică şi Mihalache, îl ironizează, fac cu foarfecele în dreptul capului semnul ţicnelii, aşa încît, în ciuda eforturilor sale, nea Leu rămîne pînă la urmă un „predicator" fără audienţă, suspectat şi neînţeles. Într-o noapte, însă, nea Leu este trezit de zgomotul puternic al unui motor de camion, iese afară şi descoperă, în mijlocul străzii, cadavrul unui tînăr cu aripi albe : „Era frumos, cu aripile mai lungi decît braţele [...] pesemne că zdrobindu-se de caldarîm i se rupsese ceva înăuntru, ca unui ceas care cade pe ciment, şi adio !"

Tînărul cu aripi (asemănător cu îngerul căzut din proza poematică a lui Arghezi, **Zburătorul**) este **semnul, secretul** şi, în măsura în care toată schiţa procedează la o delimitare tranşantă între **sacru şi profan**, între cei care „cred" şi cei care „nu cred", **revelaţia** lui nea Leu. Zborul a devenit astfel un simbol al libertăţii realizabile cu condiţia credinţei şi a unei dăruiri absolute, care nu mai ţin seama de nici o constringere şi care înlocuiesc determinarea socială cu una de tip arhetipal. Hotărîtoare devin acum în proza lui Dumitru Ţepeneag stările poematice, făcute din relaţii mai subtile decît cele de determinare cauzală, căci (exact ca în scenariile **visului**), mimîndu-se o aparenţă de desfăşurare epică, se cultivă mai ales schimbările „nemotivate" de ramă textuală, substituirile savante de timp şi de persoană, neliniştea, enigma, misterul rămas nerezolvat.

Ar fi însă cu totul greşit ca toate aceste schiţe să fie reduse la clişeul comod al evaziunii onirice cînd, de fapt, Dumitru Ţepeneag procedează ca orice scriitor adevărat, oferind cititorilor săi o pereche de aripi.

Florin Manolescu

fragmente

Mai multe generaţii de călăi

1. „HAITUIRE... Salcîmii au înflorit şi / aerul e plin de bătăi şi vînătăi... Bătăi de aripi..." (Liviu Ioan Stoiciu — **Poeme aristocratice**, ed. Pontica, 1992).

2. KETCH UP DIN BELŞUG. „...l-a înjunghiat pe micuţul Désiré cu multă dibăcie... I-a tăiat apoi capul, a adunat bucăţile într-un sac şi s-a întors în bucătăria lui ca să toace carnea din care a pregătit umplutură pentru roşii, avînd grijă să nu mai folosească de astă dată belşug de condimente. Adunată toată, ca în fiecare duminică, la masa de prînz, familia Crespiaget s-a înfruptat din roşiile fudule bine umplute cu tocătură gustoasă. Tava a fost golită şi s-au mai cerut şi altele. Galine a servit atunci mesenilor înfometaţi capul micului Désiré artistic prezentat pe foi de lăptuci ; în urechi şi în nări erau înfipte bucăţele de pătrunjel, nişte scobitori ţineau pleoapele ridicate" (Michel Folco — **Doar Dumnezeu şi noi. Opt generaţii de călăi**, traducere şi note de Micaela Slăvescu, ed. Humanitas, 1992.)

3. DOAR DUMNEZEU ŞI ALŢI MINERI. „Al doilea tînăr alergînd încă, încolţit : reuşind, înnebunit, să intre în pridvorul BisericiiColţea ; izbit în porţile metalice şi mai departe, izbit în uşile lăcaşului sfînt şi reuşind în ultima clipă să pătrundă în incintă... Au intrat în biserică unul după altul, mineri cu bîte de lemn, fiare, tesle, furtunuri cu cap metalic, topoare, cu lămpaşele aprinse deasupra cozorocului căştilor lor negre de protecţie, fără să se descopere, violînd pe înşişi Tatăl şi Fiul lor" (Liviu Ioan Stoiciu — **Jurnalul unui martor. 13—15 iunie 1990, Bucureşti**, (ed. Humanitas, 1992)..

4. CÎND MEMORIA VA REVENI. „... and birds went mad / and threw themselves from trees / to taste still hot upon the ground / the spilled sperm seed" (Lawrence Ferlinghetti — **A Coney Island of the Mind, New Directions Paperbook, 1958**), „... plus imaginea vrăbiilor împerecheate din / copilărie, tăvălite în praf, care /îl schimbă gîndul" (Liviu Ioan Stoiciu — **Poeme aristocratice**, ed. Pontica, 1992).

5. APARIŢIA ROŢII ÎNSEAMNĂ PROGRES. „Tribunalul declară că Pierre Galine a fost recunoscut vinovat de crimă prea-rea, prea-înfiorătoare şi prea-scîrbavnică de **infanticid culinar**, făptuită asupra persoanei copilului Désiré Crespiaget. Drept care osîndeşte pe numitul Galine să fie dus în Piaţa Gropii unde, pe un eşafod care va fi ridicat în acest scop, i se vor sfărîma încet braţele, coapsele, picioarele şi şalele, lăsîndu-l apoi viu, pe roată, cu faţa spre cer, ca să-şi sfîrşească acolo zilele, atîtea cîte îi va plăcea Domnului nostru să-i mai hărăzească" (Michel Folco — **Doar Dumnezeu şi noi** ed. Humanitas, 1992).

6. DOAR DUMNEZEU ŞI SEXUL. „...plină de ispravă, cu pieptul înainte : leoaică, în / poziţie de acostare, strîmbată / în geamul vitrinei ceasornicarului, cu / haosul acela în trup inspirat de iubire... / / Îi vine în minte părul lui de pe mîini şi picioare : noua / cultură de cicoare, întîlnită, martoră / a icşirilor ei din cadă, aburind / oglinzile din jur, noua / cultură de cicoare a scos pentru o clipă iar în evidenţă prima / lor noapte de dragoste..." (Liviu Ioan Stoiciu — **Poeme aristocratice**, ed. Pontica, 1992).

7. DRAGOSTEA ÎN VREME DE CIUMA. „Degetoaica ? A, nu aveţi idee ce e degetoaica... Păi... Lăsaţi, vă rog, ruşinea la o parte. Păi ăstora, degetoaicelor, li se spală şi picioarele în puşcărie ! Ele joacă rol de bărbat : recidivista îşi deschidea păsărica, totul se învaţă uşor, ea folosea degetul drept... De mine nu s-a putut atinge : i-am promis că-i scot ochii în somn... Era un fel de... lesbianism ? Probabil : dacă dădea strechea în ea, îţi rănea clitorisul... sîngele curs, căldura lui, era starea de plăcere supremă. Probabil că sîngele ţinea loc de spermă... Mă înfioraţi..."(Liviu Ioan Stoiciu — **Jurnalul unui martor. 13—15 iunie 1990, Bucureşti**, ed. Humanitas, 1992)

8. MEDLEY. „...Aici, unde fecioare / ale pădurii, în vis, îşi deschid nasturii de la cămăşi : o / bogăţie de flori noi, adînci / şi fibrele nervoase, destinse... Poftele" **(Iubind soarele, piatră bătrînă)** ; „Îşi ridică rochia, trece / peste un pod inundat... Sunt valuri, un / val de foc, un val de apă : fuge, simte că a fost / atinsă, ţipă / prin somn nu se uită înapoi, e / o descărcare în tot corpul, îşi revine, la / picioare e un mamifer abisal... E o / apologie a naturii : a / ruşinii şi a barbariei. Iubito..." **(Hăituire)** ; „Nişte / fructe plăcute din piele, puf şi muşchi. Mădulare, / sîni, trăsături diferite... Rătăciţi, / înfometaţi. Seduşi, ciclici, de origine lunară : / fiecare, miraţi / că nu am crăpat, încă" **(Renaştere)** ; „Cînd mătăsurile vechi din fotografia / ta, la 16 ani, perfect / mulate, irezistibile, îmi trezesc amintirea, ştii, şi / mă atrag : scînteind" **(Amintiri ale imaginaţiei)**.

9. L-AM CUNOSCUT PE LIVIU IOAN STOCIU. Dacă poetul ar fi murit, de pildă, ieri, eu m-aş fi putut lăuda : da, l-am cunoscut, avea părul alb şi era aproape lefter — fusese hanibal şi ştefol —, mi-a dat cîteva dedicaţii (m-aş fi putut lăuda cu dedicaţiile lui — una, cea dintîi, am primit-o prin '89, cred, am scris despre el în SLAST şi piru l-a înjurat pe aceeaşi pagină, la numai cîteva săptămîni după aceea) ; da, l-am cunoscut şi primele lui cărţi mi-au plăcut foarte mult, aveau un parfum de haltă, de Adjud (cunoaşteţi textul acela al lui Groşan, cu trenul care nu opreşte decît o dată, o singură dată, într-o haltă şi atunci, dinăuntru, izbucneşte un miros de trandafiri ?) ; celelalte cărţi mi-au plăcut mai puţin, deşi erau mai „tehnice", mă atrăgeau prin aerul lor ritualic ; dacă poetul ar fi murit, de pildă, ieri, mulţi s-ar fi repezit să spună : da, ultima lui carte era fenomenală, era un poet însemnat; ca orice autodidact, scrisul îl face să se simtă puţin „aristoc(r)at" şi, chiar dacă sintaxa scrîşneşte iar fonetica l-a înşelat dintotdeauna, el era totuşi un poet ; bîntuit de imagini ale adulterului său cu poezia, încercînd din răsputeri să se schimbe, să devină un om liniştit, curat, şi cuminte; poate că asta nu l-a reuşit niciodată şi de aceea... ; poetul încerca din răsputeri să nu se poarte ca un poet şi de aceea... ; şi poezia se încăpăţîna, el nu ceda ; o încleştare inegală şi, dacă poetul ar fi murit, de pildă, ieri, ce cronici formidabile am fi scris noi toţi, criticii profitori...

Dan-Silviu Boerescu

adrian alui gheorghe

Ay

Ay, vor trece pe sub fereastra mea toate
străzile bete sughiţînd ca delfinii
care confundă cerul cu un ocean mai mare
vino priveşte lumea se lasă purtată
ca într-un scrinciob toţi ajung la capăt
de mai multe ori pe zi noi nu putem pricepe
cum această fereastră rămîne înţepenită
într-un univers atît de agitat respirînd
rar ca şi cum ar număra de cîte ori cîte un om
se ciocneşte cu o cometă.

Gratii şi ferestre

Sub pielea ca o catapeteazmă a unei omeniri
zguduită de sensuri de speranţe de profitul cel
fără de sfîrşit
se află înşiruite mansardele. trec salut iubirile
scăpărătoare bazate pe tîrgurile în rate
pe mataforele care nu costă niciodată bani pe
săruturile care parodiază cina în familie
— ah, uite cum trece un menhir jupuit de
vestimentele sale
înlănţuit cu femeia care ţine registrele într-un
magazin de antichităţi şi vopsele uite cum trece
şi ora golită de viaţă a tuturor şi a unuia
trece mortul de ieri din cartierul elevaţilor
în urma lui se deşiră plînsul trec şi bocitoarele cu
ochii însingeraţi ca nasturii heraldici care încheie
hainele umbrelor — ah, toţi sînt vii toţi sînt
frumoşi
toţi sînt sceptici vor izbîndi : din somnul lor
noaptea va împleti ferestre. gratii şi ferestre.

Duminica încuiată în casă

Doamna a uitat duminica încuiată în casă.
pielea jilavă s-a umplut de iarbă
îmi ţin respiraţia sînt fericit lingă
trupul uşor îngroşat la mijloc omenesc
la vîrsta cînd iubirea e un fel de artă pentru artă
la vîrsta cînd parfumul are oscioarele rigide...
îi spun : duminica noastră stă încuiată în casă
şi noi singuri disperaţi monotoni ca două
pîlcuri de iarbă care călătoresc numai toamna
rîde. ne mînţim că iubirea ţine o zi întreagă
şi apoi altă zi şi alta privindu-ne îndelung
trupurile cum se descompun la soare. vom pluti.
îi spun : iubirea plictiseşte ca şi împletitul
lujerilor de floare şi chiar dacă moare iubirea
tot în pămîntul inimii se îngroapă. viaţa ştie asta,
doamna repetă

Exil

Pînă la urmă nu putem fi chiar singuri,
caligra
atent : astăzi a trecut prin trupul meu o fii
ciudată păream tot eu sugrumat de simţuri
imaginile prind trupuri se îndreaptă spre
vînăto
moartea le va sfîşia în amurg, pun punct
lin
şi mă concentrez asupra mîinii care scrie : o
cum se tîrăşte pe pagină să prindă din urmă
mai banală constatare. în urma mîinii se tîr
trupul întreg. în urma trupului, universul. cît
acoperişuri se clatină şi prăbuşesc ceea ce
v
se îmbrăţişează cu ceea ce nu a prins cor
vreod
ca şi cum un cristal şi-ar exhiba măruntaiel
ferestrele se evaporă şi eliberează zidurile
însăşi pielea mea e pregătită să primească
răc
se aude cum galbenul fricii se împrăştie în
verc
răcoros al luminii... sînt atent de sub malul
de promisiuni al drumului pot ieşi muzicantul
sau măcar zeul trimis în exil.

Pradă magică

Moartea presează pielea din afară spre
înlăuntru puţinele sentimente par vînători
la pîndă înfricoşaţi că prada e magică
şi vîrful săgeţii se toceşte în aer. cîndva
în timpul vieţii altui om pe cînd atîtea trupu
stăpîneam că-n fiecare clipă risipeam
precum ciorchinii din candelabre sunete
aş fi dorit să am puterea ploii de a
despica sămînţa în două într-o îmbrăţişare.
pe atunci numai noaptea dădea tîrcoale
morţii. pe atunci rîul era un fierăstrău
la pîndă. o singurătate de ani lumină
am străbătut. acum sînt o fereastră.
dacă priveşti lutul fierbinte se înalţă
în largi rotocoale.

---

stop cadru

Istoricul şi materia sa

Nici odinioară, nici astăzi scrisul istoriei nu tentează, nu poate tenta din senin. Doar că, în zilele noastre, cariera de istoric se şlefuieşte cu migală, ca o însuşire relevată de o înclinaţie aparte sau de o tradiţie de familie, pe cînd în vremuri mai vechi ea reprezenta mai degrabă o „descărcare" în scris a unei experienţe de o viaţă, petrecută **in mediis rebus**, în vîltoarea vieţii active a marii politici.

Ca şi modelul său grecesc, Thukydides, romanul Cornelius Tacitus a străbătut mai întîi întregul **cursus** al onorurilor publice (quaestor, probabil, în 81/82, praetor în 88, consul în 97 d.Chr.), înainte de a purcede să scrie, la început opere de mai mică amploare : biografia socrului său, generalul Agricola, o descriere a triburilor germanice şi a obiceiurilor lor, apoi, peste o vreme, **Dialegul despre oratori.**

Dar tensiunea interioară a celor 15 ani — „lung răstimp al vieţuirii omeneşti" — petrecuţi „sub tăcere" în vremea impilării lui Domiţian (81—96 d. Chr.), deci de la 26 la 41 de ani ai vieţii sale, nu-şi aflase încă ostoirea, cu toată reînflorirea vieţii publice mai senine sub Traian, „datorită rarei fericiri a unei epoci, în care este îngăduit să gîndeşti ce vrei, şi să spui ce gîndeşti" (**Hist.**, 1, 1, 4). Nici discursurile politice, nici pledoariile juridice, care-l făcuseră deja vestit ca orator, nici operele mai restrînse de mai sus, care-i oferiseră un renume literar, nu puteau stinge văpaia vechii suferinţe. Impulsul imperios al mărturiei publice — pentru alţii şi pentru vecie — a celor trăite **şi-a găsit împlinirea doar în Historiae***, opera (cel mai probabil în 12 cărţi) care istoriseşte perioada Flavienilor (69—96 d.Chr.), precedată de acel **longus et unus annus** al perindării rapide şi sîngeroase a nu mai puţin de trei împăraţi ucişi pe rînd, după prăbuşirea violentă a tiraniei neroniene (68/69 d.Chr.).

Aşa cum spunea istoricul însuşi : „Voi descrie o epocă bogată în nenorociri, cumplită din cauza luptelor, plină de discordii şi de rebeliuni, cruntă deşi domnea pacea" (**Hist.**, 1, 2, 1). Grandomania găunoasă a ultimului iulio-claudian a lăsat puterea romană într-un vid de autoritate şi de legitimitate. Iar atunci, forţele adînci ale istoriei „au divulgat secretul Imperiului, şi anume că principele poate fi făcut şi în altă parte, decît la Roma" (**Hist.**, 1, 4, 2). Părţile Imperiului au pornit să se înfrunte, pe rînd, între ele, susţinînd o căpetenie proprie : Spaniile pe Galba, Roma şi Italia pe Otho, apoi Galliile pe Vitellius, în fine Dunărea şi Orientul pe Vespasian. Nu mai puţin de o treime din **Historiae** este închinată, printr-o „dilatare a timpului istoric" (E. Cizek), acestei lungi şi cumplite măcinări, al cărei rezultat avea să fie, după administraţia econoamă a lui Vespasian şi scurta strălucire ambiguă a lui Titus, crîncena dictatură a lui Domiţian, vînătorul de vieţi şi de conştiinţe.

De ce să fi ales Tacit tocmai acest fragment de istorie, desigur dureros nu numai pentru cei din generaţia sa, ci şi pentru cei cu zece sau cu cincisprezece ani mai tineri decît sine ? Probabil că rana vie a terorii, nu numai fizice, ci şi psihologice, a crimei şi a delaţiunii, trebuie vindecată prin aducerea ei la lumină şi la judecata istoriei. Din păcate, o adevărată batjocură a lui Clio a făcut să se piardă cea mai mare parte din **Historiae** (de pe la jumătatea cărţii a V-a pînă la fine). Visul vieţii oricărui clasicist ar fi minunata redescoperire a cărţilor pierdute din opera majoră a lui Tacit — pentru că acelaşi nedrept hazard a ciuntit şi bună parte din **Annales**, a doua operă istorică a lui Tacit (probabil în 18 cărţi), care tratează epoca de la moartea lui Augustus şi pînă la căderea lui Nero (14—68 d.Chr.).

Prilejul rîndurilor de faţă îl oferă bucuria de a vedea tipărită — în sfîrşit — noua versiune a **Istoriilor**, în tălmăcirea atent adnotată a istoricului şi literatului Gheorghe Ceauşescu. Într-adevăr, această operă de căpetenie a istoriografiei latine merita din plin o nouă traducere românească, însoţită de ample şi circumstanţiate comentarii lămuritoare, care să o aducă aproape de înţelegerea şi aprecierea publicului nostru. O Bibliografie cuprinzătoare şi un foarte util Indice prosopografic completează acest volum, strălucitor deschis de un Studiu introductiv care constituie un adevărat compendiu, la zi, al cercetărilor taciteene actuale. Înălţimea concepţiei istorice a cercetătorului este egalată doar de calitatea literară a prezentării sale.

Atari realizări deosebite au harul de a „face dată" în cultura românească. Cărţi ca aceea de faţă nu se frunzăresc, ci sunt un prilej continuu de gîndire şi de regîndire a măririlor şi a zădărniciilor existenţei omeneşti. Cu atît mai mult am dori să vedem cît mai curînd imprimată şi traducerea **Annalelor** lui Tacit, în tălmăcirea de mult aşteptată a desăvîrşitului latinist care este Prof. Gheorghe Guţu.

Dan Slugenschi

* Publius Cornelius Tacitus, **Istorii. Anul celor patru împăraţi**, Studiu introductiv, traducere ,note şi indice de Gheorghe Ceauşescu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1992, 419 p.

«MANUSCRIPTUM» 2—4 (1991

Ca de obicei, şi de data aceasta
vista „Manuscriptum" descoperă
pune în circuitul literar texte rem
cabile, aparţinînd unor scriitori
primă mărime în cultura noastră,
cea mai mare parte, nr. 2—4/1991
sub semnul contribuţiei ardel
O intervenţie pe contra-copertă, a
Constantin Noica, e edificatoare în
cest sens : „Somnul ne-a mintuit,
dincîndu-ne în noi înşine. Dar som
ne-a şi paralizat; păstrîndu-ne
mult în noi înşine. Iar în această
ţă naţională, din fericire, ca şi
nefericire, amorţită de somn, Ar
lul a reprezentat starea noastră
veghe ; iată, în două cuvinte, rolu
care-l descifrăm în spiritualitatea
mânească". Revista inserează mart
zguduitoare din închisorile comu
„Cinci ani şi două luni în peniten
rul din Sighet" (Constantin C.
rescu), scrisorile dintre Iuliu M.
şi Octavian Goga „...în serviciul
robirei şi unirei unui întreg an",
ratură propriu-zisă, „Inelul minuni
un poem de D. Ciurezu, nuvele
Victor Papilian, o povestire de Ion
gârbiceanu „Legenda rîndunicii".
reşte revista scoate la lumină şi
texte şi numeroase mărturii c
au în vedere pe Lucian Blaga, A
Cotruş, Timotei Ciparlu, Gheo
Şincai, Petru Maior, Vasile Go
explorînd un teritoriu atît de im
vizibil şi atît de opulent.

M

Mircea Eliade și detractorii săi (IV)

Mitică, sau cum se calomniază un personaj

Între cominterniștii de servici ai deceniului al patrulea apar unii pe care-i aniversăm, îi comemorăm, le facem slujbe de iertare a păcatelor. Într-un anumit moment al istoriei lor personale, au părăsit slujba la împăratul și s-au afirmat ca mari artiști. Unul dintre aceștia este Victor Iliu. **Numai jumătate din ființa sa stă în riu-albastru — al razelor de soare**, ca să-l cităm pe Poet. Dacă ar fi o aniversare limpezită, am pune la bătaie cele patru decenii glorioase. Celelalte însă, neaniversatele decenii, ne-ar putea interesa în acest serial.

Victor Iliu îi consacră lui Mircea Eliade două articole : unul în **Dacia nouă**, nr. 9 din 1938, în care îi va reproșa că „nu-și ia răspunderea integrală a orientării politice" și altul, în nr. 12 al aceleiași reviste. În legătură cu primul, n-am avea prea multe de spus. Poate că dosarul de la Londra a fost burdușit cu aceleași indicații pe care le-a primit, de la Moscova, și Victor Iliu. Chiar și astăzi cercetători spilcuiți descoperă, cu imensă tristețe, că „Mircea Eliade nu-și ia răspunderea integrală a orientării politice". Următorul articol, **Elogiul lui Mitică** ar putea să ne atragă atenția asupra unui fenomen mai larg. Mitică, spun mai ales ardelenii — și ce mîndru ardelean este, după năpîrlirea proletcultistă, Victor Iliu ! — ar fi un exponent al răului românesc, al dezastrului național, al bizantinismului furișat pretutindeni. Al cancerului național. Ferocitatea cu care a fost întîmpinat Mitică de serioșii, de sobrii exegeți a fost corectată de toți munteni de vază ai perioadei interbelice. Dar să-l ascultăm pe Victor Iliu :

„Acum iată-l pe Mitică. Precoce și șmecher, fante îndrăzneț și gălăgios, umple strada de gesturi și înjurături. E atîta entuziasm, atîta vervă în el. Mitică e de toate. (E-n toate cele ce sînt / și-n cele ce mîine vor rîde la soare (n.n.). În politică e panglicar, în administrație, șperțar, în literatură — geniu în gazetărie, polemist, în filozofie — escroc. / Mitică e superb. Mai ales în filozofie. (...) Uneori Mitică e filozof și romancier. El se intitulează «dictator al generației». Poartă un nume : Mircea Eliade. Un cor gălăgios și entuziast de prozeliți, de admiratori perplecși, de gură-cască, de adolescenți, de miros de lapte și urină îl transformă în «tabu». Impostorul cultural Mitică, alias Mircea Eliade, le cîntă arii erotice, eroice și exotice". Victor Iliu are 26 de ani. Nu foarte puțini. Pînă la premiera „Scrisorii lui Ion Marin către Scînteia" vor mai trece 12 ani (inclusiv fructuoasa perioadă a studiilor moscovite). Pînă cînd va filma celebrul „Mitrea Cocor" vor mai trece 14 ani. Vreme destulă.

Dacă privim adevărurile de la distanță, fără furie și prejudecată, observăm că Victor Iliu a descoperit împotriva lui, unul din personajele importante ale operei lui Mircea Eliade : Mitică.

Mai există, prin urmare, răul obicei de a-l oropsi pe Mitică. Marii scriitori ai deceniului al patrulea au încercat să-l citească altfel pe Mitică, redîndu-i marelui personaj înălțimea la care are dreptul. Într-o epocă în care „dreapta"

încerca excluderea lui Caragiale din cultura română — era „ultimul ocupant fanariot" — Mircea Eliade îl va analiza ca o **structură complementară** : „Tensiunea polemică între eminescianism și caragialism va continua să existe încă multă vreme de aici înainte, nutrind astfel spiritualitatea românească, apărînd-o de formalism și păstrînd-o deschisă în fața istoriei. Căci, în fond, este limpede că atît poziția reprezentată de Caragiale cît și cea reprezentată de Eminescu aparțin într-o egală măsură fenomenului românesc, chiar dacă fiecare dintre noi, personal, optăm cu exclusivitate pentru una sau alta. Fără voia noastră, Mitică al lui Caragiale face parte, cu aceeași autenticitate și aceeași vigoare, din spiritualitatea românească întocmai ca și **Sărmanul Dionis** al lui Eminescu sau **Ion** al lui Liviu Rebreanu".

Caragiale putea să exclame : „Mitică sînt eu", Mircea Eliade, mai bine așezat în cultura română decît junele Iliu, ar fi putut să-i replice acestuia : „Și eu sînt Mitică". Sau : „pot ilustra și această ipostază a românescului".

De fapt, modelul lui Caragiale este esențial pentru Mircea Eliade. Pe mari întinderi ale operei sale Eliade este un scriitor profund eminescian (rescriind capodopere ale lui Eminescu, reluînd **situații** ale unor personaje eminesciene) în altele el „retrăiește" dimensiunea Caragiale. Ca și Camil Petrescu, el este un **scriitor muntean**, un prozator pentru care **Mitică** este o veghe interioară. Așteaptă, pîndește. Camil Petrescu îl descoperă, în cunoscuta-i piesă, în ipostaza eroică (fanfaronada maschează o **altă** structură) Mircea Eliade îl descoperă într-un șir de ipostaze. El poate fi profesor de filosofie, romancier, profesor de muzică. Foarte multe dintre personajele artiste ale lui Mircea Eliade încearcă să-l reabiliteze pe Mitică. Dar nu numai personajele artiste, ci și cele mondene, aflate în miezul generației. Mitică Gheorghiu este, poate, cea mai elocventă încercare a lui Eliade de a-l rescrie pe marele personaj :

— **Ce bună e o baie după o călătorie !** vorbi Gheorghiu **începînd să se săpunească. Nu-i așa că-ți place și ție, fetița mea !...**

sau, două rînduri mai jos :

— **Da, scumpo, mergem la Kaiserbar !, să dansăm și să bem șampanie ! Sîntem în voiaj de nuntă, noi doi, nu e așa ?... / Clipi din ochi cu multe înțelesuri. Vorba Marcellei îl dispusese deodată".**

și

— **Ești frumoasă !, îi strigă el scuturînd-o de umeri. Vom bea șampanie multă... Ai să vezi ce bine are să fie... Ai să vezi că eu nu sînt nebun !.. Coborîră jos la ora două. Portarul îi privi cu uimire.**

— **Ne pregătim de nuntă !, îi spu[illegible] Mitică vesel.**

Rîndurile de sus ar merita un lu[illegible] comentariu. Mitică Gheorghiu, spo[illegible] bogătaș, fusese îndrăgostit de actri[illegible] (oarecare) Marcella. Umilit de re[illegible] ei, devine, în anume condiții, câ[illegible] O torturează. Aceste replici de-mas[illegible] o lungă siluire. E același Mitică al lui Caragiale, aflat într-o expediție „la **capătul suferinței". Mitică**, eliadescul, explorează un univers eminescian. În acest sens, Eliade este chiar Mitică. Exact așa cum spunea junele Iliu, care în acele vremuri frumoase încă nu descoperise America.

Cornel Ungureanu

---

spectator

«Rivalii», de R.B. Sheridan

Teatrul Național București are o „slăbiciune" pentru dramaturgia britanică. Ne-o dovedește și noua premieră de la sala Amfiteatru, **Rivalii**. Sheridan a amestecat în această scriere a sa, comicul de moravuri, spiritul de farsă, caricatura și satira, ingeniozitatea construcției (folosind improvizația într-o structură clasică), imaginația burlescă și jocul lingvistic sclipitor. Umorul s[illegible]tiric este viguros și sănătos (ca-n structurile dramatice clasice), iar intriga și încurcăturile acțiunii provin din commedia dell'arte și din farsele medievale (improvizația, cu izvorul ei novator). Desigur, predomină duhul moralizator, acel **wit** virtuoz (gîndire și expresie), de vreme ce autorul atacă ipocrizia, romantismul ridicol și ieftin, sentimentalismul leșinat, afectarea, nesinceritatea și lecturile superficiale, goana după modă, ifosele și prețiozitatea semidocților (mai ales în domeniul vocabularului neologistic), ciudata psihologie a îndrăgostiților, cu toate mofturile, capriciile și refugiile lor în naivitate și absurditate (pînă la urmă, în neghiobie). Nici un alt spațiu nu putea fi mai proteic pentru demonstrația intrigii comice și pentru jocul rafinat al spiritului, pentru complicațiile și trucurile gratulante, pentru manierele cavalerești, pentru curtoazia mondenă, urbană, în care se îmbină galanteria cu libertinajul și zăpăcismele situaționale cu replicile spumoase, mustind de strălucire expresivă verbală, decît o stațiune balneo-climaterică (aici, Bath). Scenografii Irina Solomon și Dragoș Buhagiar semnifică plastic (prin decor și costume) celebra stațiune Bath, loc al distracțiilor la modă, al jocurilor de noroc, al promenadelor și balurilor, al pălăvrăgelii și complicațiilor romanțioase, al ceremoniilor pompoase, duelurilor ridicol-cavalerești și escapadelor sentimental-aventuroase. Parcul englezesc și clădiri marțiale în stil roman august (fundalul), sînt trimiteri comparative la stațiunea romană cu băi termale din perioada decadentă a imperiului, unde înflorea amorul neîngrădit, unde vînătorii de plăceri cucereau fetele lîngă izvoarele de ape curative, tămăduitoare, punînd la cale cele mai mari nebunii. Regizorul Horea Popescu își demonstrează încă o dată experiența și măiestria în repovestirea scenică fermecătoare și confortabilă spiritual a unui text spumos și copios amuzant. Regia accentuează vivacitatea și witul colorat, expresivitățile clasice adăugîndu-i neforțate elemente de teatru modern (asimilate-n stilul unitar al reprezentației) — făcîndu-și spectatorii coparteneri, cu un „crainic" al convenției din teatrul elisabetan, care marchează trecerea timpului și locul acțiunii, cu schimbări de mobilier la vedere. Sînt minuțios pregătite răsturnările carnavalești ale personajelor și intențiilor acestora și sînt benefice unele accente de dramă sentimentală. Presară ingrediente satirice și șarjările comice, atît, cît să nu supraliciteze și să nu cadă-n exagerări teatralizînd grobian naivitatea și prostia înnăscută. Plusează pe axioma că „dragostea este **mascarada** ternă", și cînd este sinceră și cînd este trucată !

Doamna Malaprop (Tamara Buciuceanu-Botez) intră-n fiecare scenă ca un tanc, hotărîtă să spulbere totul în calea ei, să demoleze ca un buldozer ! Este vulcanica **prețioasă ridicolă** (femeia savantă), transferată din stilul molieresc în cel englezesc, care trage rafale cu tunul comediei de limbaj, avînd în partitura dramatică savuroasele **malapropisme**, servite fără cusur. Umple scena ca o himeră catastrofică, împrăștiind himere, șocînd și paralizînd, trezind hazul fără stavile, oscilează între extaz și penibil. Are un suflu, un fuleu verbal și o mișcare diabolice, este agitată și zăpăcită, mimează finețea **high-life-ului** londonez, fasolindu-se în stilul său inconfundabil și stîrnind hohote de rîs. Lydia (Vivian Alivizache) este o erotomană, sub influența lecturilor de cărți imorale (sexy), romantică siropoasă, capricioasă, alintată, fandosită, languroasă, visează răpiri și iubiri febrile, este exact o „țoapă" englezească de rang și blazon nobil, neasimilate în comportament. Julia (Cecilia Bîrbură-Daneliuc și Iuliana Moise) — clasica ingenuă, inocenta hipersensibilă, grațioasă și nesărată, plină de năbădăile proprii fecioarelor răsfățate, frumoasă și drăgălașă pînă la înrobirea iubitului ei necopt, acel copilăresc Faulkand (Mircea Rusu). Ambițios adolescent, cu fumuri de mare cuceritor, dar sensibil și timid, bravînd în bărbat dur, acest Faulkand este, de fapt, gelos și sceptic, delicat, pozeor și fraier, complică în mod gogomănesc relațiile infantil-amoroase cu inocenta lui iubită. Sir Anthony Absolute (Alexandru Georgescu) este violenta instanță paternă, autoritară, fanfaronă, chiar dictatorială, impetuos vînător de fată cu zestre pentru progenitura (pramatia) de fiu-său, fariseu și demagog (uitînd ce poamă a fost în tinerețe, impune fiului un comportament ireproșabil), jonglează excelent cu vocea pe un larg registru expresiv. Căpitanul Absolute (Răzvan Ionescu), nu s-a săturat de aventuri galante, deci nu se poate statornici la o singură fată și, mai ales „s-o ceară-n căsătorie. Actorul este blond și june-prim, puțin cam plinuț pentru un cuceritor de lebede rasate sau de gîsculițe, nu are datele, aplombul și harul pentru un tînăr păcătos, făcînd eforturi să-l portretizeze credibil, convingător. Avansează cîteva stări sufletești și unele replici-cheie cu nuanță fină, pișicheră, aristocratică. Acres-Pogon (Alexandru Bindea) este un simpatic și bolovănos ruralist, un grosolan tînăr de la țară, încercînd bunele maniere și pași de dans, cu cap de Napoleon și poză de îndrăgostit neșlefuit, laș, dar cu vocație de parvenit. Fericirea lui socială va veni din dragostea femeilor aristocrate, pe care le va plăti regește, cum merită prostituatele de lux ! Sir Lucius O'Trigger (Radu Itcuș), la început incolor și plat, devine brusc baronetul focos, intrigant și instigator de conflicte și dueluri, agresiv ca orice irlandez cu țîfnă de castelan. De fapt, Trigger înseamnă „trăgaci de pușcă", Sheridan caracterizînd personajele și prin nume. Belicosul snob este caricaturat cu eleganță elitistă și stil cavaleresc ! Lucy (Rodica Popescu-Bitănescu) este subreta voluntară și seducătoare, înfometată de amor și de... money, atacă bărbații bine, de neam sau fără, dar cu bani, dezvoltă-n scenă și-n sală temperament și rîsete molipsitoare, cochetărie isteață, picanterii și agreabile licențiozități, fără-a cădea-n vulgarisme. Fag (Valentin Uritescu) — valetul tînărului căpitan Absolute, are stil și umor rustic, cu tente burlești și ușoara manieră cabotină, care îi stă bine, dar se repetă. Ar fi recomandabil să inoveze, să deschidă cutia cu originalitate și varietate expresivă în labirintul comic (fiindcă har are cu... tirul !). David (Alexandru Hasnaș) — valetul credincios, cinstit, hipersentimentalist, pacifist, pledează și luptă pentru armonie și nonviolență, mimînd lorzii de viță veche, inclusiv prin peruca de epocă. John (George Sîrbu), un crainic ca orice... comentator al teatrului în teatru, grijuliu cu actorii-eroi, cu mașiniștii-schimbători ai decorului, săvîrșind ritualul, cu distincție și gesturi de curte, neujtînd să bată gongul... să ne incite cu zicerea din Prolog și să ne dojenească-n Epilog ! Să nu ne ducem cu sacul mare de exigențe la acest spectacol egal de agreabil sieși, deconectant nouă, cu măsură în repertoriul teatrului.

Vlad Andrei Orheianu

13 întrebări pentru... DAMIAN NECULA

1) Stimate domnule Damian Necula, după trei ani de la Revoluția din Decembrie, personal, descopăr trei categorii de scriitori care, în timpul dictaturii „au ales libertatea"; a) cei care au renunțat definitiv să-și mai revadă țara; b) cei care s-au restabilit definitiv în România: c) cei care revin din îndeletnicirea siriitorului român în Oident. Din cîte bănuiesc, dv. vă inscrieți la litera c. Din ce motive?

1. Nu mă surprinde defel poziția, să-i zicem, tradițională, extrem de „conformă" (sună mai puțin grav decît „conformistă", nu?), poziție ce se situează de fapt într-un confort al gîndirii (sună mai puțin grav decît „lipsă de efort" sau „lene a gîndirii"!) pe care se sprijină întrebarea dumitale. Ea conține atît o negare a ideii de libertate pentru care „Revoluția", cît a fost ea, s-a făcut cît și a dreptului său — dacă nu chiar a obligației sale! — de a iscodi, de a investiga pretutindeni în căutarea de sine. „Legătura" lui Mihai Viteazul ne-a marcat prea destulă vreme spiritele. Vezi Dumneata, cred că românul, așezat cu țara sa într-un univers mai aproape de rai (și de iad, firește!) n-a avut niciodată — un „niciodată" relativ totuși — tentația marilor aventuri, n-a dat nici mari aventurieri, nici mari călători și, mai ales, — cred că această realitate n-a fost subliniată îndeajuns — n-a avut tentația revărsării peste granițe, nici un fel de tentație expansionistă, comună mai tuturor popoarelor. Teritoriul național, minunat cum este, oferindu-i tot ce se poate dori, i-a fost suficient. Numai astfel ne putem explica lipsa desăvîrșită din istoria noastră a oricărui război de expansiune. Și, deopotrivă, Jocul important pe care aventura spirituală (mă repet; singura pe care a văzut-o necesară și singura pe care și-a permis-o!) îl deține în aceeași istorie.

În același timp, dă-mi voie să cred că, românul, extrem de statornic deci a știut că este european cu mult înainte de împărțirea administrativă a Europei, cam de acum 2000 de ani.

Dacă întrebarea Dumitale este însă; de ce n-ai, Domnule, „Buletin de București", dă-mi voie să-ți răspund cu un zîmbet. Nu „buletinul" face omul, cum nici patriotismul său. Că-i de București ori de Găvojdie, de Paris ori de Normandia, asta n-are nici o importanță. Importantă e doza de umanitate pe care un individ o concentrează în sine, nu-i așa? Să nu mai vorbim despre faptul că un scriitor, un artist (în mod ideal, evident!) ar trebui să poată păstra cu administrația și cu politica cam aceleași raporturi pe care le are Constituția cu legile, pentru a-și putea păstra libertatea și a-și putea apropia obiectivitatea, necesare ispășirii condamnării sale, căci dincolo de jonglerii le care fac stilul, el, artistul, scriitorul, aceasta este; un condamnat la înțelegere, la disecarea întîmplărilor lumii în mijlocul căreia viețuiește (asta nu vrea să zică în nici un caz că și la acceptare!).

2) Nu-i încă momentul unor decizii, ca să le zicem așa, fără ironie, patriotice? Situația materială din Romania nu v-ar avantaja?

2. În ce privește noțiunea de patriotism, cred în primul rînd, că ea se cere cu impetuozitate redefinită. Așa cum este cunoscută acum, cum ne-a fost indusă, ea se confundă prea adesea cu naționalismul și vedem bine unde poate duce jocul confuziei nu numai în Europa de Est sau cea Centrală. Pentru a reveni la întrebarea Dumitale, fără ironie și fără a scăpa din vedere proporțiile, Dumneata l-ai putea acuza pe Bălcescu de lipsă de patriotism?!... Nu crezi, Domnule Tupan, că printre deținătorii „Buletinului de București" putem găsi ceva campioni ai lipsei de patriotism?... Dă-mi voie, te rog, să-mi păstrez statornicia și nevoile și neamul, chiar dacă o gîndire superficială n-o să priceapă nimic din aceasta.

Cît privește întrebarea Dumitale asupra situației materiale, (de extracție marxist-leninistă, îmi cer iertare!), dacă nu-i ironică, cel puțin vulgarizatoare. Cred că deși scriitorul are nevoie de foarte puține lucruri, situația sa materială nu este „avantajoasă" în România de azi. De altfel, ea nu este „avantajoasă" decît pentru foarte puțină lume. În nici un caz pentru scriitori, care beneficiază, ca în încremenirea ceaușistă, de aceeași lege a drepturilor de autor de acum patruzeci de ani, din vremea copilăriei noastre, pe cînd un kilogram de unt costa 13 lei, iar un kilogram de carne 24. Dacă ministrul de finanțe nu va face nimic pentru remedierea situației vom putea crede că el este cel care a insuflat teribila lozincă a minerilor „Moarte intelectualilor!". Dar nu despre aceasta este vorba. Oricît ar părea de surprinzător, nici un scriitor ajuns în Occident n-a căutat și nici n-a găsit avantaje de acest fel. Înțeleg că aceasta poate părea bizar dar nu trebuie să acceptăm bagatelizarea ideii de libertate. Cred că-ți pot spune că „a alege libertatea" înseamnă tocmai a renunța la „avantajele" avute. Te asigur deci, că nu „avantajele materiale"

mi-au determinat ruperea statismului tradițional, ci disperarea înghețării (în primul rînd spirituale!), înțelegerea genocidului la care întregul popor era supus, dorința de a face ceva, de a mă opune morții care ne cuprinsese cu încetul și la care evident eram condamnați. Înțelege bine, nu gaură-n cer, dar ceva, cît de puțin, împotriva nebuniei ce ne instalase într-un fatal imobilism în care nici măcar nu se mai spera în ceva. N-am avut șansa să-l întîlnesc pe Domnul Iliescu, îl întîlnisem în alte condiții și deci n-aș fi mizat pe tovărășia sa, dar toți, mă rog, aproximativ toți cei pe care i-am întîlnit erau în cel mai bun caz resemnați, fără nici o speranță. Iar resemnarea mi se părea inacceptabilă. Că n-am reușit decît pînă la genunchiul broaștei, asta-i cu totul altă mîncare de pește.

3) Vreți să spuneți că, oricare ar fi îndeletnicirea scriitorului român în Occident, poziția lui e totuși mai privilegiată în spațiul de adopțiune? Ce argumente aveți?

3. Văd că din nou reveniți la ideea „avantajelor", a „privilegiilor" atît de scumpă doctrinei pe care acum toată lumea se face a o dezavua, fără a-i ataca fondul. El bine, nu. Deloc. Dimpotrivă. Dar e o luptă pe care de îndată ce ai început-o trebuie s-o duci pînă la capăt. Altfel nu ești consecvent nici cu tine, nici cu doza de umanitate de care pomeneam mai sus.

4) Practic, dv. cu ce vă ocupați în Franța? Ce șanse de prosperitate aveți? De ce vă putem invidia?

4. Oricît ar părea de surprinzător, mă ocup cu scrisul și nu cred că aveți vreun motiv de invidie. De altfel invidia e pentru mine un sentiment neplăcut, iar cei ce o practică mi-au părut întotdeauna bolnavi de nimicnicie. Personal m-am ferit să judec lumea de pe poziții atît de joase.

5) Din informații diverse, știu că nu doar scriitorul român, ci oricare alt scriitor străin, se realizează greu în Vest. Dv. v-ați izbit de nenumărate greutăți, bănuim noi, care v-au îmbogățit într-un fel sau altul biografia. Cu ce sacrificii le-ați traversat? Vă simțiți deja un om familiarizat cu șocul Occidentului?

5. N-am avut nici un fel de „șoc al occidentului". Numai șocuri umane. Fără să forțez jocuri de cuvinte, cred că românul ca „roman" (de la Roma, adică!) este suficient de occidental dintotdeauna. Civilizația exterioară, cît am învățat acasă, mi-a fost deajuns. În ce privește cea interioară ea are probleme peste tot. Pot să vă mărturisesc că m-am izbit și de lipsa de civilitate a unora și de lipsuri în civilitatea mea. De străduit m-am străduit să învăț cîte ceva, fără să știu bine în ce măsură am și reușit.

6) Ca scriitor, sînteți încîntat de noul spațiu — francez — în care vă mișcați acum? Este literatura franceză un stimulent pentru scriitorul venit dintr-o fostă țară comunistă? Care ar fi avantajele?

7) Într-o discuție anterioară, vă exprimați scepticismul cu privire la valoarea contemporanilor dv. din Franța. Există deja o criză a literelor? Cum o puteți explica?

6-7. În măsura în care ai valențe deschise, orice univers nou poate fi o îmbogățire a universului deja cîștigat. Sigur că formidabila spiritualitate franceză, formidabila sa libertate și mobilitate pot aduce ceva nou. Judecarea influențării mele e cred prematură și de asemenea nici nu-mi aparține. N-am exprimat niciodată scepticism față de valoarea contemporanilor noștri francezi. Doamne ferește! Cursul din ce în ce mai comercial pe care viața cărților l-a dobîndit (și de care România s-ar cuveni să se ferească), cu o presiune și opresiune asupra adevăratei culturi e privit critic și în Franța și trebuie privit astfel pentru a descoperi calea pentru schimbarea sa. În același timp trebuie să luăm în considerație faptul că de o bună bucată de vreme lumea se află într-o prefacere fără precedent. Revoluția pornită de la Moscova ne supune unor mutații pe care, fiindu-le noi înșine subiecte, le observăm și înțelegem cu oarecare dificultate. La aceasta se adaugă impactul revoluției tehnologice, fenomenul invaziei imaginii prin televiziune, care, tinzînd să cuprindă totalitatea timpului nostru liber, limitează disponibilitățile pentru lectură. Scriitorii se află în acest moment în căutarea mijloacelor de natură să facă față acestor atacuri. Mi se pare semnificativ faptul că, chiar foarte popularul Daniel Penac își oprește sulta firească a romanelor sale pentru a se ocupa teoretic de problemele lectorului și ale lecturii închipuind în „Comme un roman" (Gallimard, '92) o carte a „drepturilor imprescriptibile ale cititorului", ca un semnal de alarmă atras scriitorului; „1. Dreptul de a nu citi./ 2. Dreptul de a sări paginile./ 3. Dreptul de a nu termina o carte./ 4. Dreptul de a reciti. / 5. Dreptul la orice. / 6. Dreptul la bovarism. (boală textual transmisibilă)/ 7 Dreptul de a citi oriunde./ 8. Dreptul de a culege ce vor mușchii cititorului./ 9. Dreptul de a citi cu voce tare./ 10. Dreptul la tăcere." Că preocuparea e mai generală ne-o dovedește și ultima carte a lui Umberto Eco; „Les limites de l'interprétation" care nu este altceva decît oferta făcută de un specialist pentru pătrunderea în intimitatea fascinantă a textului. Așa că, fără a fi prea optimist, n-am pierdut încrederea. Cred că, această criză a valorilor nu poate fi depășită decît prin valoarea însăși, care în cele mai multe cazuri se impune în cele din urmă. Secolul ce ne-a fost dat, traversînd atîtea seisme, îl va traversa și pe acesta. Înțelegerea literaturii și artei ca simplu bun comercial este vulgară și are implicații extrem de grave asupra lumii în care trăim și, în care se va trăi după noi.

8) Tot cu acel prilej mă asigurați că bîntuie și acolo (ca și la noi, de altfel) fantoma kitsch-ului. Cum credeți că s-a ajuns la o asemenea situație? S-au epuizat marile probleme sociale din care se inspiră marea literatură?

9) Și totuși, dacă operele scriitorilor autohtoni nu mai sensibilizează ca altădată opinia publică, rolul acestora trebuie să-l fi luat traducerile. Ce carte a zguduit conștiința cititorilor, să zicem, în anul 1992?

10) Literatura sud-americană s-a instalat confortabil în preferințele multor francezi. Mai este ea la fel de căutată acum? Ce opere mai importante au mai traversat oceanul?

8-9-10. Kitsch-ul, vrem nu vrem, e un fenomen de masă, chit că el ține de incultură, de lipsă de gust. Paradoxal însă, el este o treaptă spre gust și cultură și se va autodevora cu încetul. În ce privește marile probleme sociale înțelese prin literatură și artă, ele au cerut dintotdeauna o anume distanțare. Recunosc că sînt surprins de lipsa romanului șaizeci și optului parizian, care nu doar a zguduit, dar a și schimbat profund societatea franceză. Poate că însă și cultura noastră, prea partinică, împuindu-ne capetele cu politizarea, ne-a impus prea mult social în literatură și artă. Ca om al Cetății, scriitorul a găsit în jurnalistică modalitatea exprimării mai directe a laturii social-cetățenești a personalității sale. Inclusiv scriitorii latino-americani sînt probabil în curs de modificare a tirului și mijloacelor. Ultima carte a lui Ernesto Sabato publicată la editura Belfond din Paris în 1988, „Mes fantômes", este o carte de interviuri cu reflecții politice, sociale, culturale. Cum bine știți aceasta n-a exclus implicarea politico-socială din romanele sale.

În ce privește „zguduirea conștiințelor", cred că lucrurile trebuie privite nu cu mai multă modestie (alt cuvînt care-mi displace), dar cu mai multă normalitate. Nici o carte n-a zguduit nimic nici în '92. Să fim serioși...

11) Romani fiind, ne interesează desigur și prezența scriitorilor noștri în librăriile franceze. La ce cote ne mai plasăm și ce nume au mai ieșit la rampă?

11. Cred în șansa literaturii române, în reușita sa pe plan european. Dar cred de asemenea că e prea devreme pentru a căuta „cota" sa.

12) Familiarizat acum cu două literaturi, ce cărți tipărite în România credeți că ar impresiona în Vest? Vă puteți opri asupra unor titluri? Care sînt argumentele opțiunii dv.?

12. Nu pot să vă spun, regretînd, bineînțeles, că sînt în urmă cu cunoașterea producției de carte românească.

13) Azi, cînd realizăm acest interviu, aflu că ați vizitat un important editor român. Dacă nu-s prea indiscret, ați perfectat vreun contract de editare sau reeditare? Ce proiecte mai aveți? Cînd vom avea o nouă carte, cu semnătura dv., în librărie?

13. Am vizitat mai mulți importanți editori, pentru că-mi sînt prieteni. Asta nu înseamnă neapărat că am perfectat vreun contract. Nu asta căutam. Am lăsat totuși manuscrisul romanului „Sărbătoare Continuă" la una din editurile bucureștene, dar e prea devreme pentru a vorbi de momentul apariției. Sper că vom avea altă dată vreme și pentru aceasta. Îți mulțumesc.

Interviu realizat de
Marius Tupan

O

Pe frumosul volum anto
tece tăcute", editat în 1965
distinsului pictor și colecțio
Avachian, poetul Adrian M.
o dedicație simplă dar plin
re: „Pictorului Hrandt Ava
tot sufletul". Dedesubt se
tura autorului într-o delica
caligrafie. Puțini mai știu, p
că Avachienii, pictorul și c
Hrandt Avachian și distins
Beatrice, ea însăși o pasiona
nară și iubitoare de frumo
legați de Adrian Maniu pri
și trainică prietenie, una dir
tenii de altădată, încercată
mente grele și desfășurată
gă viață de om. S-au cuno
țiul mirific al Balcicului, ac
atras de lumina unică a a
sau, poate, mai degrabă, de
fascinant oferit de pictorii
nici, vrăjiți de frumusețea
— a intrat și el, într-o bun
vălioara cu pensule și vops
viitorul pictor o ținea în ac
și, aidoma lui Iser și Steria
de cei doi oameni inimoși
viața. Mai apoi, cînd Beatri
Avachian s-au mutat la B
tr-o locuință modestă din s
Rosetti nr. 26, unul din o
sei, ce venea des să adaste
atelierul artistului, nu era
același original poet și rafi
de frumos ce a fost Adri
Hrandt Avachian nu avea
telier propriu-zis. Lucra înt
trecere, dar lumină era di
cu gust și sensibilitate, ar
menajase aici un colț de t
mos — cîteva scoarțe orient
grijă, mai multe cărți de
a iubit totdeauna slova, și,
o icoană, un Sfînt Gheorgh
argint, pe care trecerea an
o nobilă patină. Din cînd
ivea prin cîte un ungher
de preț — o zeitate mică,
sau o faianță persană, căci
pătimit după frumos înc
să-și înjghebeze, cu greu
nimic de zis, o excepțional
ulterior, dimpreună cu c
sale, avea să fie dăruită st
în chip de gratitudine pentr
tea și înțelegerea de care ce
pribegi se bucuraseră în Ro
în acest univers tihnit, în
părea că respiră mai ince
aveau un parfum și o sav
Adrian Maniu venea ades
de nimeni. Sub ochii săi se
muit acele flori modeste în
văpăiate ale orientului ,pe
rul le așeza în frumoasele
cele de lut, peisajele ce i
București apăsat de melan
talgice aduceri aminte,
frunzișurile și copacii pe
îi iubea nespus, și, bineînt
tele laviuri, ca niște ireal
fum, în care Hrandt Avac
lat și pe care, Adrian Man
său infailibil, le-a prețuit
poi, în anii de restrițe, cî
„retrăsese" într-o odaie m
Beatrice Avachian îl vizit
treburi și-i aducea ,mai al
le de mătase albastră pe
nile sale de aur, i le conf
între cei doi se stabilise
Cochet, poetul decretase c
te omul se cuvine să se
bine ca oricînd! Conform
sale cu doamna Beatrice,
ori acesteia îi trecea prin

TENIE DE DEMULT

cată de mătase albastră mai frumoasă, din ea trebuia confecționat ,cu „drept de monopol", un papion pentru poet. Și prietena înțelegătoare se conforma întocmai. Trecerea prin odaia mică a poetului era totdeauna o încîntare. În spațiul acela strîmt, ferite de priviri indiscrete și răuvoitoare, se aflau splendide icoane românești și grecești, căci Adrian Maniu, după cum se știe, era el însuși un reputat colecționar. Îi arăta, de asemenea, cu generozitate, mici pietre gravate pe care le aduna cu atîta grijă. Într-un rînd, doamna Avachian a plecat din odăița poetului cu brațele pline. Adrian Maniu îi dăruise o veche și frumoasă icoană românească, care oaspetei sale îi plăcuse foarte mult. Pe cei trei i-a apropiat nu numai o afinitate sufletească aparte ci, bineînțeles, și iubirea întru frumos, patima de colecționari. În vremuri tulburi, cînd Călinescu descoperise legendarul „scrin negru", Adrian Maniu își ținea la curent prietenii ori de cîte ori descoperea ceva deosebit. Astfel, prin intermediul său, Beatrice Avachian a achiziționat un splendid cloisonné ce astăzi face mîndria colecției expuse în cadrul Muzeului din Calea Victoriei. Obiectul se aflase în posesia anticăresei Proca, dar cînd, în fine, a fost achiziționat, bucuria a fost pe măsură. Tot Adrian Maniu i-a deschis doamnei Beatrice calea spre achiziționarea unei icoane din plăcuțe de ivoriu. De data aceasta, achiziția nu s-a putut face. Își au și obiectele de preț soarta lor și, poate, undeva, într-un ungher al sufletului, colecționara mai regretă și astăzi acea gingașă icoană. În acei ani tulburi de strîmtorare și restriște, Adrian Maniu venea tot mai des la Avachieni, la o cafea. De cum sosea, „poruncea" rîndul de cafele căci, decretase el strașnic, „cafeaua voastră, pregătită după tipicul armenesc, n-are pereche", apoi, înainte ca aburii aromați să apuce să se împrăștie, ceștile se goleau pînă la fund și în odaie se instăpînea o liniște adîncă. De regulă, în astfel de clipe de reverie, poetul recita. Nu din versurile sale ci, mai ales, din tălmăcirile pe care tocmai atunci le cizela, din prețiosul poet al dinastiei Tang, din nemuritorul Li Tai Pe. Pe șevalet, rubiniul petalelor de trandafir și verdele de smarald se învăpăiau parcă mai tare, în vreme ce, cu glas lin, cu sonuri susurate de clopot de argint, Adrian Maniu rostea stihurile străvechiului poet chinez. Și se lăsa atîta liniște peste odaie și era atîta calm și atîta frumusețe... Într-un rînd, cei trei au făcut împreună cu soția pictorului o vizită la Mogoșoaia. Au stat acolo o zi întreagă. Contrar obiceiului, Adrian Maniu, de data aceasta, a tăcut mai tot timpul. Ființa sa se pogorîse parcă într-o lume lăuntrică. În fața oglinzii nemișcate a lacului s-ar fi zis că întruchipează tăcerea însăși. Nu a rostit nici măcar o vorbă, dar părea că se află într-un patetic dialog cu ființele ce-au fost. Avachienii au avut înțelepciunea și delicatețea să nu-l iscodească. Înțeleseseră, probabil, că, în universul Mogoșoaei, alesul poet ,cel ce iubea atît de mult icoanele trecutului, s-a recules, într-un fel, cu gînduri pioase în fața acestui juvaer. Cum prietenul la nevoie se cunoaște, Adrian Maniu, alături de cîțiva pictori, l-au recomandat pe Hrandt Avachian Muzeului de Artă, de data aceasta pentru a ocupa un post de restaurator. Mai tîrziu, pictorul a scris aproape un tratat despre această nobilă îndeletnicire (fragmente au fost publicate în revista „Manuscriptum"). De bună seamă, bunul său prieten, cel ce i-a prefațat atîtea expoziții, a fost consultat și el cînd au fost puse pe hîrtie acele rînduri. Dar anii au trecut. Adrian Maniu nu mai era în 1986, cînd, cu o oarecare întîrziere, Muzeul Colecțiilor i-a organizat maestrului o discretă retrospectivă care s-a bucurat însă de succes și prețuire din partea multor iubitori ai tradițiilor generoase ale picturii noastre. La acea dată, Hrandt Avachian era încă în putere, dar a apărut la expoziție, sprijinindu-se într-un toiag. Un toiag de lemn fin, avînd măciulia de fildeș frumos uvrajată. Puțini sînt însă cei care știu că toiagul cu pricina era un dar de la prietenul său de o viață, de la poetul Adrian Maniu, omul falnic și atît de frumos, cum a rămas el în amintirea Avachienilor. Astăzi cei doi au dispărut. Au rămas însă, în urma lor, pînzele și poemele pentru care au trăit și pentru care au trudit, dar și amintirea unei nobile, pilduitoare prietenii, una din acele legendare prietenii, cum numai trecutul este, parcă, în stare să ne ofere. O prietenie întemeiată pe comuniune sufletească și iubire întru frumos și, mai ales, pe o sinceră și generoasă prețuire reciprocă. Căci iată ce scria Adrian Maniu despre confratele său pictorul : „Talentul său este sobru, viguros. Pictorul are simțul armonios al compoziției. Știe să evite exagerările convenționale și tentația efectelor facile. Îl simți constant în căutarea de frumuseți originale. Sinceritatea ce-l caracterizează îi permite să păstreze în pînzele sale multă prospețime. Contemplate florile și peisajele sale permit ochiului să viseze ceea ce artistul a visat pentru noi... Privindu-i pînzele recunoaștem, că a cules lumină și cer din țara noastră care, de o viață, e și a lui". Cuvinte simple și simțite, dar pline de miez ca și dedicația de pe volumul de versuri păstrat și astăzi de doamna Beatrice Avachian, de la fratele său, cu atîta dragoste, cu atîta pietate.

Virgil Lefter

NOTA — În toamna anului trecut, Muzeul Colecțiilor a organizat o mică expoziție Hrandt Avachian. După vernisaj, am avut privilegiul de a o vizita pe doamna Beatrice Avachian. Evocarea de mai sus este rodul acelei întîlniri și al discuțiilor ce le-am purtat atunci cu dînsa.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cuca

Eugen Simion, la Siliștea Gumești, în mijlocul consătenilor lui Marin Preda

Mircea Nedelciu îi explică lui Florin Iaru principiile economiei de piață. Primul exemplu : Societatea „Euromedia"

Traian T. Coșovei în vremea cînd făcea tăieturi din ziare pentru „Storcătorul de gazete"

Val Gheorghiu flancat de Nichita Danilov și Al. Andriescu în ziua vernisajului ultimei sale expoziții

alexandru ecovoiu

SALUDOS

. . . . . .

„Da, a continuat Călătorul ; cred că organizatorii au mizat pe așa ceva. Baba ala cu dolarii nu a fost chiar senilă. În mintea ei și-a închipuit că, în mod sigur, vor exista un Sey Mondy și un Magirus care se vor tîrî, pînă-și vor da ultima suflare, pentru a cîștiga ceea ce, de fapt, nu le fusese hărăzit niciodată. Nimeni nu știe cine mai patronează astăzi concursul. Pentru că încă se mai ocupă cineva de farsa asta. Lunar, în marile jurnale din lume este publicat un buletin al competiției. Dintr-unul, am aflat, acum șaptesprezece ani, de moartea fratelui meu. De peritonită, undeva într-un sat ugandez. Și cît l-am rugat să nu se înscrie în cursa asta ! Eu am pornit fiindcă mă frigeau tălpile. Antoine pentru a scăpa de nevastă-sa, o scîrbă de femeie. Nu i-a spus că pleacă. Era o scîrbă, repet. Merita să ocolești Pămîntul și pe la poli, numai să scapi de ea ! Frumoasă foc ; a dracului, și mai. Pînă a luat-o de nevastă, parcă era o pisică. Una care doar toarce și se freacă. Pe urmă, i-au ieșit ghearele. Și colții îi creșteau în fiecare zi. L-a mușcat odată pe Antoine și rana s-a infectat. Avea și venin, precis ! Toate sarcinile ei, pe care, pînă la urmă, le-a pierdut, au fost toxice. Toată era o toxină ! Din pricina acestei scorpii, a murit fratele meu. Dar tot ar fi plecat, oricum... Ne trăgeam din aceeași stirpe... Am fi putut călători împreună. Nu am vrut nici unul. Noi nu plecam într-o plimbare, ne aflam într-o competiție. Și-apoi, drumul de unul singur are savoarea lui. Poți să stai, vreme îndelungată, de vorbă cu tine însuți ; să țipi, în gura mare, adevăruri și minciuni, să taci. Să te gîndești la toate minunile posibile și imposibile, să trăiești deplin ceea ce eu am denumit «starea de saludos». Sînt clipe cînd ai vrea ca viața să fie fără de sfîrșit. Ori să te împuști. Fiindcă a muri în starea de saludos e ceva măreț ! Dacă ai îndrăzneala să sfîrșești atunci ! Mie mi-a lipsit curajul ăsta. Să mori decrepit, beteag și fonfăit, horcăind ca o vită înjunghiată, e o treabă urîtă. Mai toți murim urît. Preferăm să expiem cu masca de oxigen pe față, încercînd să mai smulgem o secundă de agonie. Și eu o să mă agăț de ultima clipă. Dacă, tocmai atunci, voi întrezări, ca într-o străfulgerare, EXPLICAȚIA SUPREMĂ ? Fraza, cuvîntul, semnul care să-mi limpezească tot ceea ce nu am izbutit să pricep o viață ! De zeci de ani, pentru asta umblu ! Trebuie să aflu !".

Îndepărtînd, dintr-o mișcare, reverele blazonului. Sey și-a dezgolit pieptul. Neted, ca de efeb. Tatuat. Conturul unei cărți deschise. Perimetru înțepat cu acul. Fără nici o propoziție. Fără nici o slovă, silabă sau punct.

„Asta e cartea pe care visez s-o scriu ! Singura ! Un cadru înțepat, de aproape cincizeci de ani, din adolescență, de chiar mîna mea. În care, cîndva, poate, voi așterne șapte cuvinte. Trei ! Sau numai unul ! O literă magică ! Un semn nou, mai presus decît optul adormit al unui infinit-fantomă ! De la — infinit la + infinit ! Să poenești de rîs nu alta ! Punctul, iată semnul perfect ! Nemăsurabil ! Nedimensiunea ce include toate dimensiunile ! Locul geometric din care pornește totul : Punctul Primordial ! Dar cum să scriu ceea ce nu poate fi înscris ? Am să pier țipînd ! Iartă-mă, am luat-o razna !..."

„Nu... Înțeleg...".

„Nu-i suficient... O să mergi acasă ; o să-ți publici albumul despre statuile Parisului. Poate, anul viitor, o să alcătuiești unul despre Londra, Moscova ori San Francisco. Sau despre Tahiti. Călătorești, dar — oriunde ai merge — rămîi un captiv. Te presează timpul, instituțiile. Ai da orice să-ți pot spune toate istoriile astea ale mele într-un ceas, te simt. Te cheamă obligațiile, ți-e dor de nevastă, de copii. Faci parte dintr-o ecuație pe care, de fapt, o rezolvă alții. Soluțiile, chiar dacă le întrevezi, sînt sugerate de șef, de un coleg, de consoartă ; ești, prin mii de fire, legat de un sistem. Și tot ce-i aparține îți pătrunde în creier, în suflet, se agață de retine, se strecoară în subconștient. Acaparează timpanele. O parte din meritele dumitale sînt ale lor ; ți-o vor spune într-o zi. Ai o îndeletnicire controversată. Reproduci artă. Vinzi. Nu creezi decît aparent. Un aparat de fotografiat surprinde, nu elaborează. Foarte puțini mai oferă, azi, pepeni adevărați. Marii grădinari sînt pe cale de dispariție. Aproape totul este dominat de fals, de impresie... Noutățile produc derută. Dacă oamenii ar fi, să zicem, toți fără nas, îți dai seama ce chestie ar fi să-i crească unuia așa ceva ? Lumea ar înnebuni de mirare ! Ce haz ! Cum să stai c-un asemenea plisc pe față ? Bietul om ! Trebuie ajutat ! Nu va fi nevoie : respectivul se va opera degrabă, răsuflînd ușurat ca după un cancer vindecat. Viața noastră e dominată de neliniște. Încheiem păci false cu noi înșine. Cu agresivitățile din jur. Circulînd, mai scapi. Să umbli jigărit și costeliv de-a lungul și de-a latul pămîntului nu e o afacere, dar îți dă posibilitatea să te scoli dimineața doar cu grija ta. Ferit de o mie de primejdii. Acasă, ești reparabil ; mereu sub o grilă de control. Obligat să răspunzi la semnale. Încadrat sistemului. Nițel marionetă. Or eu am rămas cetățean francez doar cu numele ; ce foloase i-am adus acestei țări, într-un răstimp de zeci de ani ? Printre altele, n-am admis ca Franța să facă din mine un erou. L-e-am tras clapa generalilor ! Am întins-o la vreme ! Prinsesem deja un război. Și fiindcă, atunci, scăpasem, ca prin minune, trebuia, neapărat, să fiu nimicit în altul ? În Indochina ? În Algeria ? Și așa umanitatea se străduiește, îndîrjită, să se autodistrugă. Să devasteze cît mai repede totul. Convingerea asta mi-a întărit-o o pisică, o să rîzi ! În dimineața aceea, mi-am dat seama că timpul neliniștii a trecut. Venise vremea alarmei. Alarmelor. Timpul Dictaturii absolute. Al mîinii de fier care să încerce salvarea planetei. Mă aflam la Tokio. Într-un cartier ceva mai liniștit. Plăcut. O jucărie mare. Priveam și eram tot mai încîntat. Entuziasmat, chiar. O perfecțiune urbanistică ! Atunci, am văzut pisica, una galbenă, cu dungi. Vroia să-și depună scîma în pămînt, așa cum fac toate pisicile lumii, și era disperată că nu avea unde. A încercat să scurme la temelia unui bloc și nu a putut, era asfalt. S-a mutat mai încolo : asfalt ! Ricîia din ce în ce mai repede și își schimba locul în stînga, în dreapta, dădea roată în cercuri tot mai largi. Degeaba ; deșertul de asfalt era de nepătruns ! Și nesfîrșit. Nici o palmă de glod, de nisip, niște frunze uscate, măcar ; un fleac de țărînă, acolo, în care să-și golească mațul. Domnule, am urmărit pisica aceea aproape o jumătate de ceas. Credeam că o să turbeze. Am lăsat-o în plata ei ; eram, deja, preocupat de soarta mea. Și aerul avea ceva asfaltic ! Era tot mai încins și purta miros de smoală. Automobilele pompau nori vineții de gaze. La intersecție, un aparat emana, contra cost, aer curat. Vîrai capul într-un fel de pungă. Era coadă. Cineva oferea spre vînzare măști din tifon și cagule cu filtru de cărbune. Am observat mulți oameni purtînd așa ceva. Scepticii tușeau în dosul batistelor, indiferenții în pumn.

Cei mai îndrăzneți își țineau respirația. Cu toții se înțelegeau prin semne...

Domnule, planeta are nevoie de un Bismarck !... Un pumn de fier care să întroncze ordinea vitală !... Fără milă. Libertate, democrație, drepturi, proprietate ! Dezvoltare ! Noțiuni jonglate-n fel și chip ! Nimeni nu mai ascultă de nimeni ! Apariția unui Dictator care să stăpînească peste toate semințiile este — oricît de aberantă pare ideea — obligatorie ! Lumea nu mai poate fi salvată decît dacă se va subordona unei singure voințe !"

. . . . .

„Și Anisa ?", l-am întrebat, ex abrupto, insistînd asupra rezonanței slave a numelui. Încercam să-l surprind.

„Anys ! Anys, cu i grec ! m-a corectat Sey, schimbînd, nonșalant datele problemei. Mama gemenilor, formidabilă femeie ! E o poveste, care, de fapt, începe cu mult înainte de a o întîlni. Chiar înainte de concurs... Cîndva, pe vremea studenției, visam un loc în Eternitate ; în spațiul acesta iluzoriu, al tuturor și-al nimănui. O aspirație maladivă, în tinerețea dintîi. Fiindcă un ins cu membre puternice și stomac de struț își îndreaptă atenția spre lucruri ceva mai lumești. Inima lui cere iubire, cugetul adevăr. Mai tîrziu, cînd vede că viața e doar o mare păcăleală, îi trăznește prin cap chestia asta cu Eternitatea. Și vrea să facă o minune care să-i asigure nemurirea. O creație spirituală, un concept indestructibil ; IDEEA, iată cel mai rezistent material ! Zgîrie-nori și piramide, orașe și statui se vor pulveriza, în timp, moleculă cu moleculă, atom cu atom, se vor transforma în amintiri din ce în ce mai vagi, pînă vor dispărea cu totul. Vor deveni mai neidentificabile decît Atlantida. IDEEA, numai IDEEA mă putea fixa în Eternitate ! Cînd am aflat de teoria catastrofică a ciclurilor cosmice, cu implacabilele lor big-bang-uri, m-am dezumflat. Fiecare implozie a Universului distrugea orice urmă de Socrate, Isus, Leonardo, Shakespeare ori Napoleon. Doar în memoria materiei ar mai fi rămas, de-a pururi, totul : în atomul final/primordial ! Dar cine să o redea și Cui ? Tabula rasa și de la capăt(?)! Pulverizat de o nouă și infernal-dumnezeiască explozie/implozie. Ciclic. Nimic verificabil. Nimic de contestat. Înnebunești ! UNU înainte de UNU. UNU cuprins în UNU. UNU după UNU. Totul cuprins în UNU. Numai UNU ! Nu se putea scăpa din UNU. Nu se putea muri în UNU... Nu se putea emite din UNU... «Eu sînt Alfa și Omega, Începutul și Sfîrșitul !» Avertismentul cristic era preluat de știință. Confirmat. Or eu vroiam să supraviețuiesc acestui complot comun ! Încă mai speram să realizez o operă filozofică infailibilă. Crucială în existența omenirii. Nici nu bănuiam, pe atunci, că filozofia, scrisă — de-a lungul secolelor — cu litere din ce în ce mai moarte, mă va dezamăgi profund. ca disciplină. Zi și noapte, citeam și scriam : în răstimpuri, audiam conferințe și mă zgîiam prin muzee. Hălăduiam pe străzi. Vroiam să prind spiritul mulțimii și al vremii ; încercam să intuiesc timpurile ce urmau să vină pînă la nenorocita aia de implozie. Am umplut cu nerozii vreo șapte caiete zdravene și mai aveam încă multe de mîzgălit, pînă în clipa în care urma să descopăr ULTIMUL ADEVĂR. Dar tot eșafodajul operei mele s-a prăbușit în noaptea în care — la un bal, în Cartierul latin — m-am trezit în brațe cu Madeleine. Nu aveam bani nici de bere, nici de metrou. Madeleine a plătit două halbe, iar de la bal am plecat amîndoi pe jos. Eram lefteri. Eternitatea ?!? Se alesese praful de toată Veșnicia ! A doua zi, m-am angajat, patru ore, după cursuri, la o manufactură ; confecționam perii din păr de porc. Pe urmă, am lucrat la un circ, curățam cușcile ciinilor. Pe furate, am învățat scamatoriile cu cărțile de joc. Și la Salubritate lucram, în unele zile. Îmi trecuseră gărgăunii... Nu era Madeleine femeia visurilor mele, dar mă readusese cu picioarele pe pămînt. Mă orbise orgoliul. Țintisem nemurirea ignorînd esențialul ! Or esențiale erau Madeleine — sau poate alta — o sticlă cu bere, moneda pentru metrou și încă o mulțime de alte fleacuri de o importanță capitală ! Am vrut să scriu un tratat... Cinci. Zece. O bibliotecă. Un depozit de adevăr absolut. Incontestabil. Ultima rațiune, nimic mai presus ! Acum după ce am aflat atîtea, nu sînt în stare să acopăr nici măcar o pagină palma asta de loc, înțepată pe piept. În Filipine, am întîlnit un bătrîn uitat de moarte. Avea aproape o sută de ani. Pășea, cocîrjat, pe o străduță mărginașă din Aparri și-n brațe purta o carte uriașă. Mă miram cum de poate să o ducă ! În engleză — fiindcă pe acolo se vorbește mult această limbă — m-am oferit să-l ajut. M-a refuzat. «Din tinerețe, aștept cartea asta. Lasă-mă plăcerea să o duc singur...» «Dar despre ce este vorba în ea», devenisem teribil de curios. «Despre mine, care nu știu, cu adevărat, cine sînt, despre dumneata, care se vede că bați drumurile ca să afli ceva, despre toate sufletele astea care aleargă bezmetice în jurul nostru, sub chip omenesc, și chiar despre animale și despre plante, zice o mulțime ! Este o carte scrisă de un necunoscut într-o limbă necunoscută ! Dar eu știu cheia acestui grai de la un înțelept din Tibet ; treizeci de ani i-am fost elev. Iar el o aflase de la un alt înțelept. Și tot așa. O rînduială din vremuri imemoriale a lăsa ca taina să fie deținută doar de către un singur guru și de către un singur discipol. Pînă acum nu m-am îndurat să-mi aflu unul... Sînt adevăruri pe care e mai bine ca lumea să nu le știe niciodată..."

Filozoful acela filipinez vorbea prin gura lui Sey ; Sey era purtătorul unui mesaj ancestral. Mi se rezerva rolul de martor...

„Cartea — a continuat mesagerul — este astăzi în posesia mea."

Vocea lui Sey era fermă. Spuselele sale aduceau c-un avertisment. Sau prevesteau vremuri de grație : era mandatarul unor forțe neștiute. Ce puțin, așa lăsa să se înțeleagă. Ori mi se părea.

„Cartea cărților, nimic similar. O chintesență a legilor Universului, cunoscute și necunoscute. CINEVA a știut, dintotdeauna, totul ! Nu pot să vorbesc mai mult. Am legămînt... O voi lăsa unul tînăr aborigen din Australia pe care îl consider fiul meu spiritual și al acestei scrieri. Pagina mea epidermică a rămas imaculată ; nici un adevăr din cartea amintită nu poate fi înscris, și nici un altul, încă. Ar fi SALUDOS, dar acesta exprimă, de fapt, doar un exercițiu de autosugestie, vital pentru mine, dar inutil — or chiar dăunător — altora. Un joc. Trebuie să caut ceva definitoriu pentru întreaga umanitate ; un simbol admis de toată lumea. Sau de aproape toată. Dacă ar fi să mor peste un ceas, m-aș grăbi să scriu SEX. Lumea este dominată de SEX. Sper să existe ceva mai presus. O rațiune, nu un instinct. Legea conservării speciei !! Circa douăzeci miliarde de bărbați fac aproape orice ca să fecundeze cam tot atîtea femei. Iar ele — cu excepții nesemnificative — își dau silința ca ei să izbutească. Împreună, au inventat arta, sportul și politica, manifestări rafinate ale unui tot mai pervers joc nupțial !... Dar se revin la istoria din Filipine... Bătrînul pe nume U — nu era o prescurtare — m-a invitat acasă. Incunabule, papiruși, tăblițe de lut ars, ba, chiar și o mumie avea. Cărți ferecate în argint. Pietre căzute din cer. Scheletul unei păsări cu patru aripi și blana unui animal cu șase picioare... Retorte bolborosind pe un foc nevăzut, iar într-un acvariu, cufundat într-o masă gelatinoasă, odihnea un homunculus ! M-a apucat frica. Mai ales, cînd mi-am dat seama că făptura aceea vie, pulsînd, nu avea ombilic ! Asistam la o nouă Facere a Lumii ! Doar Adam — nezămislit din femeie — mai arătase astfel ! Și Eva, firește, amănunt omis de Van Eyck !! Nu știam cum să plec mai repede ; acolo se petreceau lucruri nepămîntene... Dar am rămas aproape trei luni, fiindcă dintr-o încăpere alăturată s-a ivit Anys ! Un fantastic amestec de rase ! Europeană, maură și galbenă ! Și de ceea ce mai turnase din retorte ! Pentru că Anys nu putea fi decît creația lui ! Eram tînăr încă. Mă aflam la al doilea ocol... Gemenii s-au născut după al treilea..."

Sey bătea cîmpii, dar nici eu nu eram mai breaz, de vreme ce m-am trezit întrebînd :

„Anys era...pămînteană ? Avea... ?"

„E mai bine să nu povestesc..."

(Fragmente din roman)

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE TIT

CAPITOLUL 1

Salutare. Lucrarea lui Tit în Creta.

1 Pavel, rob al lui Dumnezeu, și apostol al lui Iisus Hristos spre a-i aduce [1] pe alegii lui Dumnezeu la credință și la cunoașterea adevărului care-și potrivește sieși evlavia [2]
2 — întru nădejdea vieții veșnice pe care mai' nainte de toți vecii [3] a făgăduit-o Dumnezeu Cel Ce nu minte
3 și Cel Care, la timpul potrivit, Și-a făcut cunoscut cuvântul prin propovăduirea încredințată mie după porunca Mântuitorului nostru Dumnezeu —,
4 lui Tit, adevărat fiu după una și aceeași credință [4]: Har milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul Iisus Hristos, Mântuitorul nostru.
5 Pentru aceasta te-am lăsat în Creta, ca să pui rânduială în cele ce-au mai rămas [5] și ca'n fiecare cetate să așezi preoți așa cum ți-am poruncit eu :
6 dacă cineva este fără prihană, bărbat al unei singure femei, având copii credincioși și'n afara oricărei învinuiri de rele purtări sau de nesupunere.
7 Fiindcă episcopul trebuie să fie fără prihană, ca un iconom al lui Dumnezeu, nu îngâmfat, nu mânios nu bețiv, nu bătăus, nu poftitor de câștig rușinos,
8 ci primitor de străini, iubitor al binelui, cu stăpânire de sine, drept, cuvios, înfrânat,
9 strâns legat de cuvântul cel vrednic de crezare al învățăturii, destoinc atât să'ndemne întru învățătura cea sănătoasă cât și să-i mustre pe cei ce vorbesc împotriva ei.
10 Pentru că sunt mulți nesupuși, grăitori în deșert și înșelători, mai ales cei din tăierea'mprejur.
11 cărora trebuie să li se închidă gura ca unora care pentru câștig rușinos răvășesc familii'ntregi, învățând ce nu trebuie.
12 Unul dintre ei, chiar profet de-al lor, a zis : „Cretanii, pururea mincinoși, fiare rele, pântece leneșe" [6].
13 Mărturia aceasta este adevărată ; pentru care pricină mustră-i cu asprime, ca să fie sănătoși în credință
14 și să nu-și plece mintea la basmele iudaice și la poruncile unor oameni care se abat de la adevăr.
15 Toate sunt curate pentru cei curați. Dar pentru cei întinați și necredincioși nimic nu e curat ; dimpotrivă, lor li s'au întinat și mintea, și conștiința.
16 Ei mărturisesc că-L cunosc pe Dumnezeu, dar Îl tăgăduiesc cu faptele lor, fiind dezgustători, nesupuși și netrebnici pentru toată lucrarea cea bună.

1 În original, verbul e inclus în particula prepozițională și i se aliniază gândirii lui Pavel.
2 Adevărul care duce spre evlavie și o atrage spre sine. Doctrina și morala, două realități care devin coincidente.
3 Literal : mai'nainte de anii vecilor (vezi și 2 Tim 1,9).
4 Fiu duhovnicesc în credința comună.
5 De obicei, Pavel pune temelia unei noi comunități creștine și lasă pe seama ucenicilor continuarea lucrării.
6 Citat din poetul cretan Epimenide secolul VI I.H. Atributul de „profet" se referă probabil la calitatea poeților de a avea intuiții clarvăzătoare. De altfel, în limbajul antichității elene, verbul „a cretaniza" însemna a întoarce adevărul pe dos (asociere posibilă cu verbul a răvăși — a'ntoarce cu sus'n jos — din versetul precedent).

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli, în curs de apariție la Editura Institutului Biblic

CAPITOLUL 2

Învățătura cea sănătoasă pentru credincioși feluriți.

1 Tu însă grăiește ceea ce i se cuvine învățăturii sănătoase.
2 Bătrânii să fie treji la minte, cumpătați, sănătoși în credință, în iubire, în răbdare ;
3 bătrânele, de asemenea, să fie cu'nfățișare de sfântă cuviință, nu clevetitoare, nu robite vinului mult ; să învețe ce e bine,
4 ca să le'ndrumeze pe cele tinere să-și iubească bărbații, să-și iubească copiii
5 și să fie cuminți, curate, gospodine, bune, plecate bărbaților lor, așa încât cuvântul lui Dumnezeu să nu fie defăimat [7].
6 De asemenea, îndeamnă-i pe cei tineri să fie cuminți,
7 întru toate arătându-te pe tine însuți pildă de fapte bune : curăție în învățătură, cuviință,
8 cuvânt sănătos, de nelovit [8], pentru ca cel potrivnic să se rușineze, neavând de zis nimic rău de noi.
9 Robii să li se supună'ntru toate stăpânilor lor ; să fie plăcuți, să nu întoarcă vorba,
10 să nu dosească ceva, ci să arate'ntreaga lor bunăcredință, pentru ca'ntru toate să-i facă cinste învățăturii Mântuitorului nostru Dumnezeu.
11 Căci harul lui Dumnezeu li s'a arătat, mântuitor, tuturor oamenilor.
12 învățându-ne să lepădăm fărădelegea și poftele lumești, și'n veacul de acum să trăim cu stăpânire de sine, cu dreptate și cucernicie,
13 așteptând fericita nădejde și arătarea slavei marelui Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos [9],
14 Cel ce pe Sine S'a dat pentru noi ca să ne răscumpere din toată fărădelegea și să-Și curățească Sieși popor ales, râvnitor de fapte bune.
15 Pe acestea grăiește-le și mustră și îndeamnă cu toată tăria [10]. Nimeni să nu te disprețuiască !

7 Doctrina creștină să nu fie compromisă prin abateri de la propria ei morală.
8 Inatacabil, prin soliditate intrinsecă.
9 Sau : marelui nostru Dumnezeu și Mântuitor, Iisus Hristos.
10 Cu întreaga autoritate (pe care îi-o conferă mandatul).

CAPITOLUL 3

Stăruința'n faptele bune. Ultimele îndemnuri și salutări

1 Adu-le aminte să se supună stăpânirilor și dregătorilor, să asculte, să fie gata la orice lucru bun.
2 Să nu defaime pe nimeni, să fie pașnici, îngăduitori, arătând blândețe'ntreagă față de toți oamenii.
3 Că și noi eram cândva fără de minte, neascultători, rătăciți, slujind poftelor și feluritelor desfătări, petrecându-ne viața în răutate și invidie, urîți fiind și unul pe altul urîndu-ne.
4 Dar când s'a arătat bunătatea lui Dumnezeu Mântuitorul nostru și iubirea Sa de oameni,
5 El nu din pricina faptelor pe care le-am făcut noi întru dreptate, ci după mila Sa ne-a mântuit prin baia nașterii din nou [11] și prin înnoirea Duhului Sfânt
6 pe Care din belșug L-a vărsat peste noi prin Iisus Hristos, Mântuitorul nostru,
7 pentru ca, îndreptățiți fiind prin harul Său, întru nădejde [12] să devenim moștenitori ai vieții veșnice.
8 Cuvântul e vrednic de crezare, și vreau ca aceste lucruri să le spui răspicat [13], pentru ca cei ce I s'au încredințat lui Dumnezeu să aibă grijă să fie'n frunte la fapte bune. Acestea sunt bune [14] și folositoare oamenilor.
9 Dar de întrebările nebunești și de genealogii [15] și de certuri și de'ncrucișările de vorbe asupra Legii ferește-te : sunt nefolositoare și deșarte.
10 Pe omul eretic, după întâia și a doua mustrare îndepărtează-l,
11 știind că unul ca acesta s'a înstrăinat [16] și rătăcește'n păcate [17], osândit de sine însuși [18].
12 Când îl voi trimite la tine pe Artemas sau pe Tihic, străduiește-te să vii la mine la Nicopole, căci acolo m'am hotărît să iernez.
13 Pe Zenas legistul [19] și pe Apollo [20] trimite-i înainte cu grijă, să nu le lipsească nimic.
14 Ai noștri să învețe și ei să fie'n frunte la fapte bune atunci când trebuința o cere, ca să nu fie ei neroditori.
15 Te îmbrățișează toți cei ce sunt cu mine. Îmbrățișează-i pe cei ce ne iubesc întru credință. Harul fie cu voi cu toți ! Amin.

11 Botezul creștin. Sintagmă cu dublă semnificație : spălarea omului de păcate și regenerarea lui într'o viață nouă, sub imperiul Duhului Sfânt.
12 Literal : după nădejde ; potrivit nădejdii. În gândirea și limbajul lui Pavel, nădejdea nu e o simplă speranță umbrită de îndoieli sau condiționări, ci o certitudine în interiorul căreia Dumnezeu rămâne credincios propriilor Sale făgăduințe.
13 Să le afirmi cu tărie.
14 Sens dublu : bune și frumoase.
15 Vezi nota de la 1 Tim 1, 4.
16 Cuvântul original e mai puternic : s'a pervertit ; și-a schimbat propria-i natură (asemenea d'avolului).
17 În sensul : continuă să rătăcească fără capacitatea de a-și mai găsi drumul.
18 Cu care nu mai e nimic de făcut.
19 Jurisconsultul Zenas nu ne este cunoscut din alte texte.
20 Pentru faimosul Apollo vezi FA 18, 24 ; 12, 1 și mai ales 1 Co 1, 12 ; 3, 4—6, 22 ; 16,12.

Revelația de sine

Reluînd și amplificînd tema amintirii anămnesis), Hegel și-a clădit întreaga operă pe temelia paradoxală a regăsirii. Spiritul (nemijlocit) „se dublează" — se diferențiază de Sine —, pentru a se desprinde imediat de neantul deosebirii, mijlocindu-se cu Sine și re-venind la Sine însuși. Nu vom respinge geniala intuiție platonică, nici sublima dialectică hegeliană, numai că vom completa aceste puncte de vedere cu o precizare pe care o socotim esențială : Spiritul absolut **(Dumnezeu) nu a fost cu adevărat la Sine în și prin orizontul conștiinței**, chiar dacă a subîntins determinațiile finite ale obiectelor (și subiectelor) implicate, așa cum **nu a fost cu adevărat la Sine nici în universul inconștient**, cu atît mai puțin în cel biologic sau mineral. **Dumnezeu și-a lipsit în aceeași măsură în care a fost prezent dintotdeauna, lipsește din Sine chiar în clipa-n care este prezent dintotdeauna**, iar această **lipsă originară** — enunțată de Neantul complementar — a determinat (și determină) auto-mișcarea și, în final, **re-găsirea**.

Dumnezeu nu s-a pus în contradicția finit-infinit (cum afirmase Hegel) cu scopul de a se re-găsi, ulterior, în puritatea esenței sale divine, nu și-a provocat devenirea, din pură plăcere lucidă. O atare concepție păstrează, în subteran (și în fond) viziunea eleată a Ființei incoruptibile și absolute. Dacă ar fi existat **cu adevărat**, dintotdeauna, întreg și absolut, Dumnezeu nu ar mai fi avut nici un motiv să mai fie. La ce bun să-și etaleze o calitate — și un destin — pe care, oricum, le poseda din belșug ? La ce bun să se multiplice, să se dividă ? Doar pentru a putea re-veni, gratuit, la anterioara-i formă ? Din capriciu ? Din plictis ? Dar Dumnezeu — Ființa Supremă —, Necesitatea ultimă, Scopul adînc, final, revelator se poate, oare, plictisi ? Își putea permite „capriciul" Creației ? Nu cumva viziunea aceasta introduce în ecuația Divinității o prea lumească determinație ? Nu cumva **antropomorfizăm** Dumnezeul absolut din dorința de a nu altera imaginea primă a unui Absolut fără fisură ?

Dar e absolutul ne-fisurat ? Este Ființa (Supremă) unică și absolută ? Este oare Dumnezeu cu adevărat Cel-ce-este-și-a-fost-dintotdeauna-(și pentru totdeauna) în forma și esența sa finală ? Dacă ar fi fost așa, dacă Dumnezeu ar fi fost **cu adevărat** la Sine — dintotdeauna și pentru totdeauna —, actul creației ar fi fost inutil. Dumnezeu nu ar mai fi creat nimic — de vreme ce, absolut fiind, și-ar fi fost suficient Sieși. Cu atît mai puțin s-ar fi creat pe Sine (de vreme ce ar fi existat, într-adevăr, ca Sine absolut). Faptul că Dumnezeu creează — și Se creează —, mai mult, faptul că Dumnezeu nu poate fi conceput în afara Creației și că, la un moment dat, El însuși Se întîlnește, dez-văluindu-se iluminat, la sfîrșitul atîtor cicluri de istorie pămîntească și divină mărturisește, cum spuneam, **absența fundamentală a lui Dumnezeu din Sine, neființa Ființei (Supreme). Neantul geamăn (și subteran) fiind, El însuși, izvorul — și motorul Creației (de lume și, concomitent, de Sine).**

Dumnezeu, Cel-ce-este și-a-fost dintotdeauna, **nu a fost nicicînd ceea ce n-a conținut să fie vreodată.** Trebuie să amintim acest paradox și să-l analizăm cu atenție, pentru că numai astfel vom putea înțelege cîte ceva din taina facerii și devenirii. Am văzut că finitul deconspiră și mărturisește infinitul ; că orice lucru mărginit e subîntins de (și presupune) infinitul subteran ; că nu putem înțelege finitul în afara infinitului, că nu putem înțelege lumea — și lumea propriei noastre ființe — în afara unui Dumnezeu absolut care a făcut — și face — posibil actul determinării ca atare. Totul este Dumnezeu, prin Dumnezeu. Totul este Ființă — Ființă Supremă —, totul — tot ceea ce este — trebuie înțeles prin Suprema Ființă. De aici, din acest punct se naște raționamentul filosofic care admite **numai realitatea (și adevărul) principiului ultim, suprem, originar : Dumnezeu, (Ființa, Absolutul, Unu, Spiritul...).** Numai că Totul însuși nu este la Sine : **lipsește** din propria-i Totalitate și, lipsit de Sine, se caută — dintotdeauna — pe Sine (și se pune — dintotdeauna — în Sine, ca Sine).

Să ne amintim că orizontul conștiinței s-a putut întemeia numai în (și prin) temeiul Ființei Supreme (Dumnezeu), chiar dacă, ulterior, atenția cunoașterii s-a îndreptat spre cei doi poli fundamentali : eul și lumea (obiectivă). Dumnezeu a rămas ascuns, ca un fel de ecran pe care s-a desfășurat — și se desfășoară — filmul pasionant al existenței cotidiene. Numai că, la un moment dat, **Dumnezeu însuși devine Obiectul suveran al conștiinței de sine.** Smulgîndu-Se din uitare, ieșind, cu alte cuvinte, din culisele conștiinței, se transferă în focarul nuclear ce va absorbi cu totul atenția cunoașterii. Ecranul susținător va vida de conținut filmul existenței curente, topind imaginile-i în desfășurare, spre a irumpe, ca un imens și fără de sfîrșit fulger în fața privirilor uimite. Omul l-a sesizat pe Dumnezeu **ca Dumnezeu** (filosoful va spune : omul a sesizat Ființa **ca Ființă : tò ón hê ón).** Ce semnificație are acest eveniment ? Rămîne, oare, neschimbată structura sferei conștiente ?

În primul rînd, dacă Dumnezeu devine Obiectul central al cunoașterii mele, dacă — privind spre Ținta Supremă, pîndind-o și actualizînd-o — mă desprind de eul mărginit al propriei ființe (și de lumea dimprejur) —, înseamnă că, de fapt, Dumnezeu m-a preluat la Sine — cu întregul cîmp al conștiinței, cu inconștient cu tot —, dizolvîndu-mă în lumina-i eterică și transformîndu-mă în substanța-i divină ; că eu însumi, cel ce mă sesizam o clipă mai înainte — ca eu autonom (sesizînd, dincolo de mine, lumea) — devin parte din Întregul-fără-de-parte divin, că eu însumi devin, așadar, una cu Obiectul suprem al cunoașterii.

Dumnezeu Se cunoaște prin mine însumi, prin gîndul meu despre propria Sa Entitate. Dar nu eu sînt cel ce l-am deconspirat ; eul simplu și polar nu ar fi avut puterea de a smulge vălul și de a pune sub lumina reflectoarelor chipul (încă obscur, totuși) al Divinității, dacă nu ar fi fost subîntins de Dumnezeul atoateconținător, care a subminat, necesarmente, determinațiile mărginite ale conștiinței, urmîndu-și — logic — propria-i Ființă : căutîndu-Se pe Sine — prin mine însumi (și prin lumea pe care am privit-o și o privesc alături). El însuși s-a pus în evidență. El însuși s-a deconspirat, dezvăluindu-se — prin mine, subiectul cunoscător — Sieși. Nu am fost decît intermediarul care a provocat revelarea (lui) de Sine, nu am fost, cu alte cuvinte, altceva decît fermentul care a făcut posibilă aducerea lui Dumnezeu la Sine însuși, care l-a apropiat, cu pași repezi, de Sine, proiectîndu-l, în final, spre Sine însuși.

Obiectul cunoașterii mele — Dumnezeu — pune, așadar, într-o cu tot[...] altă lumină actul cunoașterii. Din c[...] pa-n care îl gîndesc pe Dumnezeu [...] gîndindu-l, îl simt în adîncul ființ[...] mele), Dumnezeu însuși coboară [...] mine (și prin mine însumi, coboară [...] lume), — se **întrupează** — și zideș[...] lumea transcendentală **aici, pe ace[...] pămînt, în (și prin) ființa subiectel[...] conștiente de propria lor dimensiu[...] divină. Omul se în-dumnezeiește : d[...] vine parte (sacră) din sacrul ținut.** I[...] prin omul îndumnezeit (prin om[...] care îl cunoaște pe Dumnezeu, ca Dum[...] nezeu), Dumnezeu însuși se autocunoa[...] te, se îmbrățișează pe Sine și, uni[...] cîndu-se cu Sine, pășește în adînc[...] său fără de hotare : **se în-dumnezeiș[...]** Actul intrării în lume nu reprezintă, [...] alte cuvinte, altceva decît intrarea [...] Dumnezeu în Sine și străbaterea [...] „progresivă", sistematică, treptată — [...] propriului ținut divin, cu simultana [...] **descoperire și zidire de Sine.** Ca și cu[...] Dumnezeu nu ar fi fost — pînă acu[...] pînă în clipa cunoașterii de Sine — [...] Sine cu adevărat, ca Ființă Suprem[...]

Dumnezeu se instituie — prin om [...] în această lume ; el coboară în gînd[...] și inima pămîntenilor. Se poate spu[...] că, din acest moment, toate obiecte[...] (și subiectele) determinate vor fi str[...] bătute de intensul său cîmp de lumi[...] sub care au încăput, transformîndu-[...] în obiecte divine ; că Dumnezeu Se i[...] stalează cu adevărat **aici**, în gîndul [...] inima mea — și, prin mine, în aceas[...] lume ce va deveni, cu necesitate, sac[...]

Corneliu Mircea

Pisică pe zid —
umbra ei pe-o cămașă
pusă la uscat

GLOSSĂ

În dimineața asta sînt nemulțumit de mine, totuși aș vrea să fac ceva care să mă cruțe așa cum furtuna un copac. Aș vrea să onorez lărgimea cerului cu o ființă mai puțin încropită, totuși jinduiesc faptele neînsemnate petrecute între plecări, între două deschideri de uși. Aș vrea să opresc pe stradă un necunoscut și să-l îmbrățișez cu bucuria subită a alterității.

În curtea pustie iluzia formei umane e puternică : din cămășile întinse pe frînghie picură apa, soarele le face transparente într-un mod aproape dureros, iar pisica ce-și vîntură umbra pe zid le adaugă ceva din disperarea clipei unice.

Scaunul acesta scos în curte are o formă de scaun transmisă prin generațiile omenirii, prin toți oamenii care s-au supus ei cu inconștienta aluviunilor. Un scaun adaptează cu brio omul la spațiu. Un scaun reprezintă omul atunci cînd acesta nu-i de față. Augusta formă a scaunului a făcut din noi niște sclavi fără măcar s-o bănuim, fără măcar să știe. O, Doamne, tu care orînduiești destinul tuturor formelor, Tu, cel-fără-de-formă...

Apoi, pe lîngă zid cîteva flori cu petale prăfuite și deasupra lor vocea cuiva care nu se zărește. Vecinii pe care n-am apucat încă să-i învăț pe de rost, bătrîna care ascute cuțite pe muchia zidului, lîngă pisica neclintită în pata de soare. Pași care vin sau pleacă pe dale de beton sau pe pămînt, urmînd desenul clipei, perpetuîndu-l cu disperare și inconștientă pînă dincolo de limitele oricărei confluențe : iarbă care crește pe trunchiul copacului.

Ca atîtea altele și dimineața asta se fanează. Privesc scaunul scos în curte și forma lui mă doare. În lunecarea umbrelor betonul aleii pare ud. Rumoarea bulevardului transpare prin frunzișuri. Eu plec și revin în cadrul aceleiași ferestre. Pleoapele mele pierd și cîștigă același geam, iar pisica ce-și vîntură umbra pe zid le adaugă ceva din disperarea clipei unice.

Constantin Abăluță

sergiu bălan (elev)

Ce timpuri

Istorii coboară sub lună —
Cu alb nefiresc m-au privit.
O lacrimă doarme la stină
Mioarele plîng ofilit.

Mă-ntorc în uitare — ce văd ?
Cărări se lovesc de zenit.
Popoarele lungi de omăt
Plesnesc într-un cer depășit.

Un dor infinit mi-e coloana
Cînd spumegă muzici în larg.
Să rid — îmi îngăduie rana —
De golu' peline vă sparg.

Prosoape de raze pe umeri
Te șterg și o gură de vînt
Te-nvață mireșme să numeri
Povestilor care nu sînt.

Soluții

Ce temple îți turbură focul ?
Doresc la păcat să te port.
Plătește-mi în rate norocul —
Cenzura se lasă pe mort.

O șansă e numai o minge.
Planeta-i lovită-n repere.
O palmă fatală ne stringe...
Ascult fecundat de tăcere.

Prea multe cetăți și morminte.
Prea multe dureri ați ratat :
Doar nașterea trasă prin grîne
Mai sparge omătul curat.

Vă dau să vedeți cum răsună
Din praf nicăieri de la stea,
Cum urlă copacii sub lună...
Modelul acelui ceva.

Ceva mai nestins decît moartea,
Ceva fără rang pe pămînt.
Lumina totală nu-i cartea
În lagărul palid și frînt.

Decret

Pupilele cresc cu ninsoarea
Pe maluri o frunte de spini —
Îngăduie-n larg înserarea :
Exod și credință-n mălini.

Legendele plîng în vocală
Sihastre. Și-n pas de mănunchi.
Pătrunse de-o stare fatală,
Durerile cad în genunchi.

O stea ți se anină de fire,
Pierzania bate-n sicriu.
De ce te convingi în uimire ?!
Doar taci și conductele scriu.

Socoteli

Cînd fluier păianjeni mărunți.
Doar lor gestiune să fii :
Istoria arde sub frunți
Și-aruncă pe zid armonii.
Decretele rumegă-n os
Nodului metalic — ușor —
Doar crivățul merge pe jos,
Cu pumnii cuprinși de flori.

Zăvoare bat flamuri de sînge.
Natura modelului ară...
Mireasma cuvîntului plînge
Și-aleargă din sine afară.

Istoria cade... și tu n-ai aflat
„Urmașii luminii e cartea !"
Din pieptul flămînd și-ncordat
Răsare de-o lege cu moartea.

plastica

Sacerdoțiul picturii

Pentru cei ce cunosc mai îndeaproape creația pictorului **Sorin Ilfoveanu**, actuala expoziție de la etajul al IV-lea al Teatrului Național nu este decît ilustrarea, în termeni de o globalitate semnificativă, a unui crez estetic consecvent. Mecanismul acestui crez are două componente fundamentale. Una conține bagajul specific de instrumente tehnice și stilistice, însușite temeinic în anii ucenciei sale în clasa Meșterului Baba, și mereu perfecționat în exercițiile sistematice din propriul atelier. Este vorba, în principal, de structura desenului și de capacitatea de sublimare expresivă a obiectului cercetării sale plastice, fie că e vorba de portret, de compoziție alegorică inspirată de lecturi esențiale, ori de o natură statică.

A doua componentă este de ordin spiritual, Sorin Ilfoveanu fiind unul dintre artiștii noștri contemporani înzestrat cu o deschidere remarcabilă spre cîmpuri de prospectare foarte diferite ca substanță, dar întru totul adecvate unor convingeri umaniste profunde. Întreg universul realului este deslușit și tălmăcit plastic prin această subtilă și complexă grilă de referințe culturale, pe care o stăpînește artistul cu siguranța unui „homo universalis" al Renașterii. Numai că, în cazul lui Ilfoveanu, acest reper medieval, chiar strălucit fiind, nu este cel mai potrivit, pentru simplul motiv că sensibilitatea sa este una de extracție modernă, sintetizatoare. Sorin Ilfoveanu este un adevărat maestru al viziunilor arhetipale, pe care le materializează la capătul unor nesfîrșite serii de studii de atelier. Unele împlinesc azi venerabila vîrstă de 25 de ani — tronsonul unei experiențe artistice în care ciclul evoluțiilor stilistice, dar și al interogațiilor, a urcat lent, mereu acumulativ și, nu o dată, tensionat pînă la dramatism.

Expoziția de față este cea mai impozantă reunire de lucrări de pictură și desen (și grafică de șevalet) din creația ultimului aproape un deceniu a artistului. Este un fel de panteon, în care lumea își dizolvă disparițiile și asprimile caracterologice în magma evanescentă a unui vis. Obiectele lui Ilfoveanu, din statice ori din compozițiile alegorice sau tematice (după pretexte mai mult sau mai puțin literare), se personifică, dobîndesc, sub lumina unei simpatii învăluitoare, aura unui reper viu, sensibil și inconfundabil în univers. Personajele (și cît de bogată și de variată este galeria lor în creația pictorului !) pe care opera lui Ilfoveanu le-a impus în toți acești ani drept semne definitorii ale unei iconografii puternic spiritualizate, redusă apoape la esență, nu sînt, de fapt, ceea ce mulți comentatori au crezut a fi o lume bizară, hirsută și pitorească, îndurerată de conștiința sau de imanența periferizării ei. Depășind limitele acestei superficiale percepții, descoperi un univers atins de harul indicibil al unei umanități trăind în nostalgia (niciodată resemnată !) a paradisului pierdut. Ilfoveanu transpune în atitudinile și fizionomiile personajelor lui toată povara certitudinilor și îndoielilor sale asupra existenței și a rosturilor spirituale către care tindem. Mizeria și suferința sînt descifrate prin prisma înțelepciunii și demnității dominatoare. Fără a avea misterul diafan al icoanelor, portretele lui au ceva din elocința și simplitatea impunătoare a acestora. Pentru Ilfoveanu credința intimă se bizuie pe un principiu moral simplu și categoric: nimeni nu se naște rău și toți deopotrivă sîntem hărăziți, într-un fel sau altul, tentației sacrului. Căile prin care aceste tralectorii concurente ale omenirii se finalizează în idealuri conduc la izbîndă ori la eșecuri; la fericire ori la deziluzie; la izbăvire ori la suferință. Dar fiecare dintre aceste alternative este însoțită de revelația purificării, premisă a dobîndirii distincției sacre. Ilfoveanu, prin măiestria ce-l caracterizează, a transfigurat această lume pîndită de primejdii și urît, într-o imagine sublimată a speranței. În opera sa el ne

rezumă un asemenea mesaj, ce se revendică celor mai inspirate dictoane patristice. Într-un fel, abia acum, în această regăsire cu iz retrospectiv, pe care ne-o propun pictorul și sponsorii săi culturali — Ministerul Culturii, ARTEXPO și Fundația „Anastasia" — se disting cu pregnanță filoanele picturii protocreștine și creștine, tălmăcite și îmbogățite cu o serie de elemente expresive proprii, structurate pe o sensibilitate și o cunoaștere modernă. Pictura lui Ilfoveanu nu izvorăște exclusiv din talent, ci, mai ales, din harul cu care ființa lui, atît de fericit înzestrată, îmbrățișează lumea, în care a fost zămislit aidoma destinelor augurale, ce dau timpului și locurilor un nume și un sens. Prin creația lui Ilfoveanu, ambele aceste coordonate ale existenței se topesc în aleanul, cu care artistul se deslușește la infinit pe sine în oglinda miraculoasă a lumii ce sîntem. Adică, acolo unde spiritul atinge strălucirea faptei născută din credință.

Corneliu Antim

muzica

Au venit americanii

Ne-am obișnuit ca sîmbătă seara să deschidem radioul și să ascultăm opere celebre în interpretări de referință, decupate de pe discuri, casete și uneori, înregistrate chiar din spectacol. Iată însă că, de la o vreme, sîntem oaspeți (audio) ai unor celebre scene din lume care realizează transmisii directe, preluate de numeroase posturi de radio de pe toate meridianele. Se pare că „cineva, acolo sus (în America) ne iubește" pentru că, prin amabilitatea dnei Ellen Gotfrey, redactor la Metropolitan Opera House, și, cu ajutorul firmei Texaco, sponsorul acestui teatru liric, Secția Schimburi Muzicale din cadrul Direcției Relațiilor Internaționale a Radiodifuziunii Române a preluat, în această stagiune, șase din cele 18 spectacole transmise în emisiunile americane de radio săptămînal în perioada septembrie '92 — aprilie '93.

Un superb ghid al acestor transmisii, incluzînd prezentarea fiecărei opere în parte, precum și detalii referitoare la distribuții, montări etc, dezvăluie numeroase aspecte demne de interes pentru orice meloman. Firesc, opera „Călătoria" de Philip Glass (care surprinde momentul descoperirii Americii de către Columb) a răsunat pe scena Metropolitanului și, simultan, pe calea undelor, în multe țări de pe glob la 12 octombrie, cînd s-au împlinit 500 ani de la descoperirea Lumii Noi. Două reprezentații cu „Elixirul dragostei" de Donizetti, avînd ca protagonistă pe Kathleen Battle alături de Francisco Araiza și Mark Oswald în prima seară (5 decembrie) și Luciano Pavarotti și Joan Bonz în spectacolul din 23 decembrie, „Lucia din Lammermoor" de Donizetti cu June Anderson în rolul titular, un „Evgheni Oneghin" de Ceaikovski dirijat de Seiji Ozawa, cu Mirella Freni, Jerry Hadley și Nicolai Ghiaurov în rolurile principale apoi „Jenufa" de Janacek, cîntată în zilele de Crăciun de Gabriela Benackova, Leonie Rysanek și mulți alții, o „Boema" în regia și scenografia lui Franco Zeffirelli în 2 ianuarie, urmată de o superbă „Tosca" dirijată de românul Cristian Badea, în regia aceluiași Zeffirelli, cu o distribuție „de zile mari" — Anna Tomowa-Sintow, Lando Bartolini, Renato Capecchi, James Morris. O săptămînă mai tîrziu, dirijorul Ion Marin a condus o strălucitoare „Semiramida" de Rossini cu Marilyn Horne, Lella Cuberli, Stanford Olsen. Extrem de bine reprezentat în această stagiune, Wagner a fost prezent în ianuarie cu „Maeștrii cîntăreți" dirijat de James Levine — în distribuție Francisco Araiza, Lars Magnusson, Hermann Prey, urmînd ca în martie și aprilie să fie prezentată tetralogia „Inelul Nibelungilor" sub bagheta aceluiași James Levine cu Gwyneth Jones, Tatiana Troianos, Christa Ludwig James Morris într-o numeroasă distribuție pentru ca „Parsifal" să încheie transmisiunile directe în luna aprilie; printre protagoniști un semizeu-Siegfried Jerusalem, iar la pupitru neobositul James Levine. Surprinzător, au fost doar două titluri verdiene — „Bal mascat" și „Trubadurul", acesta din urmă dirijat de Nello Santi, printre soliști Aprile Millo și Lando Bartolini. În schimb, Puccini a revenit în 6 martie cu „Fata din Far West", prilej de a ne reîntîlni cu Cristian Badea (pe hîrtie) alături de o distribuție fabuloasă — Ghena Dimitrova, Nicola Martinucci în regia lui Giancarlo del Monaco. Poate mai puțin „gustat" de americani, Mozart nu a fost însă uitat, „Flautul fermecat" fiind prezentat la 13 martie într-o viziune pornind de la montarea semnată de John Cox, celebrul regizor de la Covent Garden. Un spectacol cu „Cavalerul rozelor" de Richard Strauss a precedat inseparabilul „cuplu" — „Cavaleria rusticană" și „Pajațe", dirijate de Nello Santi, regia fiind semnată, din nou, de Zeffirelli, dovadă a colaborării sale intense cu teatrul new-yorkez. Se pare că Ion Marin este, și aici, foarte apreciat, dirijînd și spectacolul cu „Adriana la Naxos" în compania unor mari nume precum Jessye Norman, Susanne Mentzer, Thomas Stewart. Nu vor lipsi nici opera franceză, nici numele lui Placido Domingo, care alături de Susanne Mentzer și Carol Vaness va evolua, sub bagheta lui James Levine, în „Povestirile lui Hoffmann", o operă mult cîntată în ultima vreme pe toate marile scene (chiar și la București). Ce-ar mai fi de adăugat ? O operă care, de asemenea, a trezit interesul multor regizori și interpreți — „Fantomele de la Versailles" de John Corigliano, spectacol dirijat de James Levine și cîntat, între alții, de Teresa Stratas, Marilyn Horne, Graham Clark.

Numeroase fundații și societăți americane colaborează (financiar) pentru ca aceste transmisii să devină posibile, dar la americani funcționează din plin legea sponsorizării... Oricum, din ianuarie pînă în martie, românii (din România) au putut să-și imagineze că sînt la Metropolitan, ascultînd lucrări celebre în interpretări celebre, știind bine că niciodată nu-și vor putea cumpăra un bilet într-o loță americană, știind la fel de bine că pe Cristian Badea nu l-au văzut (și probabil nici nu-l vor vedea) dirijînd în țară, bucurîndu-se, totuși, că au urmărit un spectacol dirijat de Ion Marin al nostru.

Oare „au venit americanii" sau le-am făcut noi cele șase vizite (pe calea undelor) ? Oricum, a fost o iarnă (radiofonică) frumoasă și va urma o primăvară lirică la fel de atractivă (pentru alții).

Anca Florea

parțial color

Vorbe în vînt

Sigur, ne așteptam ca o emisiune „Cabinet juridic" să fie aridă, prețioasă, dar nu și pompieristică. Dacă tot se consumă spațiul televiziunii, la o eră acceptabilă, atunci cînd se dezbate o lege sau un decret, măcar privitorul să înțeleagă cîte ceva și să rămînă cu o viziune asupra problemelor prezentate. Dar, din păcate, în cîteva minute, redactorul Mădălina Tudor speră să rezolve toate interogațiile ce-i chinuie pe bieții români, confruntați cu tot felul de aberații judiciare și neîmpliniri în perioada de tranziție. Asta, pe de o parte. Pe de alta, numeroși indivizi își fac ei legea, după cum le dictează conștiința (și, doamne, ce inventivi sînt !) susținuți în secret și de o clică politică, pusă doar pe căpătuială. L-au auzit, nu în puține rînduri, pe specialistul Florin Scrieciu, oferind soluții, croind planuri, interpretînd altercațiile ce abundă la punerea în posesie a pămîntului. El vorbește, noi ascultăm (uneori emoționați !) ei își fac mendrele. Se înțelege că ei sînt foștii nomenclaturiști, foștii activiști, foștii secretari de partid, foștii șefi de ceapeuri, foștii și actualii trîntori care s-au obișnuit doar să conducă și să păcălească țăranii, să la de-a gata roadele, și-acum recurg la tot felul de strategii economice (!), pentru a nu-și pierde privilegiile. Pun bețe în roate, fac utilaje dispărute, încîntă pe cei creduli, îi sperie pe cei naivi cu venirea moșierilor, creează zarvă, pun la cale vendete, ca toată agricultura să capete nostalgiile comuniste. Florin Scrieciu crede că acolo unde se găsesc indivizi de acest fel trebuie eliminați. Păi ,asta-i, domnule specialist, că ei nu fac de capul lor ! Au protecție înaltă. Una scriem în Legea fondului funciar și alta se transmite pe circuitele secrete, chiar de la căpetenia țării. Într-o vizită la Buzău, domnul Iliescu mai în glumă, mai în serios, recomanda sporirea asociațiilor puternice, nimic altceva decît fostele ceapeuri, sau cum s-or fi numind acestea în ultima perioadă. Or, la sugestia domniei sale, cîți nu sînt pregătiți să urmeze neabătut conducătorul ? Din experiențe personale, știm că mulți primari sînt oameni cu cazier, indivizi certați cu morala, care au tot interesul să facă o politică duplicitară, să-și acopere petele, fiindcă o mînă spală pe alta și amîndouă fața — murdară ! Atunci de ce se mai cheltuiesc frazele ? Vorbele în vînt ale domnului Scrieciu sună mereu a pustiu. Decît teoretizări goale, mai bine ar fi fost să se oprească în satul X sau Y, să dezbată, împreună cu țăranii, cum au fost ei reîmproprietăriți, cine sfidează buna cuviință, care-s oamenii rămași tot umiliți. Nemulțumirile și cazurile de corupție sînt cu miile și nu-i deloc greu să le descoperi chiar în apropierea Capitalei. O deplasare la fața locului ar fi extrem de edificatoare. Dar nici redactorului nu-i place să iasă pe teren, nici Florin Scrieciu, investit cu anumite funcții prin guvern, nu se obosește să pună degetul pe rană. E viscol afară, transportul e scump, iar la căldură le vezi pe toate în roz, culoarea preferată a trandafirilor. Care, între timp, au mai cooptat în suita lor pe vestita (!) Paula Iacob. Nu mai reamintim telespectatorilor ce a făcut ea în ultimii trei ani. Mai înainte, se bănuiește fără prea multă osteneală. Dar s-o soliciți la o emisiune de acest fel, să-ți ofere sfaturi și să-ți găsească soluții, chiar e culmea ironiei, ca să nu zicem sfidare. Cu impertinența-i bine cunoscută, face pledoarie pentru exigență. Vindecă-te mai întîi tu, doctore ! Ce ne mai spunea Măria Sa ! ! ! „Noi, jurații, aducem o contribuție enormă la statul de drept". Cîtă modestie ! În tot ceea ce a făcut pînă acum, chiar n-am mai avea nimic de spus. Pentru aceste gogoși înfuriate, redactorul zgribulit speră să o mai vadă în noi emisiuni. Noi, nu ! Mai bine Gabriela Neagu sau Ilie Ciurescu, fiindcă ei mai au, din cînd în cînd, și unele complexe. Cu Paula Iacob, avocățimea primește o grea și nemeritată palmă !

Marius Tupan

Toamna unui gangster: HENRY MILLER

Ultimele rînduri scrise de Henry Miller (1891—1980), chiar înainte de a muri, pot fi găsite în finalul volumului de corespondență „Dear, dear Brenda" („Lettres d'amour à Brenda Venus", pentru traducerea franceză), volum apărut în același an (1986) în Statele Unite și în Franța. Pe rînd, mai întîi în franceză apoi în engleză, mîna tremurîndă a marelui scriitor a notat :

„Pot să scriu pînă la moarte. Și nu rău ! Nu, bătrîne, deloc rău !"

Volumul oferă cititorului o generoasă selecție din cele peste o mie cinci sute de scrisori adresate de Miller, în perioada 1976—1980, obscurei tinere actrițe Brenda Venus. Scrisori de dragoste, în principal. Un lung dialog între scriitor și corpul Brendei, am putea spune. Miller, conștient de ruina fizică în care se află, nu cere mari favoruri. Recunoaște că îndeplinirea lor i-ar putea fi fatală. Dar mici favoruri nu se dă în lături să pretindă. Îi este peste putere să se abțină. O privire, cu ochiul valid... O mîngîiere... în zonele fierbinți. După cîte-o scrisoare lubrică, rămasă fără răspuns, trimite o alta, temperată, în care se referă la prima ca la o rătăcire. Însă nu uită să iscodească asupra efectului „rătăcirii".

Prietenii și cei doi copii, persoane mature, sînt de acord asupra faptului că această ultimă legătură platonică îi prelungește lui Miller viața. Chiar dacă la începutul corespondenței, cînd el îi arată fiicei lui un pachet de fotografii de-ale Brendei, unele senzuale, primite prin poștă, aceasta nu pricepe ce urmărește tînăra.

Dar Brenda își asumă, corect, rolul de receptor al undelor de simpatie emise de Miller pe adresa întregului univers feminin. Cu tact, refuză propunerile prea îndrăznețe. Însă cînd scrisul lui devine lavă incandescentă, nu pregetă să-i facă o scurtă vizită inopinată și să-l răsplătească cu imaginea corpului ei, nud. (Corespondenții locuiau la cîțiva kilometri unul de altul, în zona periferică a Los Angeles-ului).

În ritm susținut Miller îi face Brendei, la solicitarea acesteia, educație literară. (Îi stabilește planuri de lectură, și veghează la îndeplinirea lor). Îi dă sfaturi asupra modului optim de a aborda încercările vieții. Îi vorbește despre efectul benefic al lenei și despre arta de a nu dispera așteptîndu-ți șansa. Îi relatează fapte din copilăria și tinerețea lui care l-au împins să-și urască mama. Uneori îi scrie cîte-o poezie. O dată, o piesă într-un act, despre ambiguitatea relațiilor lui cu cea de-a doua soție (Mara-Mona din cele mai cunoscute romane).

În fapt, la aproape nouăzeci de ani, Miller are sprinteneala minții, frăgezimea sufletească, umorul și apetența pentru dialog intacte. Citatul pe care și l-a afișat pe ușa casei („Cînd un om a atins bătrînețea și și-a îndeplinit misiunea, el are dreptul de a medita în pace asupra ideii morții... Treci prin fața casei lui ca și cum în ea n-ar locui nimeni."), aparținînd unui gînditor chinez, e praf în ochii inoportunilor. În spatele ușii nu locuiește un autor de capodopere, acum vlăguit, ci unul aparținînd speciei supreme de scriitori la care opera este excrescență a unei personalități covîrșitoare. Iar personalitatea, spre deosebire de meșteșug, ține cît viața.

Henry Miller a publicat, în timpul vieții, aproape treizeci de cărți. În special prin patru dintre ele („Tropicul Cancerului" — debut, 1934, „Tropicul Capricornului" — 1939, „Sexus" — 1949, și „Plexus" — 1952), care i-au asigurat o faimă mondială, a devenit ferment al conștientizării colective în fața nocivității unor structuri sociale rigide. S-a vrut „o piedică în angrenajul procesului automat" însă datorită îndrăznelii limbajului, a fost inițial receptat numai ca un demolator de tabuuri sexuale. În romane el este, în esență, un **povestitor** al propriei vieți. Subiectul uriașei lui povești : drumul spre împlinirea vocației de scriitor. Personajul Henry Miller, „biet tip din Brooklyn" și aspirant-scriitor, are la un moment dat o revelație :

„Revelația că puteam să spun ceea ce doream cu condiția să nu mă gîndesc la nimic altceva, să mă concentrez asupra acelui lucru excluzînd tot restul și să consimt să suport consecințele pe care le implică întotdeauna un act pur." („Sexus", I)

Și din acel moment își însușește, după cum remarcă unul dintre prieteni, o mentalitate de **gangster**. El nu mai vrea să simuleze că are de făcut una ori alta pentru a-și „cîștiga" existența. Pare intrat în război nedeclarat cu toți cei din jur și cu sine însuși. Viață și cărți devin dezirabile numai în măsura în care îl ajută să „exprime" ceea ce gîndește și simte.

Scrisorile către Brenda Venus oferă ultima imagine, cu nimic dezamăgitoare, a acestui gangster al spiritului.

Florin Oncescu

Henry Miller, „Lettres d'amour à Brenda Venus", Presses de la Renaissance, Paris, 1986.

J. J. Armas Marcelo

ÎNDEPĂRTATUL PARFUM AL LUI HEMINGWAY

În timp ce călătoream în Key West, stînca pe care Ernst Hemingway trăise un timp îndelungat căutînd să-și combată propriile sale fantasme, citeam în **Miami Herald** următoarea știre : „Autoritățile cubaneze au lansat pe piață, vinerea trecută parfumul lui Hemingway, pentru bărbați, într-o sticlă obișnuită de colonie. Parfumul poartă denumirea de **Don Gregorio**, bătrînul pescar, azi în vîrstă de 94 de ani, care l-a inspirat pe romancier pentru protagonistul său din **Bătrînul și marea**". Nota de presă sublinia mai ales ce a declarat autenticul Don Gregorio : „Este ca și cum ne-a prins pe amîndoi și ne-au turnat într-o sticlă".

Pelerinajul meu la Key West răspunde în fond aceleiași motivări, fetișiste și literare, care m-au dus pînă la Cojimar, la nord de Havana, cu ani în urmă, prin 86, pentru a cunoaște direct, și a auzi glasul lui Gregorio Fuentes Betancor, patronul a ceea ce fusese iahtul **El Pilar** al lui „Papa" Hemingway, timp de mai mult de douăzeci de ani. La Cojimar, într-o căsuță umilă ca și locuitorii să, liniștită, la fel cum este cel care știe să reamintească existența ei și s-o păzească de curioși, se afla Goyo Fuentes Betancor „insular" din Gran Canaria. Am făcut un mare efort reamintindu-mi de acea vizită făcută lui Goyo Fuentes în „Prima reprezentare a Havanei", unul din capitolele cubaneze din **Tyrieni, troyani și contemporani** (1986), însă am retrăit, în drum spre Key West, anumite secvențe din acea întîlnire cu un lup de mare căruia, încă din copilăria sa în Canare, zgomotul valurilor și linia îndepărtată a orizontului îl făcuseră să viseze pămînturi îndepărtate. Destinul lui era marcat genetic în propria sa aventură. Două sau trei călătorii clandestine au completat restul. Goyo Fuentes l-a întîlnit pe „Papa" Hemingway în insula Tortuga „cu toate că eu încă nu știam cine este, însă într-adevăr aflasem că este nordamerican. Și i-am spus" — mi-a povestit Fuentes Betancor — „dumneata ești nordamerican și eu cubanez. Așadar ? Apoi am scos o sticlă de rachiu și cînd am băut mai mult decît era necesar i-am și explicat cum se putea merge la stînci, ceea ce de fapt dorea el". Fuentes Betancor mi-a povestit de asemenea că „pe toți de prin locurile acestea «Papa» ne-a descris în unul din romanele sale **Insule în Golf**, însă cu nume schimbate".

Norberto Fuentes, autorul lui **Condamnați de oamenii districtului** care în timpul acesta se afla în vîrful puterii (fusese cronicarul faptelor eroice ale trupelor cubaneze în Angola, mai mult de trei ani, în timp ce le comanda generalul Arnoldo Ochoa), mi-a destăinuit — și îl susține și în eseul său despre **Hemingway în Cuba** — că multe din relatările pe care „Papa" le aduna în **Bătrînul și marea** își au originile în povestirile pe care, timp de ore întregi de dialog în largul mării i le-a povestit Gregorio Fuentes Betancor. Azi Norberto Fuentes suferă de ostracismul și ura unui sistem — castrismul — a cărui caracteristică fundamentală este aceea de a evita fericirea imposibililor lui cetățeni liberi. Este același sistem care a lansat, acum aproximativ șase ani, alt parfum — pentru femei, — denumit atunci **Alicia Alonso**, ce se vindea la Paris în timp ce cubanezii nu aveau nici măcar ideea existenței lui, și care, foarte posibil, că se fabrica 100% la Havana.

Nu numai înăuntrul sticlei de colonie **Don Gregorio** — ci de la bun început în toate marile sale romane, cele rele și cele bune — rămîn parfumuri ale gigantului care a fost Hemingway. În Key West căutînd să supraviețuiască limitelor timpului, rămîne o locuință care odinioară atinsese o aură seniorială. După gurile rele, care încă se mai aud acolo, Hemingway făcuse o realitate, la cei 36 de ani ai săi, din visele cele mai ambițioase ale oricărui scriitor nordamerican : se căsătorise cu o femeie bogată, cu toate că Scott Fitzgerald — cu toată încărcătura dramatică a biografiei sale îi spusese să nu-și piardă vremea cu acest lucru impur. Într-adevăr, în 1928, Hemingway se căsători cu Pauline Pfeiffer, și s-a pitit în casa din Key West, o hardughie spaniolă de la numărul 907 din strada Whitehead, în Cayo Hueso. Casa fusese făcută cadou de către un unchi al lui Pauline, ca un fel de bibelou de nuntă pentru perechea scriitorului și a fetei milionare. Acolo, Hemingway a terminat de scris **Colinele verzi ale Africii**, și a lucrat mai ales la **Adio arme, Moartea pe înserate, Coloana a cincea, Pentru cine bat clopotele, Zăpezile din Kilimandjaro, A trăi sau a nu trăi** și, din capul locului **Bătrînul și marea**, considerat de către mulți cititori și specialiști ca opera sa de maestru. Acolo, la Cayo Hueso, el ajunse în sfîrșit la ceea ce urmărise atît de mult : faima literară. În realitate, Key West este o deformare fonetică, de pronunție anglo-saxonă, care derivă de la Cayo Hueso, așa cum se numea la origine locul pe care Hemingway îl alesese, locul de cinste unde a creat personaje care apoi au fost paradigmele cinematografice ale lui Gary Cooper, Ava Gardner, Susan Hayward sau Gregory Peck.

Azi, Cayo Hueso nu este altceva decît o insulă minusculă, o stîncă, unde vin turiști și aventurieri din toată lumea căutînd soarele, întîlnirea cu largul mării, cît și ceva singurătate și anonimat. Însă odinioară locul acesta al lui Hemingway pulsa de povești stranii, legende și istorisiri potrivite pentru un roman caraibian de Alejo Carpentier. Se știe că spaniolii au avut pe această insulă o bază de pescuit încă din secolul XVIII, însă, mai tîrziu, în anii '30 ai secolului, s-a considerat că aici este teritoriul cu cel mai mare venit pe cap de locuitor, depășind chiar cotele din Statele Unite. Din timpurile vechi se păstrează legendele cu aur, se mențin multe hardughii, în care cu siguranță că au locuit mulți bogătași care, împotriva a ceea ce puteam să-mi închipui cînd eram un tînăr gazetar, au aplaudat textele pe care Hemingway le citea în seratele mai mult sau mai puțin luxoase pe care le dădea în casa lui. În grilajul acesteia conform aceleiași legende sumbre, prin 1935, un bătrîn negru cu pielea bolnavă de ceva asemănător leprei, îndepărta pe vizitatorii curioși în timp ce repeta „Eu sunt domnul Hemingway, și am o plăcere deosebită de a vă cunoaște". Era subterfugiul uman pe care marele scriitor îl imaginase pentru a putea scrie liniștit timp de mai multe ore pe zi, pentru că așa cum a afirmat în 1949 „Mîine pot câștiga, dacă nu sunt deranjat, trei mii de dolari. Dacă sunt deranjat, nu câștig nimic". Și fiind foarte convins de acest exercițiu al scrisului, el a cîștigat Nobel-ul pentru literatură...

În românește de Ezra Albasid

Curtezanele din Veneția (I)

În februarie, la noi, e „lăsata secului", începe postul, iar la Veneția, și în alte părți ale lumii, înduioșător de numeroase, începe CARNAVALUL. Dar la Veneția, în timpul CARNAVALULUI, apar, splendide, misterioase, dorite, fatale, străbătînd ca idee și simbol, uneori chiar ca realitate, secolele nefaste sau faste, CURTEZANELE. E ocazia în care „micile prostituate", „micile burgheze", „micile funcționare", „micile hippy", „micile răzvrătite", dar și „marile doamne", „marile soții de mari financiari", „marile burgheze", „marile cuvioase", „marile turiste americane", „marile turiste suedeze", „marile turiste — legende — sexy", ba chiar și „marile fecioare nevinovate" au ocazia să-și satisfacă visul ascuns și invidia ascunsă, aceea de a fi CURTEZANA. Turiștii cu bani (e o condiție curtenitoare dar nu neapărat obligatorie) devin invadatori însetați, pentru că, naivi, sînt vînători de himere. Surprizele îi așteaptă.

Una dintre cele mai mari surprize este lea oferită de Cà Vendramin Calergi, la Cazinoul Municipal din Veneția, avînd ca temă o originală reverență adusă curtezanelor de altădată : „Il giocco dell'amore. Le Cortiggiane di Venezia. Dal Trecento al Settecento". Pentru prima dată, în sălile „rarissime" de frumoase ale palatului „secentesco" CURTEZANELE timpurilor trecute, după multe documentări, selectări și aprobări făcute de experți, maeștri în arte și istorie, apar să înfrunte contemporaneitatea, cu întregul lor fel de a gîndi împotriva întregului fel de a gîndi al „curtezanelor" contemporane.

O „curtezană" din vechea Veneție era rezultatul unei alegeri exigente din punct de vedere social, politic și economic. O femeie măritată, la Veneția, trăia în tiparul cunoscut orientalilor geloși, oricît ar fi fost de frumoasă, de bogată, de calină, de gospodină, ea rămînea soția ce trebuia ținută închisă în casă și dusă la biserică împreună cu familia sa. Dezvoltarea comerțului a făcut din Veneția un nod de atracție pentru întreaga lume masculină iar femeia „tabu", oricît părea de prețioasă, a pierdut din valoare. Curtezana a fost o necesitate socială și estetică. Frumusețea curtezanelor a atras nu numai comercianții ci și opacitatea (pretinsă) a ipocriziei diplomatice, așa că la un moment dat, s-a încetățenit ideea, fără a fi lege scrisă ci doar spirituală — deci foarte puternică, viguroasă, că o curtezană este o valoare și un beneficiu economic. La valoarea unei curtezane se adăuga nu numai faptul că îmblînzea diatribele politice, ci și aceste „gingașe amănunte" că era un mijloc elegant de a combate sodomia și sifilisul, care în Cinquecento tăceau ravagii. Situația era gravă și măsurile împotriva homosexualității astăzi par ilare, aberante, bizare. Totuși, pe vremea aceea, au fost puse să atragă „masculii" prostituate de joasă calitate, în pielea goală, pe **Ponte delle Tete**, în zona Carampane. Dar acestea nu erau **curtezane**. O curtezană nu trebuie confundată cu o prostituată (zice „cronicarul" italian), ea nu are ce discuta cu nici o femeie ca frumusețe, cultură, rafinament, eleganță, farmec în prezența unui bărbat ; de aceea, **curtezane** își permiteau numai aristocrații, oamenii de litere și marii financiari. O curtezană adevărată cunoștea literatură, clasică și contemporană, muzică teoretică și practică instrumentală, multă poezie, dezinvoltură conversațională în subiecte frivole sau artistice și tăcere, discreție absolută în cele politice, secrete. O curtezană era obsedată de întreținerea propriului său corp. Pe vremea aceea, **boudoir** —ul unei curtezane, arăta ca o „spițerie" deși era incredibil de costisitor ; era plin de elemente producătoare de frumusețe ; creme, unguente de plante și animale, loțiuni, balsamuri și infuzii, mai ales pentru întreținerea părului care trebuia să fie mătăsos și parfumat. Dacă o curtezană avea părul blond, considera că are o obligație (dar și bărbații din jurul ei!) să-l întrețină în mod deosebit, să-l speculeze ca ofertă. De aici a pornit, mult mai tîrziu, **teoria blondelor**, a **maselor** de „oxigenate" din care americanii au făcut supra-producție, supra-staruri, supra-prost-gust pînă în zilele noastre, și pînă la curtezane de altă culoare. Avea și curtezana un avantaj. Era chiar obligată să-l aibă. Trebuia să poarte veșminte colorate, în timp ce femeile măritate erau obligate să poarte numai rochii negre.

Consider că rochiile negre sînt indiscutabil frumoase, elegante, insinuante, dar despre rochiile curtezanelor din Veneția voi vorbi în numărul viitor.

Corina Cristea

Urmare din pag. a 16-a

Calculatorul este proustian, spiritual și masturbatoriu

se screme, el își citește ziarul, iar ritmul lecturii devine și ritmul sfincterului. Nu e o chestie anecdotică sau fără importanță. Toată lumea merge la closet cu o carte sau o revistă sub braț. Citim și cu gaura din fund. Aici este vorba despre o nevoie tot atît de fundamentală pe cît de indispensabilă este imprimanta pentru calculator. Scrii pe computer, dar la un moment dat simți nevoia să bați la mașină și să recitești pe pagină. Imprimanta va dura o sută de ani pe puțin : aceasta este resurecția fantomei cărții.

I. : Dvs. scrieți pe ordinator. Ați renunțat la stilou ?

R. : Nicidecum. Folosesc ambele instrumente, dar nu mi-e indiferent în ce fel o fac, ci în funcție de o stare de spirit sau de un context, o situație. Trenul sau camera de hotel nu determină aceeași nevoie precum biroul. Anumite subiecte reclamă încetineala scrisului de mînă, căci hîrtia opune rezistență vitezei gîndirii tale. Altele, după o îndelungată reflecție, se acomodează mai bine cu afișarea pe ecran, căci pe acestea trebuie, literalmente, să le arunci în afara ta.

I. : Ce anume schimbă ordinatorul în scriitură ?

R. : Multe lucruri. Mai întîi posibilitatea pe care o oferă de a folosi și de a topi în scriitura ta scriiturile precedente (ceea ce se numea altădată note, fișe), de a deplasa blocuri întregi de scriitură în scrierea ta, ceea ce te plasează dintr-o dată în însăși intertextualitatea limbajului, care ea, se situează în chiar inima reflexiei filozofice și a demersului literaturii contemporane.

Apoi, pentru prima oară în istoria scriiturii, poți scrie la aproape aceeași viteză cu care gîndești. Fără a-ți bate capul cu greșelile. Schimbarea este la fel de importantă ca aceea care s-ar produce atunci cînd s-ar obține înregistrarea automată a viselor : psihanaza ar fi răsturnată. În cazul ordinatorului îți înscrii pe ecran, în același timp, toate ideile despre un subiect. Deci scriitura automatică a suprarealiștilor în sfîrșit realizată. Ce se petrece în clipa aceea ? Te trezești față în față cu gîndirea ta brută. Calculatorul face praf acea cortină care, prin intermediul penei și a hîrtiei, se intercalează între tine și tine. În acest sens, ordinatorul este spiritual. Evident, textul acesta se prezintă ca monologul interior al unui nebun. Dar atunci intervine cea de a două fază. Aceea a controlului rațional și a retopirii pe care instrumentul acesta o îngădule pînă la infinit. Ceea ce înseamnă că se petrece o luptă în interiorul scriiturii, între gîndirea sălbatică și gîndirea civilizată. Dar numai eu hotărăsc pe care doresc s-o privilegiez. Am deplinul control mintal al produsului meu.

I. : Vorbiți despre acest exercițiu al scrisului ca despre un drog.

R. : Calculatorul este masturbatoriu. Fascinația mea în fața lui este atît de mare încît mi se întîmplă să scriu numai pentru plăcerea de a folosi mașina. Atunci mă autodisciplinez. Mă pun la regim ! Hotărăsc să petrec cincisprezece zile fără a da ochii cu el, și chiar fug la țară pentru a scăpa de tentație.

I. : Se vorbește mult despre faptul că ordinatorul operează o reducție a limbajului. Ce credeți despre acest lucru ?

R. : Din experiența mea este tocmai invers. Eu sînt de părere că ordinatorul, care posedă un dicționar imediat consultabil, te pune în primejdie de abundență lexicală : ai tendința de a căuta în mod sistematic termenul sinonim. Altminteri, el îmbogățește structura frazei și îi facilitează sinuozitatea. Se spune că ordinatorul ar fi hemingwayan, că ar suscita fraze seci și scurte. Asta nu-i adevărat. Calculatorul e proustian. El îți permite să reflectezi (inclusiv în interiorul sintaxei) la toate contradicțiile. Cu alte instrumente nu ai de obicei nici timpul, nici curajul să faci asta. Atît din punctul de vedere al atitudinii intelectuale, cît și al creației literare propriu-zise, calculatorul îți lasă libertatea de a-ți asuma toate subtilitățile și fluctuațiile. Te face mai puțin dogmatic.

I. : Dvs. aveți puterea de a vă detașa de mașină, de a vă pune la regim. Dar nu toată lumea are această putere.

R. : Exista abrutizați ai calculatorului după cum există idioți ai walkman-ului, pe care îl vezi contorsionîndu-se și urlînd la concertele rock. Dar sînt ei oare mai idioți decît acei oameni din Evul Mediu care se autoflagelau ? Formele de distrugere a sinelui se tot schimbă de-a lungul timpurilor. Și, oricum, nu trebuie să reducem totul la această abrutizare. Printre cei care ascultă un walkman există și reprezentanții acelora care îl citesc pe Platon sau fac cercetare științifică. În această societate a bîlbîielii, care este societatea noastră, putem găsi imbecilul, dar există și mutantul. Adică acel personaj care este în stare să trăiască într-un mod interesant această pluralitate a limbajelor contemporane. Nu am căderea să judec acest lucru, mă mulțumesc numai să observ.

I. : Această diversitate, această interferență și această simultaneitate a limbajelor — scrisul, imaginea, sunetul, nu determină oare ruptura fundamentală ?

R. : Ba da, fără doar și poate, atunci cînd ai o viziune hegeliană asupra istoriei. Dar nu mai e posibil să concepi astăzi limbajul sau arta ca pe o suită de transformări graduale, fiecare nou moment distrugînd [illegible]. Și, oricum, dacă privim aceste lucruri mai îndeaproape, oare nu observăm că impresioniștii se învecinau cu pompierii, cubiștii cu neorealiștii ? Acest cuvînt de postmodernism s-a inventat pentru a defini ceea ce eu prefer să numesc poliglotismul general al culturii.

Așa că, evident, noi sîntem uimiți de ceea ce nu înțelegem în jurul nostru — ecoul acestui nou țipăt, în sensul în care Picasso era ultimul strigăt în raport cu impresioniștii. Poliglotismul strigătului este tocmai ceea ce caracterizează cel mai bine civilizația noastră, în care se intersectează televiziunea, cinematograful, presa, Beatlesii și Stockhausen. Primejdia pîndește firește în acel fel de afazie iresponsabilă la care poate conduce, sau la acea bîlbîială despre care tocmai vorbeam...

I. : Dacă aplicăm cuvintele dvs. la creația literară trebuie oare să deducem din ele că noi confundăm sfîrșitul romanului cu sfîrșitul literaturii ?

R. : Narativitatea este o dimensiune fundamentală a ființei umane. Biblia, Iliada și Odiseea nu sînt altceva decît narațiuni. Picturile din mormintele piramidelor și cele ale lui Piero della [illegible] necesea de asemenea. Chiar de la începuturi narativitatea verbală și cea vizuală au fuzionat. Această fuziune atinge punctul [illegible] cinematograful și banda desenată. Între timp, să zicem de la Mme de la Fayette pînă la Proust, a existat o formă particulară de narativitate, adică romanul burghez, în care o clasă s-a povestit pe sine însăși, s-a explicat sie însăși. Deja [illegible], apoi Joyce a tras clopotele de înmormîntare. Capitolul central din Ulysse prezintă un fel de jocuri de perspectivă prin care același eveniment este observat din diferite puncte de vedere : narativitatea se [illegible] tehnici ale vizualului. Din clipa aceea romanul despre care vorbiți dvs. era mort. Dar operele narative cu o narațiune de tip diferit continuă să apară. Nici nu prea văd cum ar putea să fie altfel, pentru că oamenii au o atît de mare foame de narativitate, și o caută peste tot, în ziare, în folletoanele televizate, la cinema, și în cărți.

I. : Cu alte cuvinte, sînteți cu totul crispat în fața acestei mutații în civilizație.

R. : Mi-am petrecut viața scriind cărți. Trăiesc într-un univers al scrisului și al publicației. Eu produc scris, orizontul meu este făcut din material scris, colecționez cărți vechi și scriu cărți noi. Pot să nu mă simt la largul meu în vremea mea. A încerca să înțeleg ce se întîmplă este pentru mine singura cale de a ieși din această stare.

Din nou despre... muzică nouă (I)

Parcă pentru a sfida tradiționalismul crispant pe care îl mărturisesc, în muzică, vienezii (amintiți-vă eternul Strauss de Anul Nou al celebrilor Wiener Philarmoniker), învinuirile unuia din corifeii muzicii contemporane, Pierre Boulez (la Festivalul Mozart, din Salzburg : „vienezii nu vor putea, niciodată, să înțeleagă că există muzică și în secolul nostru ?"), orașul Dunării (foste) albastre are, de cîțiva ani, (și) un festival — impozant — de muzică nouă : Wiener Modern. Pe care îl conduce directorul muzical general al orașului, dirijorul Claudio Abbado. Festival ce durează mai bine de o lună (de la sfîrșitul lunii octombrie și toată luna noiembrie) și care prezintă, într-un dens program — cu cîte 2—3 concerte zilnic — vaste panorame ale componisticii secolului XX, ale celei de a doua jumătăți, mai cu seamă.

Anul trecut — în 1992, deci — cîțiva compozitori s-au aflat în miezul atenției — după ritualul acestui Festival : italianul Luigi Dallapiccola, germanul Hans Werner Henze și austriacul Kurt Schwertsik, grecul Yannis Xenakis. Acesta din urmă, născut în România (la Brăila) și-a amintit, la rîndul său, de locurile originii și a invitat cîțiva compozitori români la Festival ; producînd o premieră în structurarea lui.

Am avut prilejul să particip la o parte din manifestările lui Wiener Modern ; două lucruri m-au frapat (un fel de a spune, fiindcă le știam, teoretic, de acasă). Faptul că muzica modernă poate, totuși, cîștiga atenția ascultătorilor ; cu condiția să fie interpretată foarte bine (A. Webern — tot un vienez ! — spunea că lucrările lui vor fi apreciate cînd vor fi fost cîntate ca și cele ale lui Chopin). Și că muzica scrisă în Estul fostului totalitarism stîrnește uimirea și interesul occidentalilor prin însăși existența ei : cum e posibilă apariția unei arte radicale, novatoare, nestingherită de încorsetările „comenzii sociale", într-o lume construită prin sugrumarea sistematică a acestor calități ?

Această din urmă dilemă a constituit, de altfel, subiectul discuției pe care am avut-o împreună cu alți colegi, Miriam Marbe, Ștefan Niculescu, Dan Dediu — cu redactorul prestigiosului ziar vienez DER STANDARD, venit să ne asculte producțiile compoziționale.

Mi-am amintit, atunci, de ideea, exprimată încă de mult, a lui Alexandr Zinoviev, despre tensiunea, generatoare de benefice autodefiniri spirituale, dintre opresiunea regimului comunist și orgoliul claustrofob al intelectualului care nu vrea să cedeze, măcar în microuniversul creației sale, oribilului. Evident — și lucrurile acestea au fost disputate nu o dată — vocația rezistenței pasive prin exercițiu intelectual nu scuză, post-festum, mai ales, desprinderea de exercițiul activ al protestului explicit. Este, însă, cred, o bază pentru reconsiderarea lucidă — inclusiv în ochii lumii civilizate — a complicatelor raporturi dintre libertate și creație, dintre gestul eliberator simbolic și cel concret în interiorul culturii, dintre atîtea alte dimensiuni ale existenței gîndirii în regimul concentraționar. Voi reveni ; inclusiv la viața muzicii contemporane, lărgită de recuperarea unor zone (nu numai geografice) inedite pentru locurile importante de celebrare a ei.

Fred Popovici

ÎN ATENȚIA CITITORILOR !

Revista „Luceafărul" se află în catalogul publicațiilor la poziția 2048. Abonamentele se fac la toate oficiile poștale din țară. Abonamentele, în străinătate se fac prin Rodipet S.A. – P.O. – BOX 33–57 ; Telex 1191995 – 11034 ; Fax 0129432 – 0129433. În mod excepțional se pot face abonamente și la redacție.

Un interviu al lui

UMBERTO ECO

CALCULATORUL ESTE PROUSTIAN, SPIRITUAL ȘI MASTURBATORIU

Fără a aminti nici o clipă despre romanul „Pendulul lui Foucault", acest interviu dat de Umberto Eco pentru „Nouvel Observateur" nr. 1406, poate fi citit în marginea și în prelungirea „Pendulului". Ambele confesiuni (căci romanul, mai mult decît o ficțiune, este o construcție mentală care „interpretează" istoria „secretă", codificată, a omenirii, ca și suportul acestei codificări, un limbaj închis, pentru inițiați) mărturisesc despre perplexitatea combinării a două obsesii atît de net deosebite, atît de contrare chiar, încît simpla lor alăturare pare aproape absurdă. Cartea de literatură veche, „evul mediu fantastic", tulburător și la modul poetic savant, mistică, alchimie, cabală... și apoi ordinatorul, sec, precis, și totuși misterios prin puterea de cuprindere combinatorie către care tindea Evul Mediu. Fascinația exercitată asupra artistului (căci un astfel de paradox este extrem de productiv poetic) este explicată în demonstrația de o logică foarte strînsă a semioticianului. Ieșirea din realitate, concentrarea între și întru limitele semnului, conceperea lumii ca pe un material amorf transferabil în ordinea cărții sau a ordinatorului (ca o carte totală, o Mare Carte), toate acestea sînt dimensiuni specifice atît evului mediu, cît și obiectivității operative a calculatorului. Paradoxală fiind (și deci întru totul explicativă, dacă nu explicabilă) însăși personalitatea lui Eco: artist (adică fanatic al imaginației) și teoretician (deci ordonator).

ÎNTREBARE: Urîți interviurile, spuneți dvs., deoarece mijloacele de informație abordează problemele care vă interesează întotdeauna cu douăzeci de ani întîrziere față de faptele propriu-zise. Problema rivalității scris-imagine este o excepție de la această regulă?

RĂSPUNS: Nicidecum. Dovada: dvs. vă puneți problema de a afla dacă scrisul a pierdut bătălia cu audiovizualul exact în clipa în care pentru prima oară în istorie el triumfă în mod absolut asupra acestuia. Și asta datorită calculatorului care răstoarnă relațiile scrisului cu imaginea, întrucît pe ecranul computerului apar exclusiv cuvinte, ceea ce nu se întîmplă pe ecranul televizorului. Asistăm la o mutație a speciei, pe care aș rezuma-o astfel: astăzi orice funcționar este capabil să citească cu o viteză extraordinară niște informații pe un mic ecran. Ordinatorul este reprezentantul civilizației alfabetului, după cum toate civilizațiile, de la piramide pînă la biserica barocă, au fost civilizații ale imaginii. Așa că problemele care se pun de acum înainte sînt de alt ordin. De exemplu: alfabetizarea prin computer are vreo legătură cu alfabetizarea prin carte? Cum influențează viteza modul nostru de a absorbi informația? Supraabundența scrisului — tipăriturile și publicațiile de toate genurile, profunzimea nevrotică a fotocopiilor — este ea oare generatoare de noi maladii, așa precum excesul de hrană după secole și secole de foamete?

Î.: Cum explicați dvs. creșterea simultană a consumului de imagini — cinema, televiziune, publicitate —, și a scrierilor?

R.: Ne-am putea rezuma la o explicație tehnologică: instrumente noi care fascinează în paralel consumatori diferiți. Dar adesea este vorba despre aceiași oameni care au acces, și la unele și la celelalte dintre instrumente. Am impresia că informația prin intermediul imaginii blochează nevoia de informație prin intermediul scrisului numai în cazul subiecților cu risc. Pe cînd, la majoritatea subiecților normali, ea provoacă, dimpotrivă, curiozitatea pentru lucru tipărit. Și cred că pentru aceasta există două motivații contradictorii. Una ar fi nevoia puerilă, dacă nu cumva chiar morbidă, de repetiție: aflu de la televizor că domnul Cutare a căzut de la etaj. Citirea aceluiași lucru, a doua zi, în ziar, mă reconfortează, mă face sigur de mine. Riturile și ritmurile. Cealaltă ar fi necesitatea de a aprofunda și de a reflecta, căci audiovizualul lasă un sentiment de insatisfacție. Nu degeaba nu au mai existat niciodată atîtea ziare, cărți și lume în librării. A vorbi deci despre un război între vizual și scris mi se pare, repet, total depășit. Dimpotrivă, trebuie analizată sinergia acestora două.

Î.: Această sinergie dintre scris și imagine vi se pare un lucru bun sau rău pentru civilizația noastră?

R.: Trebuie eliminat un echivoc care domină conversația noastră. Eu refuz atitudinea manicheistă a falșilor intelectuali pentru care scrisul ar fi binele iar imaginea răul, unul cultura și cealaltă vidul. Să amintim că imaginea era, este Da Vinci sau Rafael, și că ei ne spun lucruri pe care cuvintele nu ni le pot spune. De altfel, ceea ce mă interesează în această sinergie este felul în care ea se înscrie în modul de a înregistra al memoriei speciei. În primele sale timpuri umanitatea a conservat urmele experienței dobîndite în tradiția sa orală. Apoi a apărut scrierea, căreia tiparul i-a amplificat și propagat aspectul revoluționar. O dată cu ea s-a trecut de la liniaritatea temporală a discursului vorbit la o liniaritate spațială care permite să recuperăm continuu informația precedentă. Această recuperare, să ținem seama, este secvențială. Pot reveni de la C la B și de la B la A. Și sosește apoi secolul XX, cu cinematograful și televiziunea. Ce se petrece? Această civilizație propune iarăși situația anterioară civilizației tiparului, o situație în care vizualul și oralul se amestecă și se sprijină. Și iată că, la sfîrșitul secolului, ordinatorul vine să tulbure iarăși totul, reinstituind o civilizație care nu mai e doar alfabetică, ci secvențială. Și încă ceva: ceea ce numim hiper-textul ne permite să avem pe ecran, în același timp, informații diferite care provin din spații diferite ale discheteei. În fond, acesta ar fi cazul unei cărți care ți-ar da posibilitatea să „salvezi" în același timp capitolele 1, 3 și 17, și să le ai sub ochi pe toate în același timp.

Î.: Și cum va reacționa individul în fața acestei noi „done" culturale?

R.: Va trebui să demonstreze că are flexibilitatea necesară pentru a se descurca cu acest tip de informație ce unește conceptualul cu intuitivul. Va fi probabil nevoie să folosim în acest scop ambele părți ale creierului nostru, în loc de a privilegia numai pe una sau pe cealaltă dintre ele, așa cum încă mai procedăm.

Î.: Toate acestea te pot ameți. Ce vom face cu atîta informație?

R.: Ne aflăm într-adevăr în pericol de abundență, iar triumful lucrului scris contribuie la aceasta. Este o tragedie. Excesul de informație este echivalent cu zgomotul. Puterea politică din țările noastre a înțeles de altfel foarte bine acest lucru. Cenzura nu se mai exercită prin respingere sau tăieturi, ci prin profuziune: pentru a distruge astăzi o nuvelă este suficient să împingi în spatele ei o alta. În momentul în care toată memoria umană va fi stocată în calculator, ce se va întîmpla oare? O bibliografie de douăzeci de titluri este un lucru foarte util, căci la sfîrșit ai reținut din ea trei lucrări, pe care le vei citi. Dar ce poți face cu o bibliografie de zece mii de titluri obținute doar prin apăsarea butonului unui computer? O arunci la coș. Tot la fel, fotocopia ucide lectura, deci cunoașterea. Altădată mergeam la bibliotecă și luam note din cărțile care mă interesau. Acum mă simt atît de mulțumit să aduc acasă acest rezervor de știință pe care l-am fotocopiat — căci e foarte ușor să o faci — încît nici măcar nu-l mai deschid. Toată problema este deci să reușești să filtrezi supra-informația, și să faci acest lucru într-o clipă, căci pentru a opera filtrajul, noi nu mai dispunem de timpul de reflecție de care beneficiam înainte.

Î.: Dar ceea ce ce definiți dvs. astfel este un supraom!

R.: Da, dar pentru că un supraom este o imposibilitate, va trebui să ne tîrguim și să cădem la învoială cu supraabundența. Pentru a elimina ceea ce nu ne va conveni vom elabora probabil automatisme de același tip cu cele pe care le folosim atunci cînd conducem o mașină, iar responsabilitatea individuală ne-o vom exersa probabil tot în același fel.

Î.: Să vorbim despre cărți, depozitare ale cunoașterii și ale memoriei. Sînteți neliniștit pentru viitorul lor, dvs. care nu trăiți decît pentru și prin ele?

R.: În primul rînd să remarc că noi trăim într-o societate în care sînt colecționate ceasurile jetabile Swatch, dar în care se aruncă chiar și acele cărți care ar trebui păstrate. Dar nu asta e problema cea mai importantă. Mai gravă încă este distrugerea cărților prin ele însele, prin excesul de producție și îngrămădire. Și în final, dincolo de toate acestea, se află ceea ce mă îngrozește cel mai mult în viață. Orice gînditor, orice scriitor își pune această întrebare esențială: cum să facă față eternității? Sînt terorizat la gîndul că toate cărțile apărute pe hîrtie de celuloză, începînd cu cele din secolul al XIX-lea, sînt sortite să dispară, atît sînt de fragile. Media de vîrstă: șaptezeci de ani! Cînd iau în mînă un Gallimard din anii 50 am impresia că țin în mînă niște moaște care se descompun. Eu îmi adnotez toate cărțile, aceasta este memoria mea. Ori, ce-aș face cu o nouă ediție? Sîntem confruntați cu o alegere de civilizație. Biblioteca Franței studiază toate procedeele de conservare. Asta costă o avere. Desigur, există posibilitatea înregistrării electronice sau prin microfilm. Dar această formă de conservare sepulcrală, în stil egiptean, la care dețin codul de acces numai cîțiva tehnicieni, nu este satisfăcătoare. Să retipărești? Dar cine, care autoritate va hotărî ce cărți să reții? Platon ori Dante au cunoscut perioade de dizgrație, și totuși au străbătut veacurile. Dar va fi acest lucru posibil și mîine?

Î.: Ce înseamnă pentru dvs. lectura?

R.: O necesitate biologică a speciei. Nici un ecran, nici o tehnologie nu vor reuși să suprime nevoia unei lecturi tradiționale. În al patrulea capitol din „Ulysse" Joyce evoca foarte sugestiv această nevoie. Atunci cînd Leopold

Prezentare și traducere:
Luminița Mihaela Oprea

(Continuare în pag. a 15-a)

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA: București, Calea Victoriei nr. 133, tel. 6.59.67.60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi. ISSN 1220-6[illegible]
50 LEI